SALA DE LECTURA

ANUL XXVI
47
(1 125)
Sîmbătă
26 noiembrie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTUL TIMP

Întregul edificiu al dezvoltării noastre viitoare se cuprinde fidel în liniile de efort și voință prin care se împlinesc la zi marile obiective stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința națională ale partidului. Și, evident, măsura concretă, cea mai explicită, este aceea a realității înseși, a faptelor care se adaugă, treaptă cu treaptă, uriașei opere economice, morale și sociale a acestor aproape două decenii de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Imaginea în relieful datelor care privesc industria și agricultura românească și nu mai puțin știința și cultura constituie argumentul de fond al unei perspective și mai înalte. Imaginea fiecărui an sintetizează eforturi și împliniri care la rîndul lor se deschid spre seria unor altitudini și implicații noi. În acest fel documentele recentei plenare a partidului ne pun în relație directă cu imperativele de fond ale dezvoltării pe mai departe, în contextul împlinirii a patruzeci de ani de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă precum și în contextul sau mai bine zis din perspectiva viitorului congres al partidului. Criteriul unei noi calități în toate domeniile de activitate rămîne expresia valorică a întregului nostru potențial economic. Răsfrîngerile sale privesc o multitudine de preocupări și au o deosebită importanță sub raportul eficienței. Ele pun în evidență spiritul de unitate și angajare, capacitatea de voință și acțiune, hotărîrea fermă de a împlini exemplar întregul program al dezvoltării noastre într-o nouă etapă, aceea de țară socialistă cu dezvoltare medie. Ne situăm astfel în continuitatea unei opere care atestă din plin posibilitățile și cerințele actuale și care ne relevă pregnant însăși condiția de conștiință a tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale. Zestrea țării crește necontenit și poartă însemnele vii ale istoriei trăite și asumate. Nu mai departe decît la 1 Decembrie, bunăoară, sărbătorim unul dintre cele mai revelatoare evenimente ale luptei și vieții noastre, acel fapt exponențial prin care o aspirație de veacuri s-a putut transforma într-o realitate vie, durabilă, și constituie opera întregii națiuni : Marea unire.

Privită azi, la confluența tuturor momentelor fierbinți din urmă cu 65 de ani, această operă apare ca un adevărat monument al ideii de unitate și al voinței de a făuri o Românie modernă, conștientă de rolul și destinul său. La ctitoria acelor vremi se adaugă astăzi plenar fapta de cuget și muncă prin care poporul întreg, liber și suveran, independent, își construiește deopotrivă prezentul și viitorul, în pas cu cerințele progresului și civilizației, ale edificării unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Poporul a făcut marea unire de la 1 Decembrie 1918 iar la dimensiunea acestor izbînzi stau inscrise azi, în termenii unor transformări fără precedent, realitățile socialiste ale țării, cu toți oamenii săi indiferent de naționalitate, egali și stăpîni în propria lor patrie. Ctitoria noilor vremi aparține prin excelență conștiinței de fapt a libertății și demnității. Se împlinesc aproape două decenii de cînd la cîrma destinului nostru se află președintele Nicolae Ceaușescu, omul prin a cărui operă politică și socială România a dobîndit trăsăturile unei țări dinamice, cu un model economic viabil și deschis celor mai noi cuceriri ale științei și progresului contemporan. Cunoscută și respectată în întreaga lume, România deține în efigia sa liniile de boltă ale unei gîndiri și acțiuni exemplare. Prin președintele său, contribuția sa la cauza păcii și înțelegerii internaționale a devenit de mult un punct de maxim reper în actualitate. În numele vieții, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale, ne adresăm tuturor popoarelor de a face totul pentru dezarmare și pace. Se află aici adevărul întreg care trebuie spus lumii și anume că pericolul este mai grav decît oricînd, că pacea este amenințată în însăși ființa ei planetară. Așa încît, sărbătorind marea unire care ne-a ridicat în ființa și demnitatea noastră, ne gîndim implicit la ideea unirii popoarelor în lupta care să le asigure dreptul vital la pace, la liniște, la creație. Este dreptul pentru care trebuie făcut totul și pentru care niciodată nu este prea tîrziu.

Luceafărul

SALA UNIRII DIN ALBA IULIA

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Încoronarea visului

La ALBA IULIA mă-ntoarnă
la Alba Iulia în Ardeal
duhul țărinii care sfarmă
lumina zorile-n real

la Alba Iulia-ncoronarea
unui vis vechi voievodal
în tron aceleași stări cu starea
din Alba Iulia în Ardeal

la Alba Iulia sfîntă vatră
la Alba Iulia în Ardeal
am scris sacre hotare-n piatră
la Alba Iulia în Ardeal

statui de gînd pe limpezi riuri
din Alba Iulia spre hotar
în tricolore flăcări briuri
din Alba Iulia de jar

Ion Iuga

În acest număr :

ROMÂNIA
PATRIA TUTUROR ROMÂNILOR
de Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu

PE TOATE FRONTURILE
de Gheorghe Schwartz

A.D. Xenopol și Unirea în perspectivă serială

O explicație interesantă a fenomenului Unirii întîlnim la A. D. Xenopol, nedreptățitul polisistor, care și-a început cariera, la 1868, cu o pledoarie pentru **Cultura națională**, și a încheiat-o, jumătate de secol mai tîrziu, ca luptător, — chiar dacă mînat de boală, țintuit de patul marilor sale suferințe — pentru desăvîrșirea Unirii. Între un moment și altul este o legătură lesne de sesizat pentru cine urmărește activitatea militantului. Primul fusese, în fond, ocazia fericită de formulare a unui crez ce avea să-i lumineze întreaga existență. Fraza inițială, chiar, e revelatoare atît pentru debutul său cărturăresc, cît și pentru întreaga sa operă : **„trebuie bine să ne insemnăm, noi, românii, că orice progres pe calea civilizațiunii nu are pentru noi o adevărată valoare decît intrucît se reflectează asupra naționalității noastre"**. Era un fel de a opta pentru o directivă susceptibilă să pună în centrul atenției propria națiune, privită în dezvoltarea ei globală, diacronică, o directivă căreia Xenopol i-a rămas fidel pînă la capăt. Din ea au decurs analizele cu privire la „starea noastră actuală", seria de **Studii economice**, atît de moderne în concepția lor, demersurile practice de ameliorare a vieții celor nevoiași, iar mai presus de toate opera sa de istoric și ginditor, închegata spectaculos spre finele carierei. În tot ce a întreprins, pe tărîm cultural, științific sau politic, el a fost animat de aceeași, unică, idee : punerea în valoare, la modul optim, a virtuților poporului român, așa cum s-au manifestat acestea în trecut și cum se manifestau încă în actualitatea cea mai vie. Meditația pe marginea trecutului l-a dus, pe de o parte, la o serie de studii și sinteze istorice, iar pe de alta la o concepție sistematică asupra istoriei însăși. El a identificat în desfășurarea faptelor înșiruiri cauzale și a conceput, pe această bază, un întreg sistem explicativ, acele **Principii fundamentale ale istoriei** (1899), din care avea să se nască **La théorie de l'Histoire** (1908). Tot ce se întîmplă în istorie, demonstra filosoful, poate fi reprezentat prin **serii evolutive** cu geneză, ascensiune și declin, potrivit unui principiu genetic care guvernează întreaga evoluție. O asemenea idee, aplicată la studiul propriei națiuni, l-a dus încă de la început, chiar dacă într-o formulare vagă, la concluzia că **„un popor are putința de a trăi și de a se dezvolta pînă ce a revărsat în lume tot cuprinsul său sufletesc"**, cum afirma, la 1871, în cuvîntarea festivă de la Putna, adăugind că, în ce-i privește pe compatrioții săi, aceștia n-au avut încă putința să exteriorizeze acel cuprins. De unde îndemnul ca **„toți românii (...), fie ei din orice sferă, fie ei din orice țară, să lucreze neobosit, fiecare în parte și toți împreună, spre aflarea și răspîndirea mij-**

Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

Reviste, societăți culturale

I

Entuziasmul general care însoțește actul istoric din 1859, ca și frămîntările din anii următori pentru consolidarea lui, nu estompează năzuința, adînc înrădăcinată în conștiința poporului român, către realizarea statului unitar al întregii națiuni. Presa, instituții cultural-politice create special desfășoară o intinsă activitate în acest sens, în România, devenită independentă la 1877, ca și în Transilvania și în Bucovina supuse stăpînirii habsburgice. În 1861, ia ființă, la Sibiu, **Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (Astra)**, cu menirea, precizată în statut, de a promova cultura în rîndul națiunii române din Transilvania și care, depășind în fapt prevederile statutare, a contribuit, în largă măsură, nu numai la difuzarea literaturii și, în genere, a culturii românești în provincia de peste munți, ci și la întărirea colaborării dintre românii ardeleni și cei din România liberă, a ideii de unitate națională. Între membrii săi se numărau, alături de cărturari ardeleni, și oameni de cultură din România, scriitori mai ales (M. Kogălniceanu, G. Sion, C. A. Rosetti, Al. Odobescu ș.a.), care luau parte la manifestările Asociației, cu sentimentul că se află în „patria română". Scriind despre participarea sa la sesiunea de la Brașov, din iulie 1862, a **Astrei**, Odobescu retrăiește cu emoție „acele zile memorabile, în care orășelul Brașov adunase în sînu-i români din toate unghiurile întregii patrii române [...], acel aer sărbătoresc care se răspîndise peste tot locul și care părea a zice tuturor : «Sîntem aici toți români ! Sîntem într-o țară română !»". Cîțiva ani mai tîrziu, un profesor orădean, Justin Popfiu, vorbea, la adunarea generală a Asociației, ținută de astădată la Cluj, despre nevoia, larg resimțită, a unei istorii a literaturii naționale, făcînd apel, în acest scop, la literații „de la foculariul literaturii noastre, din România liberă", la Societatea literară română din București, care, sublinia vorbitorul, „după despărțire de secole, întruni pentru prima oară toate ramurile națiunii

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

Transilvania și «Junimea»

După cartea lui Ion Istrate, consacrată barocului românesc, un alt cercetător clujean al fenomenului cultural, în aspecte mai puțin abordate, aduce o contribuție de referință în domeniul istoriei literare. **Junimismul în Transilvania**, volumul Sarei Iercoșan, apărut anul acesta la Editura **Dacia** este un studiu substanțial și nuanțat care întreprinde o investigare complexă a propagării „noii direcții" în ambianța culturală a Ardealului, cu reacțiile pe care aceasta le determină, cu afinitățile care o întîmpină, cu sintezele care se produc.

Elaborat dintr-o perspectivă foarte cuprinzătoare, studiul restituie dinamica fenomenelor, distinge etape, direcții, manifestări aflate în consens sau singulare, cu o înțelegere echilibrată, fără parti-pris și fără prejudecăți. Dimpotrivă, cartea pledează convingător împotriva unor imagini schematice și simplificate. Autoarea utilizează — critic și cu discernămînt — un vast material documentar ce cuprinde publicații periodice și neperiodice ale epocii, programe gimnaziale, cataloage de biblioteci, rapoarte, corespondență particulară, disertații, studii și texte publicate în presă și în volume, realizînd prin aceasta o bogată bibliografie a problemei. Dacă ar fi fost numai atît, deja demersul ar fi însemnat un pas înainte. Dar nu avem de a face doar cu un citșig în privința unei meritorii cercetări de arhivă, ci cu o lucrare de istorie literară ce aduce contribuții valoroase de situare și interpretare, de analiză competentă a ideilor, atitudinilor și formulărilor, care anticipează, susțin sau se opun orientării junimiste.

Capitolul I analizează elementele prejunimiste, identificînd „un junimism avant la date" în disputele filologice, în cercetările de critică literară, în beletristică. Această primă etapă a cercetării justifică o contrazicere elocventă a imaginii „unei Transilvanii incremenite în crezul latinist, a unei «inteligențe» preocupate exclusiv de cercetări erudite, filologice și istorice, lipsite de gust și înclinații artistice, a unei prese care nu formulează exigențe și nu mînuiește arma criticii, din considerente de solidaritate națională (...). Sînt prezente, fără îndoială, toate aceste fenomene în climatul spiritual al epocii. Ele ne apar însă ca manifestări mai mult rutiniere ale vechii generații, fiind puternic zdruncinate de afirmarea hotărîtă a noului, a cărui purtătoare este generația care se ridică".

Conturarea unei noi virste culturale, care nu este doar a Transilvaniei, ci a întregii societăți românești, se realizează prin urmărirea contradicțiilor, a opoziției marcate progresiv dintre generații, a îndreptățirilor fiecărei direcții, a principiilor, a opțiunilor politice, a mentalității și a psihologiei personalităților culturale sau ale publiciștilor neînsemnați, ale reprezentanților diferitelor generații. Aceasta presupune reconstituirea, prin recursul la document, a ambianței intelectuale la toate nivelele. Fenome-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Memoria afectivă

Cu **Vladia**, Eugen Uricaru, unul dintre cei mai interesanți prozatori apăruți la noi în ultimul deceniu, se întoarce — așa zicînd — la data debutului editorial, 1974, cînd îi apărea volumul de povestiri **Despre purpură**. Numeroase episoade din noua carte se află în volumul de debut, reluate acum, — ca atare sau amplificate — într-o construcție unitară, cu semnificații mai apăsat subliniate. Astfel, Vladia, teritoriul imaginar în care evoluează personajele lui Eugen Uricaru, se impune ca o realitate pregnantă, obligîndu-l, parcă, pe cititor să o identifice, la sfîrșitul lecturii, pe harta atît de minuțios desenată de memoria afectivă.

Ce este, totuși, Vladia ? Pentru tînărul profesor de istorie Antim Vicol, repartizat aici prin ordin ministerial, Vladia, pare, la început, „locul unde nu s-a întîmplat nimic", un orășel pierdut între dealuri cu viță de vie, cu o existență datorată în exclusivitate producției de vinuri. Realitatea Vladiei îl va contrazice însă foarte curînd, sub aparențele anodine pulsînd o viață complexă și contradictorie, adeseori enigmatică, greu de descifrat pentru neinițiatul care încearcă să așeze totul în rama istoriei.

Naratorul emite, încă pe prima pagină a romanului, un semnal care avertizează asupra statutului de excepție al Vladiei, în cuprinsul unei descripții de rutină : „De jur împrejur se întindeau viile, surse de cîștig și de fericire ale aproape tuturor locuitorilor Vladiei, vii care îngălbeneau, pare-se, toate într-o singură zi. Și dacă atunci aveai răbdare, puteai auzi un foșnet metalic ce se răspîndea printre coline și care apoi cobora în oraș, amplificîndu-se în pereții ridicați din același lut galben, răzbătînd pînă dincolo de gîtuirea dealurilor ce închideau Vladia, **scoțînd-o din lume"** (s.n.). Vladia se află, așadar, în afara lumii (argumentele, pe măsură ce avansăm în materia cărții, se înmulțesc), viața ei se conduce după legi misterioase, impenetrabile, timpul este suspendat, se comprimă sau se dilată, intră într-o relație de reciprocă potențare cu un spațiu deopotrivă periculos și fascinant.

În Vladia se petrec evenimente bizare, la granița dintre real și imaginar, iar personajele (unele dintre ele) au comportamente în aparență inexplicabile, în fond, într-un plan simbolic, subtextual, cu totul transparente. Întreagă această rețea de relații și evenimente insolite configurează lumea fantastă a romanului, în care miraculosul, fabulosul, terifiantul interferează pentru a da naștere unei proze fantastice de excelentă calitate. Dimensiunea fantastică dobîndește însă relevanță doar prin raportare la datele unei realități recognoscibile, ipostaziate cu mijloacele prozei realiste. Tipul de relații între inginerul Bașaliga, „stăpînul" Vladiei, căci „stăpînul" vinurilor, și bătrîna K. F., pe de o parte, și același Bașaliga și familia Adam — singura din regiune care refuză categoric să se ocupe cu cultivarea viței de vie — pe de altă parte, circumscriu o temă des abordată de romanul românesc con-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

UNIREA

Unirea Transilvaniei cu țara
A fost un vis, un testament de gînd
Cu care au căzut strămoșii-n lupte,
Dar vor trăi în inime oricînd.

Pentru această mare strălucire
Un neam întreg visînd a sîngerat
Slăvită fie pururea unirea
Cu care țara s-a încoronat.

La marea sărbătoare de lumină
În care astăzi generații cresc,
Trăiască Transilvania-Crăiasa,
Pămînt de totdeauna românesc,

Unirea pentru noi e o-mplinire
A unui vis străbun, nemuritor,
Ce strălucește-acum ca niciodată
Sub cel mai înțelept conducător.

Virgil Carianopol

SCRISOARE DE DRAGOSTE

Iubito nu-mi lăsa cuvîntul
Să se prefacă-n adevăr,
Prin carnea ta să bată vîntul
Și noaptea să-ți adoarmă-n păr.

Cum să-ți mai scriu după tăcere
În cîte cărți de dor te-am scris,
Dacă-ndurare ne va cere
Pămîntul zguduit de plîns.

Iubite semeni de departe
Cu fiecare om pe rînd
Și nu mai vreau să aibă parte
Sărutul gloanțelor de gînd.

Sînt fericit că-mi ești aproape,
Dar cui ne plîngem dacă-n zori
Un timp total o să ne-ngroape
Sub nuclearele ninsori.

Iubito nici nu sînt de vină
Că prea puțină zi ți-am dat,
Să cred că somnul va să vină
Și-am să rămîn de tot soldat.

Ascunde-mă în ochi și-n minte,
Ca să m-ajuți să te-nțeleg,
Și dezlegați de jurăminte
Să ne păstrăm pămîntu-ntreg.

George Țărnea

CRONICA EDIȚIILOR

Octavian Goga în corespondență

În anul 1975 apăruse un volum **Octavian Goga în corespondență** îngrijit de Daniela Poenaru, cu o prefață de Vasile Netea. Volumul respectiv reproducea partea din tezaurul epistolar referitoare la Octavian Goga aflată la Biblioteca Centrală de Stat și la Biblioteca Academiei. De atunci încoace s-au mai publicat și alte scrisori și au fost identificate și alte locuri unde se păstrează corespondență referitoare la poetul **Clăcașilor.**

Iată că de curînd doi cercetători ieșeni, Mihai Bordeianu și Ștefan Lemny, ne pun la dispoziție un nou volum (551 p.) de corespondență Octavian Goga. Lotul acesta de scrisori se află în prezent la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" din Iași și a fost achiziționat, în 1979, de la prof. Dan Smântânescu — „și care au fost descoperite și procurate de către acesta din Brașov între cele două războaie mondiale și par a fi după opinia noastră, o parte din Arhiva revistei **Luceafărul**, pierdută la sfîrșitul primului război mondial de către Octavian Tăslăoanu I" (editorii).

Materialul este de tot interesul și editorii ieșeni au urmat pe cît le-a stat în putință, „principiile medodologice ale ediției anterioare", și bine au făcut. Editura Minerva, de altfel, a numerotat acest volum ca al doilea, deci ne așteptăm la o **serie Octavian Goga în corespondență. Și cu toate că seria** n-a plecat din capul locului cu un plan vizînd totalitatea scrisorilor de la și către Octavian Goga (din pricina, întemeiată, că nu se avea în vedere decît un anumit lot al acestora) lucrurile pot fi satisfăcător îndreptate la ultimul volum (al cîtelea va fi ?) printr-o cronologie generală și prin trimiterile de rigoare la volumele anterioare.

Editarea corespondenței este una din cele mai dificile întreprinderi, dată fiind în primul rînd risipirea acesteia în arhive, biblioteci și colecții particulare și nu în ultimul rînd unor cauze subiective. Ca de fiecare dată însă, noi salutăm orice inițiativă care tintește punerea în valoare a tezaurului nostru spiritual.

Multe din cele care se pot spune despre conținutul întîiului volum de corespondență Goga pot fi spuse, cu nuanțele de rigoare, și despre acest de al doilea. În parte găsim aceiași corespondenți și tot în parte scrisorile provin din aceeași epocă.

O succintă dar la obiect caracterizare a acestui al doilea lot de corespondență Goga ne-o dau editorii ieșeni : „Prin marea sa varietate, prin

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

AL. OPREA: «În căutarea lui Eminescu — gazetarul»

III

„Nu intenționăm în studiul de față să ascundem nici una din dilemele ideologice cu care se confruntă gîndirea poetului, cu condiția ca acestora să le fie restituite adevăratele și complexele semnificații, punîndu-se capăt procesului comod al etichetărilor simplificatoare". Această declarație de metodă a lui Alexandru Oprea se găsește în capitolul **Dosar al gîndirii social-politice,** dar ea caracterizează întreaga întreprindere a criticului. **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** nu evită punctele litigioase ale gazetăriei eminesciene ci se ocupă cu predilecție de ele. Cartea lui Alexandru Oprea este o recapitulare a celor mai cunoscute și controversate pasaje ale acestor articole. Cercetarea autorului refuză însă deplasarea numai pe orizontală, îndreptîndu-se preferențial către aspectele subtile ale poziției eminesciene. Ca militant de presă Eminescu a scris numeroase articole fulminante, fiind un om de campanie. Firesc, cei vizați i-au răspuns. În această chestiune, aparent simplă, cercetătorul introduce disocierile sale. Mai întîi este vorba de felul în care adversarii de epocă l-au caracterizat pe Eminescu. În toiul polemicii, ale cărei reguli cer extremismul, fiecare din părțile beligerante primește epitete mai mult sau mai puțin justificate, care însă pot face carieră. În ce măsură mai sînt valabile astăzi aceste caracterizări ? În ce măsură schimburi tăioase de replici, privind situații și persoane, dinainte de 1900, pot fi preluate astăzi fără examen critic ? Desigur, naturală este punerea în circulație a unei optici de azi și nu a celei vechi. Forța de inerție a vechilor polemici și a epitetelor lor este însă reală și de multe ori ne aflăm în fața unor caracterizări moștenite, cum este cazul cu cele care se aplică lui Eminescu și care nu sînt decît preluarea unor etichete din arsenalul liberal aplicate vehementelor articole ale poetului care apăreau în ziarul advers liberalilor : **Timpul.** A deveni partizani într-un sens sau altul i se pare cercetătorului un nonsens. Chestiunea trebuie examinată din nou, de la altitudinea opticii epocii noastre și cu ajutorul instrumentelor de lucru pe care ni le-a procurat scurgerea timpului. În al doilea rînd, este vorba de înlăturarea unui procedeu comod, care întreține o optică veche : aceea de a desprinde din contextul eminescian formule sau paragrafe întregi pentru a obține din combinarea lor un rezultat dorit. Este procedeul cel mai lesnicios, dar și cel mai puțin solid, ne avertizează criticul. Gîndirea social-politică eminesciană nu este rodul unor clipe de fericită spontaneitate ci a unei meditații social-politice, care oferă posibilitatea contemplării unei construcții. Călinescu este unul din puținii care a încercat să reconstituie această construcție supraetajată, care dezvăluie în Eminescu un gînditor politic. Nucleul și principiul de bază sînt mai importante decît superficia unor exprimări care, confruntate cu concepția generală, clar exprimată a poetului, pălesc și se dovedesc instrumente catilinare, de presă, deci cu un rol pasager.

Alexandru Oprea mai încearcă și o a treia disociere, mai puțin teoretizată, dar practicată în această succesiune pregătitoare a înțelegerii gazetăriei eminesciene : este vorba de a deosebi între articolul de luptă politică imediată și de cel care este rezultatul unei meditații, al unei concepții, care asigură axul întregii ideologii politice eminesciene. Adeseori aceste disocieri trebuie făcute nu între articole, ci chiar în cuprinsul aceluiași articol. Pe scurt, Alexandru Oprea cere o contemplare a gîndirii eminesciene în ceea ce are ea profund, stabil, peren, fără a-i substitui exclamații și formule polemice impuse de escaladarea conflictelor jurnalistice. Înainte de orice alte considerații trebuie avute în vedere, ne atrage atenția autorul cărții **În căutarea lui Eminescu-gazetarul,** marile scopuri ale gazetăriei eminesciene, ele sînt : apărarea clasei țărănești și apărarea existenței statului național al românilor. Orice critică trebuie privită și dezlegată din acest punct de vedere. Eminescu nu ezită să critice clasa boierească, adică pe conservatori, pentru starea țăranului, iar cele mai multe din virulentele sale critici la adresa păturilor neproductive, au drept motiv pe lîngă faptul că acestea exploatau singura clasă productivă a țării, țărănimea, și parazitismul pe care ele îl constituiau pentru organul statal. Eminescu a profesat idei fiziocrate, care pun pe prim plan în economie pămîntul și producția agricolă, excluzînd alte soluții, drept care a fost acuzat în îngustime de vederi și reacționarism. Dar Eminescu a pledat și pentru alte forme de economie și a susținut necesitatea industrializării, în cadrul necesităților firești ale statului, ceea ce relativizează această acuză. Mai departe, însă, Eminescu nu acceptă negoțul și rolul negustorilor, care constituie o formă modernă de economie. Argumentele lui, multe, care arată o bună cunoaștere a problemei, reduc negoțul la samsarlîc, la o întreprindere parazitară pe spinarea claselor pozitive, care în loc de a ieftini marfa o scumpește, cu consecințe negative pentru producători. Acuzația de a fi susținut idei retrograde s-a formulat și în acest caz. Ea ține însă de o epocă mai veche și preia caracterizările liberale asupra lui Eminescu, adversarii poetului nefiind interesați să facă o analiză completă a modului său de a vedea dezvoltarea societății românești. Este un caz de menținere în circuit a unor etichete depășite. Pentru că, ne atrage atenția Alexandru Oprea, în chestiunea „creditului mobiliar", mult criticatul Eminescu nu are altă concepție decît Marx, de la care moștenim critici asemănătoare în aceeași problemă. Critica extremă a poetului îl apropie de critica științifică pe care a făcut-o Marx economiei capitaliste. Și apoi cu cine se bătea în epocă Eminescu ? Ce burghezie era aceea care se grăbea să eticheteze pe Eminescu drept reacționar, spre satisfacția epigonilor de mai tîrziu ai aceleiași burghezii ? Judecat în abstract, extras din condițiile de epocă, care rămîn însă decisive pentru înțelegerea acțiunii lui politice, gazetarul Eminescu poate fi neîndoielnic falsificat. Burghezia care era aspru judecată de Eminescu, dar care poza în formație progresistă, nu era în epoca acestor articole, și nici mai tîrziu, decît o aliată a moșierimii române, adică o clasă care renunțase la misia ei revoluționară și progresistă, așa cum o arată și analizele lui Lucrețiu Pătrășcanu din **Un veac de frămîntări sociale,** citate de Alexandru Oprea, și cum o arată și inspirata formulă „monstruoasa coaliție", pe care a lansat-o precursorul lui Eminescu în ale gazetăriei politice, Cezar Bolliac. Liberalii susțineau că vitală este problema „înnoirilor" aduse de ei. Eminescu susținea că problema cardinală este cea țărănească. Ce a însemnat pentru Romania setul de înnoiri liberale a arătat-o chiar și **Neoiobăgia** lui Gherea folosită inteligent de Alexandru Oprea în demonstrația lui. Iar cît de cardinală pentru societatea românească a fost problema țărănească au arătat-o răscoalele din 1888, 1907, și reformele agrare din 1924 și 1948. Analiza marxistă a fenomenului social românesc, care atrage atenția că revoluția burghezo-democratică din România n-a fost dusă pînă la capăt, nu face decît să arate întemeierea criticii sociale eminesciene, care, fixată în concret și nu în nouri, a vizat cu precizie carențele fundamentale ale sistemului social românesc de dinainte de 1900, atît de adînci încît rezolvarea lor nu s-a produs decît după cel de al doilea război mondial. Alexandru Oprea preferă să-l examineze pe Eminescu prin prizma analizelor sociale și politice ale lui Lucrețiu Pătrășcanu decît prin concluziile adversarilor liberali ai acestuia. **„Ar fi o eroare dacă, așa cum se mai întîmplă în unele studii, atitudinile lui Eminescu ar fi judecate în sine, rupte de contextul ce le-a generat. Doar este vorba de gazetărie care nu poate fi înțeleasă în afara impactului cu evenimentele la ordinea zilei",** scrie autorul. În acest context de epocă, în condițiile specifice, se cuvine privită și analizată și atitudinea poetului față de evrei, atitudine care nu înseamnă altceva decît o discuție despre mecanismul economic al României, ca și invinuirea de xenofobie, care integrată și ea în contextul de epocă și în contextul întregii contribuții gazetărești eminesciene, adică în contextul gîndirii lui social-politice, produce alte rezultate decît a dat în fizionomia pe care i-au creat-o adversarii lui liberali și care a pătruns din păcate în multe studii ulterioare epocii de dominație a liberalismului în România. În cartea despre gazetarul Eminescu, Alexandru Oprea încearcă a ști totul despre subiectul său. Chiar dacă de aici înainte se vor mai adăuga multe detalii la trama epico-ideologică propusă de Alexandru Oprea, minuția de romancier omniscient cu care este scrisă cartea **În căutarea lui Eminescu-gazetarul** rămîn un mare cîștig al cercetării.

M. Ungheanu

IULIAN NEACȘU: «Amintirile lui Harap Alb»

Citadine, misterioase și relevînd o umanitate candidă supusă agresiunii, prozele din „Iarna cînd e soare" (1936) și „Insul" (1968) de Iulian Neacșu nu păreau să anunțe ceea ce prozatorul ne dă acum în **„Amintirile lui Harap Alb"** (Ed. **Albatros,** 1983). Nu e vorbă, mai mult decît acelea și decît „Un bucureștean în trecere prin București" (colecție reportericească, fantezistă, aproape americănească), autorul nu mai produsese și altceva : o gazetărie frenetică și inteligentă, de felul promoțiilor culturale, s-ar zice că îl împiedicase de la consolidarea unei opere începute, cel puțin îndată după debut, furtunos. Pînă la un punct, Iulian Neacșu exemplifică pe autorul inițial exploziv și „imperialist", doritor de succes repede, și care trece la un moment dat printr-o esențială deliberație care îi modifică opera ori, mai bine, o clarifică. „Amintirile lui Harap Alb" e, s-ar zice, efectul unei șovăiri biruite.

Însă impresia de **operă fracturată** rezistă, la un examen mai serios, numai o clipă, adevărul e că în ciuda înaintării lente literatura lui Iulian Neacșu se dovedește cu mult mai omogenă. Ceea ce a lăsat deoparte autorul (și bine a făcut) este numai experimentul mediocru și mimetic ; el debutase într-un moment cînd tehnicile „moderne" făceau, în proza românească, furori și, tînăr de abia douăzeci și ceva de ani, omul nu se putuse sustrage presiunii momentului. Materia sufletească de atunci nu s-a modificat esențial (semn că numai „expresia" nu se potrivea), ea și-a găsit esteticește formele nimerite. „Amintiri despre Harap Alb" e așadar momentul unei maturizări, însă o maturizare la un nivel considerabil.

Acum, prozatorul de ieri a întocmit niște „confabule", o specie inedită însă nu vetustă : „fabule" mai produc, dezvoltînd linia alegorică a canonului și Julio Cortazar (despre „glorii și cronopi", vietăți himerice) și Jorge Luis Borges. Istoria pescărușului Jonathan de americanul Richard Bach nu este altceva ; mai sînt și alții care iau lumea animalieră drept materie ilustrativă. S-a înțeles, cred, că a contemporaniza fabula nu e nicidecum o rezistență la „modernitate", e mai degrabă o idee modernă și nu sînt de făcut obiecții principiale în privința „confabulelor" lui Iulian Neacșu. Să adaug, deocamdată, că autorul a mers, în dezvoltarea lui **complementaristă** și mai adînc decît prototipul „istoric".

În definitiv, „confabula" e o formulă estetic eliberă însă interpretabilă cu o cheie culturală ori contemporană, dacă nu chiar, atunci cînd autorul știe să coaguleze datele separate, expresia unei filosofii. Acest alegorism modern nu iese, orice s-ar zice, din cărți, el presupune o adîncă inițiere în elementele vieții (prozatorul, multă vreme reporter, are de unde să ia substanță). Întîia notă pe care am putea-o deduce de aci este diversitatea materiei omenești prefăcută, cu ingeniozitate, în „enigme". Nu e vorbă, viața diversă și tipologia fabulistică, reducționistă, s-ar afla într-o izbitoare contradicție care prin exces ar conduce mîine la monotonie : autorul a știut, totuși, să se oprească la proporțiile corecte și pe lîngă „confabule" cu „animale, flori, insecte și povești" a produs și o extraordinară serie „țărănească", conținînd o mai pronunțată viziune socială („Un țăran trece strada", de unde ar putea ieși, printr-o dezvoltare în timp, alte „confabule", mai realiste).

„Irealitatea" producțiunilor cu „animale și flori" e însă o simplă impresie, îndărătul alegoriilor se vede bine origina culturală ori „cotidiană". Să notez repede cîte ceva. Autorul a citit, în gustul lui, fabule celebre („Iepurașul", de pildă, e „Lupul moralist") pe care citeodată le-a reformulat radical. „Furnica" ajunge, de pildă, slugă la „greierele" întreprinzător, un „Corb" meditează la cașcavalul pierdut, din prostie ; și așa mai departe. Altele sînt creații fără model însă cu o semnificație „fabulistică". „Ghiocelul" e un elogiu al vieții cu orice preț (primăvara era întîrziată), „Șoricelul" e un învîrtit profitor a cărui amoralitate îl duce drept „în gura motanului", „pupăza", conservată într-un bloc de gheață, e o imagine tragică a vieții scoase din mediul ei. Altele sînt fie o parabolă a violenței („Flori"), fie o gravură de caractere („Ciinele" descrie pe guralivul conformist). Și procedările stilistice sînt ingenioase, Iulian Neacșu nu pornește numai de la prototipurile cunoscute și nici de la evenimentele reductibile tipologic, el interpretează adeseori cu fantezie datele științei (servindu-se de contribuțiunile lui I. Simionescu, autorul unor descripții botanice admirabile) : dintr-o frază de ordinul fitologiei el deduce un caracter și compune o istorioară în pilde. Pînă la un punct, „confabula" e o specie livrescă. „Livreștii", zice aceea că se înțeleg doar prin raport la model, sînt și „poveștile" reformulate. „Cultizarea" folclorului (chiar și cu trăsătura barocă, de înțeles) e o trăsătură a **complementarismului.** Totuși, „confabulele" sînt, mai mult decît reformulări, și o expresie a unei viziuni despre univers, conținînd și o filosofie naturistă explicată. Ceea ce a izolat aici Iulian Neacșu este o comunitate de viețuitoare candide, o lume a naivității idealiste supusă opresiunii (legătura cu umanitatea stîngace și „nătîngă", din primele proze, se observă). Geografia lui canonică e pădurea stăpînită de teroare (iepurașii care fug de acolo, întemeind o cetate în cimp, nu spun altceva) : „În pădure / se întîmplau tot felul de crime / multe animale / mari sau mici / carnivore sau vegetariene / fuseseră găsite sfîșiate / e de la sine înțeles / că nesiguranța îi copleșise pe supraviețuitori". Însă autorul a înaintat în utopia lui negativă, el a descris, în „Corul", o lume funcționînd anapoda : „aleo / orăcăi el în fața tuturor / bătînd cu bagheta într-un nufăr / începînd de azi corul nostru din cor de lac devine cor de pădure / și acum atenție la mine / patru doi / șapte / și". Utopia anti-naturală, perturbatoare în ordinea lumii, e în „Ridichea" : „De mult / într-o țară de dincolo de țară / în vremea în care puricii săreau înapoi / iar racii numai înainte / Ridichea nu mai vru să fie scoasă din pămînt / de ce să las locul meu / altor ridichi / întreba / pentru că ești numai bună de mîncat / i se răspundea / nu vreau / a zis Ridichea / trăgînd cu putere de moș / care trăgea de babă / care trăgea de nepoțică / și care... / astfel că pînă la urmă toți s-au lăsat păgubași / iar Ridichea a rămas acolo / în pămînt / putrezind". E, în totul, o filosofie de factură stoică unde intră și sentimentul că legea naturală, de unde conceptele etice lipsesc, nu poate fi biruită.

S-ar mai putea observa că micul fatalism din „confabule" e totuși învins prin fantezism, Iulian Neacșu a știut să scape de efectele melancolice prin ingeniozitate. „Pisica și șoarecele" cultivă o istorie posibilă, cu lumea burlescă „pe dos". „Era o vreme cînd / nu ploua / nu ningea / vîntul abia adia / cît să scuture peisajul de praf / iar de oameni nici pomeneală / pe atunci totuși arăta altfel decît acum / caii / cum se știe / nu erau mai mari / ci mai mici / șoarecii erau uriași / iar de hrănit, se hrăneau cu pisici / zi și noapte alergau după ele cai / cum mai mieunau pisicile chițcăite de șoareci". Și așa mai departe. Nu doar fantezie e aci ci și poezie, „confabulele" au o înfățișare de poeme epice (Iulian Neacșu nu e nici în acesta solitar, poeme de prozator admirabile ca și acestea sînt și acelea ale lui Radu Cosașu din „Cîntece pentru adormit iubita").

„Amintirile lui Harap Alb", de Iulian Neacșu, este probabil cea mai durabilă dintre producțiunile lui și negreșit aceea care îl reprezintă cel mai bine. Omul, vital și ingenios, sclipitor în conversația orală, cultivînd un aer de boemă boierească (vestimentație cu neglijență studiată, în gustul sportiv fără performanțe), bărbos atît cît să pară cu capul în nori, ascuns îndărătul unor ochelari de soare mereu alții dar întotdeauna extravaganți, e, în ciuda artificiilor vieții lui curente, un ins grav, cu minte scormonitoare. Ochii, rămași liberi atunci cînd își scoate, o clipă, ochelarii ca să-i șteargă cu o piele de căprioară, sînt ai unui spirit încercănat și sceptic. În privirea lor directă, intensă și lipsită de mitologii, se întrevede un lung sunet elegiac ; omul ilustrează o experiență fără iluzii.

A. Silvestri

BREVIAR

■ **„PRIMA VERBA"** — 1.000. S-a înțeles, desigur, că este vorba de rubrica susținută de colegul nostru Laurențiu Ulici, în al cărei spațiu, de curînd, a fost comentată a 1.000-a carte de debut. Fapta critica a lui Laurențiu Ulici, de-a dreptul insolită, văzînd un devotament pentru cartea autorului tînăr ieșit din comun, se cuvine a fi elogiată pe măsură Performanță, după toate indiciile, unică în istoria criticii românești, rubrica lui Laurențiu Ulici se distinge, totodată, prin pasiunea lucidă din unghiul căreia este formulat diagnosticul critic. Să-i urăm colegului nostru același subl m-sis fic devotament pentru cei mai tineri autori de carte literară.

■ **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ NR. 3 A.C.,** revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de Științe Filologice din R.S.R., reține atenția în special prin interesul manifestat pentru creația elevilor în cenaclurile din licee sau pentru pregătirea lor științifică evidențiată la concursurile de literatură, faza pe țară. Sînt înserate articole scurte, instructive pentru elevi, semnate de Gh. Bulgăr **(Eminescu și cultivarea limbii),** Alexandru Dutu **(Omul exemplar în opera lui Miron Costin),** Eugen Todoran **(„Luceafărul" nemuritor),** precum și însemnări ale cîtorva scriitori (Tudor Opriș, George Șovu, Gheorghe Andrei) care îndrumă actul de creație al elevilor prezentînd reviste școlare sau scrîind despre activitatea unor cenacluri. Concursul „Mihai Eminescu", desfășurat la Satu Mare pentru elevii din gimnaziu și la Bistrița pentru cei de liceu, este prezentat, prin scurte note, între alții, de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I. D. Bălan, I. Hangiu, Constanța Bărboi, Dumitru Săvulescu, Mircea Muthu.

■ **SADOVEANU ȘI DECEMBRIE 1918,** scurta tabletă semnată de Profira Sadoveanu („România literară", nr. 47, a.c.) reconfirmă extraordinara tensiune emotiv-intelectuală cu care marele prozator a trăit memorabilul eveniment istoric. Dacă sub raport biografico-documentar faptele sînt bine cunoscute (vd., în acest sens, și amplul excurs istorico-literar din **Almanahul „Luceafărul"** — 1984), iată, acum, ni se oferă un crîmpei biografic unic prin via lui concretețe : „Pleoapele ochilor lui a trecut și-ntr-ai mei. Simțeam că-mi izvorăsc și mie boabe de lacrimi. Am plecat fruntea, cutremurată ca de frig, și-o clipă am avut o senzație stranie : că eu și tatăl meu aveam aceeași vîrstă — deși el împlinise 38 de ani, pe cînd eu numai 12 ... Atuncea, spre uimirea mea, un glas deodată vesel și sprințar mi-a risipit tristețea. — Profirită ! a zis tata — știi că, aflînd de România-Mare pînă și bărbosul de Ibrăileanu a plîns ?"

■ **GRABA ȘI EXCESUL DE ZEL.** Amețitor de prolifică (săptămînal, o intimism semnînd cel puțin patru-cinci „materiale"), Tania Radu se lasă — fără voia ei, poate — ușor dusă de apele jocului de-a vorba. Spre exemplu, rezumîndu-ne la textele Taniei Radu din recentul număr al „Flacării" (25 XI a.c.) și trecînd repede peste incropita recenzie intitulată — cum adică, „Despărțirea de ideal", să reținem chipul în care este „notat" Ioan Buduca pentru recenzia consacrată bizar-insolitei culegeri de recenzii și articole **Fantezii critice** de Val Condurache ; „un excurs de o cu totul altă greutate a ideilor" menit „a izola o direcție a «umoriștilor» în literatura română, cu totul altfel constituită decît ne-am așteptat" etc. Ce să spunem, umorul și critica, iată un dat axiologic asupra căruia se cuvine să ne aplecăm cu maximum de pasiune...

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O APARIȚIE SĂRBĂTOREASCĂ

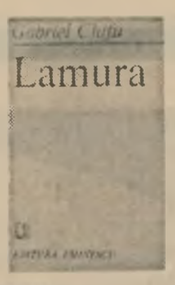

Un poet demn de mai multă atenție decît i se acordă este Gabriel Chifu. Discret și cultivînd parcă o pudoare livrească de cel mai bun gust, poetul este un diafan urmăritor al purității : puritatea — care e, nu mai puțin, o voluptate — a contopirii cu lucrurile, a **dezmărginirii.** Ființa comunică astfel cu universul într-un mod esențializat dar, încă, dialectic : antrenînd forme și contururi, reverberînd în distanța existentă, **rezistentă.** Comunică, înțelegeam, printr-un proces de atotcuprindere a misterului — de reciprocitate, afirmație și subtilă, neprevăzută negație. Nimic „misterios" totuși, nimic angoasant în această poezie, luminoasă, dorind transparența prin arderea firească a substanței sufletești. Pentru că vorbeam de un **proces** (în înțelesul de întreg „chimic" comous dintr-o serie de reactii) evident și în ultimul volum, **Lamura** *), al patrulea al autorului, să spunem că el este o geometrizare a mișcării. Traducerea unei reversibilități subînțelese în a cărei umbră pot fi așezați componenții tematici ai poeziei lui Gabriel Chifu. Candoarea este aparentă, căci e candoarea **științei** de a răspunde întrebărilor existențiale ; o anume ingenuitate a **eului** dezmărginit în **tot,** a **totalității** dezmărginite în **eu.** Am numit și motivul fundamental al poeziei din **Lamura,** lumina care îl străbate metaforic. Un volum închegat, construit perfect, vădind o cunoaștere adîncă a lumii propriî și o poetică stăpînită fără cusur. Poemele din prima jumătate sînt fragmente ale **poemului unic,** vorbind despre început și sfîrșit, despre haosul devenit hieratic prin semnul prevestitor, despre „ziua fragedă" în care apare mult așteptata „floare a lucrurilor" : lamura. Gabriel Chifu are un temperament solar, pe care nostalgia îl îmblînzește, îl purifică adică. Meditația sa lirică, fiind un poet de construcție filozofică, născînd un spațiu magnetic din cîteva linii de forță, este o deschidere și mai ales o **înălțare.** „După o sută de căderi înălțarea" : „și va înflori soarele — vom afla în noi mugurii lui / spărgînd întunecimea, / va flutura peste tot cu petale nemuritoare lamura. / va flutura / peste tot / cu petale nemuritoare lamura." Sînt versuri ce revin ca refren în mai multe texte, devenind cheia de boltă a armoniei muzicale din aceste poeme. Armonie realizată din acorduri amole, bazate însă pe o simplitate indenegabilă. Simplitatea ține îndeosebi de funcționalitatea exactă a fiecărui element component : fericirea, ca și tristețea, sînt părți egale ale aceluiași ansamblu (era să scriem sistem). Ansamblul numindu-se, fără metaforă, ci cu o precizie aproape conceptuală, **a trăi în deplinătate.** Este singurătatea insului care comunică osmotic cu universul, în urma unui îndelung exercițiu inițiatic : „Un cerc eram cu centrul oretutîndeni / și circumferința nicăieri. / mă contopeau amintiri neîntîmplate, / rosteam cuvinte și ele erau mai puțin cuvinte / și mai mult tăcere de raze." Ubicuitate ? În măsura în care ea răspunde sistemului, da. Căci armonia este aici asemenea imobilității în univers a particulelor fine ale abstractei înfloriri.

Lamura este simbolul și explică deopotrivă nașterea armoniei din lucruri. Izvorul Muzicii, pe care o invocă poezia lui Gabriel Chifu într-o manieră puțin tradițională. Ca pe o entitate de extracție cosmică, ființînd **în** cosmos. Poemele sale sugerează astfel suprema muzicalitate, adică suprema compoziție armonică a universului. Muzica este logica învinsă, mai bine zis absolutul logicii înfrînt, iremediabil desfăcut într-o umană cuprindere a „rea plinului" care umple firea. Coborîre din metafizică, armonia muzicală, armonie a mișcării afirmate ca unic principiu al existenței, încîntă nu retoric, ci prin diafana atingere a învelișului ultim al tuturor lucrurilor. Muzica, risipită, moartă dar, simultan, reînviată, este **încănere din urmă,** rezidentă a esenței sufletești. Diafanitatea este aproape orbitoare în poemele lui Gabriel Chifu : ea reușește să vibreze cu o intensitate sonoră. Acesta este închipuitul dezastru, necesarul, în fond, dezastru : spargerea tiparelor este regăsire a armoniei. Lamura nu e altceva : ea reprezintă semnul profetic al vitalității artistice, alături de simbolul consacrat al **luminii esențiale.** Ultima carte a lui Gabriel Chifu este o sărbătoare.

Costin Tuchilă

*) **Gabriel Chifu : „Lamura", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZA

JURNAL DE COPILĂRIE

De vreme ce există atîtea feluri de jurnale (de vacanță, de bord, de călătorie, de adolescență, „jurnale zilnice" sau jurnale pur și simplu), în care faptele consemnate au aerul familiar al epistolei sau pe cel semifamiliar al ziaristicii, putem vorbi și de un „jurnal de copilărie" ca subspecie literară : evităm astfel, în primul rînd, „Amintirile din copilărie", cu tipicul lor care le individualizează, cu prestigiul lor unic, și putem vorbi mai liber de atîtea și atîtea romane despre copilărie scrise pentru oameni mari. Un astfel de jurnal are caracterul unor însemnări periodice (fără ieșirea în timpul prezent) și nu se organizează neapărat în nuclee narative ; acțiunea, cîtă este (de obicei avem o abundență de întîmplări), se petrece la prezentul narativ iar punctul de vedere al autorului reprezintă elementul ordonator din afară al faptelor. Ar fi, pe scurt, o treaptă între amintiri și memorii ; amintirile sînt subiective prin excelență, memoriile tind să rămînă obiective. Jurnalul împacă aceste două tendințe.

După „Mahalaua lunaticilor" (1976), Dumitru Alexandru reia, în recentul său roman*), tema copilăriei aducîndu-și eroul spre vîrsta de 16 ani și coborînd în memorie pînă spre sfîrșitul ultimului război. Locul acțiunii este aceeași mahala a Teiului, personajele principale rămîn aceleași. O comparație cu romanul anterior nu ne dovedește, însă, tendința autorului de a realiza un ciclu epic. În „Mahalaua lunaticilor" Dumitru Alexandru era un liric rătăcit în epic, căutarea amintirilor semnificative constituia resortul intim al cărții, rezultînd un adevărat poem despre copilărie (a omului, a orașului care abia creștea) ; în „Filip ucenicul" surprinde tonul ironic al scriiturii, abundă comicul de toate nuanțele, expresiile de argou — într-un cuvînt, autorul caută obiectivarea sentimentului în instrumentele reactualizării, în scris. Cartea pare o oglindă pe care ochiul alunecă vesel, fără dorința de a se desprinde de luciul ei, de a pătrunde dincolo de ea. Dintre zeii tutelari ai copilului, în primul volum accentul cădea pe figura mamei, aici tatăl este mai mult în atenția autorului. Dumitru Alexandru excelează în portrete individuale (pînă la un punct cartea rămîne un repertoriu de tipuri umane din mahala : meșterii din atelierul unde ucenicește Filip, apoi figura tatălui, a bunicului, a vecinilor) și în scene de masă, fără a încerca să lege unitățile narative într-un tot organic ; este tocmai formula pe care o oferă jurnalul. Dar există în „Filip ucenicul" și o materie epică mai adîncă ce ordonează subteran demersul scrisului, fiind constituită din obiceiuri și tradiții locale ce au adesea farmecul ineditului, sau din localizarea unor tradiții general românești : despre bunicul său, Filip vorbește, de exemplu, ca despre dacii din legendă fără a avea cunoștință de aceasta : „Cînd e supărat, injură cu ochii la cer. În gura lui vorbele bubuie surd ca un tunet auzit de departe și cum se uită-n sus mișcînd numai din buze crezi că bătrînul se roagă". Biserica din cartier și atmosfera vag religioasă, miraculoasă, însă, pe care o inspiră rămîn un permanent teren de comparație, iar portretul clopotarului, deși de influență livrescă, rămîne original, autentic : „Cu mîinile ridicate deasupra capului se agață de funie, se lasă greu pînă cînd atinge cu genunchii podeaua, și, ca și cum s-ar juca doi copii, clopotul îl smucește în sus cu putere și vreme de-o clipă, poate că asta e singura lui bucurie, Petru se leagănă ca un păianjen în aer." Legenda șarpelui de casă este explicată pe viu printr-o ingenioasă punere în scenă iar legenda lacului Snagov este pusă în gura bătrînilor pentru a-i impresiona pe copii. Mahalaua este altceva decît marginea orașului, are legături mai strînse cu lumea din afară decît cu centrul urban. De aceea eroul principal, ucenic la un atelier din oraș, face destul de greu sinteza celor două lumi care se înfruntă în această margine iar experiența lui de viață se exprimă în portrete individuale luate din ambele părți și puse la un loc. Este în același timp o experiență stilistică a cărei continuare o așteptăm.

N. Georgescu

*) **Dumitru Alexandru : „Filip ucenicul", Editura „Cartea Românească", 1983.**

CRITICĂ

OPERA ȘI „DOCUMENTUL"

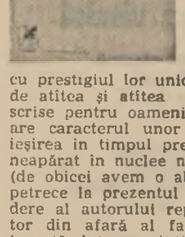

„Profitabila condiție" care stă la baza volumului cu același titlu*) al lui Nicolae Florescu este, desigur, „aceea de a cunoaște", a ne familiariza și a ne mișca liberi, cu o curiozitate mereu trează, vreme de aproape un deceniu, prin spațiul ascuns, tăinuit indeobște, al laboratorului de creație în care s-au zămislit cîteva dintre cele mai interesante și mai semnificative **biografii** ale scrisului românesc modern" (p. 7). Dacă autorul acestei ample precizări s-ar fi mărginit doar la investigarea documentului susceptibil de a contribui la eliminarea zonelor obscure ce mai persistă în „biografia" anumitor opere, „condiția" lui Nicolae Florescu nu ar fi fost cu nimic mai privilegiată decît a altor bravi răscolitori de arhive. Viața autorului (în „documentele" asupra ei N. Florescu pare a se încrede fără rezerve), „izvor" al textului, se revarsă în operă cu fenomenele ei precise și obiectele sale nominalizate fără ca textul rezultat să cenzureze această copleșitoare hemoragie a realului. Din creditul nelimitat acordat „literaturii de frontieră" (memorii, jurnale, interviuri, însemnări, corespondența autorilor etc.) rezultă, în concluzie, îndepărtări chiar de **spiritul operei,** iar din lectura atentă a unor manuscrise, ediții și variante — observații pertinente și originale care, trebuie spus, predomină. Există în spatele cărții lui N. Florescu un travaliu intens de documentare, numai că, dat fiind scopul cărții, cu nimic diferit de cel al criticii în genere (urmărirea „în universul interior al creației a obsesivei căutări de sine"), autorul, cu o insistență **critică** superioară, ar fi ajuns, poate la rezultate similare și fără efortul (stimabil, de altfel) depus pentru găsirea „documentului de viață" relevant. Să vedem însă în ce măsură metoda filologică a lui N. Florescu este productivă, adică gradul în care „documentul", „jurnalul" etc., sprijină aserțiunea critică. Trebuie spus de la început că acest lucru se întîmplă nu de puține ori în paginile **Profitabilei condiții. Studii ca Pavel Dan sau proiecția obsesivă a biografiei** (p. p. 180—219), **Mircea Eliade sau „metamorfozele" jurnalului intim** (220—257), **Eugen Ionescu sau „impasul" literaturii** (258—291), dar și altele (pagini despre Lovinescu, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Blecher, Holban, Octav Șuluțiu, Alice Voinescu, mai ales romancieri interbelici), sînt încercări de reconstituire a eului „proustian" al creației prin apel la literatura epistolară sau la confesiune, totul fiind trecut prin proba de foc a textului. Impasul unui asemenea demers vine însă chiar din specificitatea lui.

În ciuda unui stil ades avîntat, cu fraze ciceroniene improprii unui asemenea context, dincolo de unele aserțiuni nefondate (ex. : „Timpul nu este niciodată înțeles la noi în interdependență cu spațiul", p. 10), în pofida unor contraziceri clare (p. 38 sus / p. 51, §4), dincolo de unele asocieri ce mi se par forțate (Sadoveanu — Proust), de accepția inexactă a unor concepte (intertextualitatea — p. 133), de unele polemici nesusținute corespunzător (cu Al. Protopopescu și Al. Paleologu), plenar, cartea lui Nicolae Florescu rămîne meritorie.

Cristian Moraru

*) **Nicolae Florescu : „Profitabila condiție, romanul aventurilor secrete", Editura „Cartea Românească", 1983.**

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

ROMÂNIA- patria tuturor românilor (6)

La 7 mai 1918, Thoman G. Masaryk, sosit in Statele Unite, a fost primit sarbătoreşte la Cleveland, atit de cehoslovaci cit şi de românii, polonezii şi iugoslavii din oraş, iar în lunile următoare s-a realizat o înţelegere între Masaryk, din partea cehoslovacilor, I. J. Paderewsky (ulterior prim-ministru al Poloniei), Hinko Hinkovici, membru al Comitetului iugoslav de la Londra şi Vasile Stoica. Aceştia au organizat la 15 septembrie 1918 o întrunire publică la Carnegie Hall din New York, transformată într-un miting de victorie pentru naţionalităţile oprimate ale Europei centrale", întrunire, la care au participat circa 4 000 de persoane. In prezidiul întrunirii au fost personalităţi marcante ale vieţii publice din S.U.A., ca fostul preşedinte W.H. Taft, senatorul H.H. Lodge, Sockton Axon, cumnatul preşedintelui Wilson, ambasadorii Marii Britanii, Franţei şi Italiei, senatorul Gilbert Hitchocock, preşedintele Comitetului. senatorial pentru afacerile străine. Toţi vorbitorii au cerut dezmembrarea Austro-Ungariei, iar la sfirşitul întrunirii a fost adoptată o moţiune în acest sens, trimisă la 20 septembrie preşedintelui Wilson. „Preşedintele — a relatat ulterior Vasile Stoica în memoriile sale — ceti cu atenţie scurtul memoriu, ascultă cu multă interes explicarea d-lui Masaryk şi cuvintele noastre şi apoi ne răspunse că guvernul Statelor Unite e intru toate de acord cu aspiraţiile noastre şi că, după convingerea sa, Austro-Ungaria este o şandrama putredă care nu mai poate fi ţinută în picioare, oricite proptele i s-ar pune, şi a cărei dezmembrare a devenit o necesitate. Această primă declaraţie publică a preşedintelui Wilson în favoarea desfiinţării Imperiului habsburgic, reprezintă, totodată, şi un succes de seamă al colaborării românilor americani cu reprezentanţii celorlalte naţiuni asuprite ale imperiului.

La 16 septembrie 1918 a avut loc la „Hotel Baltimore" din New York, reuniunea comitetului de organizare a „Uniunii Europei Centrale", menită să coordoneze acţiunea naţiunilor ce luptau pentru emanciparea de sub jugul habsburgic şi pentru realizarea unităţii lor naţionale, iar la 2 octombrie 1918 a avut loc constituirea oficială a acestei organizaţii. Printre personalele reprezentative ale „Uniunii", din partea românilor, s-a numărat dr. Nicolae Lupu şi Vasile Stoica, acesta din urmă fiind ales prim vicepreşedinte.

In lunile octombrie şi noiembrie 1918, cînd prăbuşirea Austro-Ungariei devenise iminentă, românii din S.U.A. şi-au concentrat întreaga atenţie pentru zădărnicirea oricărei tentative de ultimă oră a salvării imperiului dualist expediind memorii şi zeci de telegrame la Departamentul de Stat şi pentru a obţine recunoaşterea de către guvernul Statelor Unite a dreptului românilor la unitate naţională şi statală. Ca urmare a tuturor acestor strădanii, a argumentelor irefutabile aduse de reprezentanţii României şi emigraţie, a inseşi situaţiei din Austro-Ungaria, unde românii preluaseră în propriile lor mîini acţiunea de unire, guvernul S.U.A. a recunoscut public într-un mesaj adresat de secretarul de stat, Lansing, guvernului român la Iaşi, că „nu pierde din vedere aspiraţiunile neamului românesc, atit în afară, cit şi înlăuntrul graniţelor Regatului... simpatizează profund cu spiritul de unitate naţională şi cu aspiraţiunile românilor de pretutindeni şi nu va neglija să întrebuinţeze la vremea potrivită influenta sa, ca justele drepturi politice şi teritoriale ale neamului românesc să fie obţinute şi asigurate faţă de orice năvălire străină".

In mesajul preşedintelui Statelor Unite ale Americii Woodrow Wilson, din 23 octombrie/3 noiembrie 1918, transmis prin secretarul de stat Robert Lansing se spunea : „Guvernul Statelor Unite s-a gîndit totdeauna la viitoarea prosperitate şi integritate a României ca stat liber şi independent. Înainte ca Statele Unite şi Austro-Ungaria să se găsească în stare de război, preşedintele a trimis regelui României un mesaj, în care şi-a manifestat simpatia şi preţuirea faţă de acesta. De atunci situaţia s-a schimbat şi ca urmare preşedintele doreşte să vă aduc la cunoştinţă că guvernul Statelor Unite a acceptat dorinţele poporului român din afara şi dinlăuntrul limitelor Regatului. Guvernul este martorul marilor suferinţe şi jertfe ale poporului pentru cauza libertăţii, în faţa duşmanilor şi asupritorilor săi. Simpatizînd cu spiritul unităţii naţionale şi cu dorinţele românilor din toate regiunile, guvernul Statelor Unite nu va pregeta să-şi impună influenţa la timpul oportun, pentru ca drepturile politice şi teritoriale juste ale poporului român să fie realizate şi asigurate împotriva oricărui atac din străinătate".

Colaborarea asociaţiilor românilor din S.U.A. cu emigraţia celorlalte naţionalităţi asuprite din Austro-Ungaria, în cadrul „Uniunii Europei Centrale", s-a concretizat în organizarea unei serii de întruniri publice la New York şi în alte orase, care au culminat cu marea adunare de la 23—26 octombrie de la Philadelphia, statul Pennsylvania. In acele zile, în oraşul simbol al revoluţiei şi independenţei Statelor Unite, la „Independence Hall", în prezenţa reprezentanţilor guvernului şi a presei americane, au avut loc o serie de reuniuni unde au fost discutate principiile viitoarei păci şi modalitatea eliberării naţiunilor din Europa centrală şi răsăriteană.

La 26 octombrie, în aceeaşi sală şi la aceeaşi masă unde se semnase în 1776 Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite, reprezentanţii românilor din S.U.A., alături de cei ai naţionalităţilor asuprite din Austro-Ungaria, au semnat o Declaraţie de Independenţă concepută în spiritul aspiraţiilor de unitate naţională şi statală, a celebrului document american de la 1776 şi a principiilor wilsoniene de organizare a lumii postbelice. Manifestaţia românilor de la Philadelphia a avut un mare răsunet în rîndurile populaţiei şi a presei americane, s-a bucurat de atenţia Casei Albe, care a trimis o scrisoare de felicitare.

Incă în 1914, odată cu izbucnirea războiului, se organizase în Franţa Comitetul franco-român, care a desfăşurat în anii ce au urmat o largă activitate, mai ales după sosirea unei misiuni universitare condusă de profesorul Emil Pangrati. Comitetul a fondat o revistă destinată să informeze asupra motivelor reale ce determinaseră România să intre în război alături de Puterile Antantei. Totodată, s-a trecut la o largă campanie propagandistică pentru a face să se înţeleagă atit de către oficialităţi, cit şi de opinia publică franceză situaţia nouă creată României prin pacea separată de la Brest-Litovsk, cit de izolată se afla armata română şi cit de reale şi de primejdioase erau presiunile cu caracter ultimativ exercitate de Puterile Centrale asupra guvernului refugiat la Iaşi.

Intelegerea găsită în cercuri largi ale opiniei publice din Franţa este demonstrată printre altele şi de faptul că prin „Comité de l'action a l'Etranger" au fost organizate mari manifestaţii de simpatie. Tot atunci, la **Palais Bourbon**, Stephen Pichon, ministrul de externe, declara „Aşa cum nu vom abandona Belgia, Serbia, Polonia, naţionalităţile oprimate pentru care luptăm sore a le elibera, împreună cu cele mai mari democraţii din lume, aşa nu vom abandona nici România, care s-a sacrificat, ca şi noi, pentru apărarea dreptului". Intelegerea pentru cauza României se manifesta deschis, putîndu-se afirma că misiunile universitare şi parlamentare, colonia română, ca şi mulţi alţi români aflaţi temporar la Paris au contribuit din plin la acest evident succes. Un rol important l-a avut şi Bureau de la presse roumaine, unde colaborau oameni ca Mario Roques, profesor de limbă română la Sorbona, Ed. Guerin, Sebastian Serbesco, Drăghicescu Murgoci, ş.a. In afară de tipărirea a numeroase broşuri, graţie acestui birou de presă s-au putut publica articole despre cauza României în ziare de larg tiraj ca : „Le Temps", „Le Figaro", „Les Débats", „Le Petit Parisien" ş.a. De asemenea, ziarele „La Roumanie" şi „La Transylvanie" au adus o importantă contribuţie la acţiunea ce se purta pentru a face cunoscute legitimele drepturi ale României ca şi sensul participării ei la război : dezrobirea teritoriilor subjugate de dubla monarhie şi desăvîrşirea unităţii sale naţionale şi statale.

Odată cu impunerea „păcii" de la Bucureşti din mai 1918 acţiunile patriotice s-au intensificat, aparînd, concomitent, noi iniţiative. Astfel, demne de semnalat sînt eforturile depuse în scopul creării unei legiuni române, care urma să lupte alături de armatele aliate pînă la victoria finală. In acest scop, românii transilvăneni şi bucovineni aflaţi în Franţa, au constituit un comitet de organizare pentru formarea unei legiuni române. Concomitent, generalul Dimitrie Iliescu, fostul şef al statului major, a făcut la rîndul său numeroase demersuri pe lîngă forurile franceze de resort, solicitîndu-le concursul pentru organizarea unei legiuni române.

La 30 aprilie 1918 s-a constituit la Paris Comitetul naţional al românilor din Transilvania şi Bucovina. Referindu-se la acest eveniment într-un raport al Legaţiei austro-ungare din Berna către Ministerul de Externe din Viena se arăta „Românii care se aflau în Franţa s-au reunit, de asemenea, într-o organizaţie proprie sub preşedinţia fostului ministru român Toma Stelian". Această organizaţie cuprinde pe toţi acei cetăţeni români care nu recunosc pacea încheiată între România şi Puterile Centrale şi vor să rămînă acum ca şi mai înainte aliaţi ai Antantei. Afară de această organizaţie a cetăţenilor români, s-a format la Paris un „Comitet naţional al românilor din Transilvania şi Bucovina" (Comité national des roumains de Transylvanie et de Bukovine). Adunarea constitutivă a acestei organizaţii a avut loc la 30 aprilie 1918 la Paris. Comitetul ales în această adunare a dat următoarea proclamaţie. „La izbucnirea acestui război, românii din toate ţările au ştiut în ce parte înclină simpatiile lor. Ei n-au ezitat nici o clipă să-şi manifeste simpatia faţă de cauza aliaţilor. Românilor din Transilvania li se dăduse încă de mult orientarea, după ce conducătorii lor cei mai indicaţi declaraseră, cu mai bine de 30 de ani în urmă, că o schimbare a sorţii lor va interveni numai printr-o nouă Constelaţie a Europei. Aceasta înseamnă că libertatea lor nu poate fi realizată decît atunci cînd forţa brutală care domină în Europa va fi înlocuită cu dreptatea şi cînd democraţia va lua locul feudalismului. Ei au fost conştienţi că dreptul va triumfa în cele din urmă asupra forţei, cînd tineretul lor a trecut Carpaţii, spre a intra în armata fraţilor lor. Ei au ştiut că inimile acestora din urmă bat la unison cu ale lor şi nu s-au înşelat, căci curajul fraţilor lor era atit de mare, încît, de ciudă, că nu sînt pregătiţi, au vrut să se arunce în luptă. Ei erau conştienţi de jertfa care îi aştepta. Aceî care, în ciuda oprimării apăsătoare din Transilvania, au rămas acolo şi care cunoşteau prea bine soarta care îi aşteaptă, şi-au manifestat în mod deschis simpatiile lor pentru aliaţi şi apelurile lor către fraţii din Regat au fost atit de insistente, încît au fost condamnaţi în masă la moarte. In acest moment, fraţii noştri liberi care au adus toate jertfele supraomeneşti posibile pentru cauza dreptăţii, ca urmare a unui concurs de împrejurări nefericite s-au supus unei păci forţate.

Noi, românii din Transilvania, exprimăm inalta noastră stimă faţă de curajul şi vitejia poporului român din Regat, care a sacrificat totul, chiar existenţa sa ca naţiune independentă, pentru eliberarea fraţilor săi, şi, în acord cu fraţii noştri care servesc ca sclavi în armata inamică, sînt prizonieri în Italia şi Rusia — ofiţeri şi soldaţi — nu putem considera această luptă ca sfîrşită. Fraţii noştri emigraţi în Statele Unite şi în Canada n-au aşteptat chemarea noastră, ei s-au înrolat în armata americană şi cea britanică. Ne-am hotărît să scuturăm jugul străin, luptînd în rîndul aliaţilor. Declarăm fraţilor noştri subjugaţi care luptă încă în rîndurile inamicului că în cel mai scurt timp ei se vor afla în faţa acelora care nu sînt numai prietenii lor ci şi fraţii lor de sînge. Fraţii noştri rămaşi sub oprimare în ţara lor nu pot să-şi înalţe vocea, dar noi declarăm în numele lor că vrem să avem libere şi independente provinciile noastre, Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureş şi Ţara de Sus şi că ne alăturăm ca popor liber marilor noştri aliaţi, acordînd ajutorul nostru cauzei comune, prin aceea că luptăm pînă la înfrîngerea inamicilor umanităţii.

Noi, românii din Transilvania şi din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franţa şi ne-am întrunit azi la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de jugul străin, cu toate mijloacele care ne stau la dispoziţie şi cu ajutorul şi participarea fraţilor noştri din România şi înfiinţăm Comitetul naţional al românilor din Transilvania şi Bucovina".

Apelul era semnat de T. Vuia, Dionisie Axente, I. Patruca, Jean Tisca, I. Moga, Iosif Mureşanu.

Activitatea Comitetului era sprijinită de remarcabile personalităţi ale vieţii ştiinţifice şi culturale franceze ca : Jean Cruppi, fost ministru şi deputat, Paul Deschanel, preşedinte al Camerei, Eduard Herriot, fost ministru, primar al oraşului Lyon şi deputat, De Kerguezec, deputat, G. Lacour-Gayet, membru al Academiei şi preşedinte al Comitetului franco-român, Georges Levy, membru al Academiei şi profesor la Şcoala de ştiinţe politice, senatorul Henry Michel, Mario Roques de Martenne şi Albert Thomas.

Lupta împotriva păcii imperialiste impusă României de către Puterile Centrale în mai 1918 s-a aflat în centrul luptei românilor din Franţa. In protestul tuturor românilor aflaţi la Paris şi anume : Colonia română, prin Comitetul său. Comitetul Românilor din Transilvania şi Ţara de Sus, delegaţii la Congresul Naţiunilor oprimate, misiunea parlamentară, misiunea universitară, publiciştii şi multe alte persoane, s-a demonstrat opiniei publice că Tratatul de la Bucureşti constituia „un odios instrument obţinut prin violenţă, în dispreţul celor mai elementare principii de justiţie" şi că românii aflaţi în Franţa ridică cu mînie vocea lor pentru a vesteji acest act monstruos.

In contextul prăbuşirii imperiilor, constituirii statelor naţionale, legăturile dintre mişcările de eliberare naţională s-au dezvoltat. La 5 iulie 1918 Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania a adresat lui Roman Dmowski, preşedintele Comitetului Naţional Polonez o scrisoare de felicitare cu ocazia recunoaşterii independenţei Poloniei de către „toate marile naţiuni democratice". In răspunsul adresat de preşedintele Comitetului Naţional Polonez, la 30 iunie/13 iulie se arăta : „Naţiunea poloneză n-a uitat niciodată relaţiile de prietenie care există de multă vreme între ea şi naţiunea dumneavoastră, si eu vot să vă afirm că întreaga Polonie a simţit foarte acut crudele nenorociri pe care poporul român le-a suferit datorită acumulării atitor circumstanţe defavorabile. Dar noi credem cu fermitate în triumful final al cauzei Antantei, triumf care, numai el, va putea da lumii o pace

durabilă, căci ea se va baza pe principiile dreptului şi ale justiţiei. Numai atunci va reîncepe marea muncă creatoare în care se vor uni cele două naţiuni surori şi noi vom înţelege pe deplin cît de apropiate sînt interesele celor două popoare. In această muncă, în aceste lupte pe care cu siguranţă va trebui să le mai susţinem împotriva inamicilor noştri comuni se va întări şi cimenta vechea prietenie dintre România şi Polonia, care vor putea atunci să-şi îndeplinească cu demnitate rolul important pe care ele sînt chemate să-l joace în estul Europei.

Vă rog să primiţi, domnilor, expresia marii noastre admiraţii şi de sinceră simpatie pentru viteaza naţiune română, iar pentru dumneavoastră asigurările foarte înaltei noastre stime ca şi sentimentele noastre devotate".

Un rol deosebit a jucat în această perioadă „Consiliul Naţional pentru Unitatea Românilor", organism ce a fost ales de Adunarea generală a tuturor românilor desfăşurată la 3 octombrie 1918 la Paris. La şedinţa care a avut loc la sediul Coloniei române din Avenue Champs-Elysées 114, după cuvîntul lui Octavian Goga, s-a ales Consiliul naţional în componenţa căruia au intrat 28 de persoane şi s-a adoptat o declaraţie. In declaraţia de constituire se arăta : „In tragica situaţie în care se găseşte în prezent naţiunea română ca urmare a grelelor sacrificii făcute pentru marea sa cauză, care se confundă cu idealul de dreptate şi de libertate a lumii întregii umanităţi, Adunarea generală a românilor, ce a avut loc la 3 octombrie la Paris, exprimînd adevăratele sentimente politice de integritate ale poporului nostru, şi-a ales Consiliul care este chemat să stabilească raporturile necesare colaborării cu Puterile Aliate.

Acest organism, constituit sub numele de „CONSILIUL NAŢIONAL PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR" şi care exprimă conştiinţa unanimă a Românilor ce se află sub jugul monarhiei austro-ungare, indisolubil legaţi de soarta românilor din Regat, este format după cum urmează :

Preşedinte :

Take Ionescu, fost vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al României.

Vicepreşedinţi :

Vasile Lucaciu, fost deputat în Parlamentul de la Budapesta, preşedinte al Ligii pentru Unitatea tuturor românilor, membru al Consiliului Naţional Român din Transilvania.

Octavian Goga, membru al Consiliului Naţional Român din Transilvania.

C. Angelescu, fost ministru.

Jean Th. Florescu, fost vicepreşedinte al Camerei.

Membri :

Vl. Athanasovici, fost senator.

Sever Bocu, director al ziarului „Tribuna" din Transilvania.

Paul Brataşanu, fost vicepreşedinte al Camerei şi al Senatului.

C. Basarab-Brâncoveanu, fost deputat.

Dr. Ion Cantacuzino, preşedinte al Federaţiei Unioniste Române, profesor la Universitatea din Bucureşti.

L. L. Catargiu, fost senator.

Parthenie Cosma, fost preşedinte al Comitetului Naţional Român din Transilvania.

C. Costescu-Comăneanu, fost vicepreşedinte al Senatului.

C. Dimanady, fost ministru plenipotenţiar.

V. Dimitriu, profesor la Universitatea din Iaşi.

D. Drăghicescu, fost senator.

I. Găvănescu, fost senator, decan al Facultăţii de Litere din Iaşi.

Dr. Thomas Ionescu, fost rector al Universităţii din Bucureşti, fost senator.

D. G. Many, fost deputat, fost secretar general la Ministerul de Finanţe.

S. Mândrescu, profesor la Universitatea din Bucureşti.

C. Mille, fost deputat, director al ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa" din Bucureşti şi al ziarului „La Roumanie" din Paris.

G. G. Mironescu, profesor la Universitatea din Bucureşti, fost senator.

G. Morolanu, publicist din Transilvania.

C. Sipsom, profesor la Universitatea din Bucureşti.

N. Titulescu, fost ministru.

I. Ursu, profesor la Universitatea din Iaşi, publicist din Transilvania.

Colonel G. Vassescu, fost deputat.

Tr. Vuia, doctor in drept.

Apreciind activitatea Consiliului Naţional pentru Unitatea Românilor, ministrul de externe al Republicii Franceze, S. Pichon îşi exprima sprijinul său neprecupeţit în înfăptuirea idealului pentru care militau. Intr-o scrisoare adresată Consiliului el arăta : „Reunirea în acest Consiliu a eminentelor personalităţi române şi a reprezentanţilor celor mai autorizaţi ai populaţiei române separate încă de patria mumă, ne oferă imaginea fidelă a adunărilor româneşti din viitor. Rezultat din aspiraţiile seculare ale compatrioţilor dumneavoastră spre libertate şi unitatea pămîntului românesc, acesta va fi interpretul cel mai autorizat. In momentul în care victoriile armatelor aliate anunţă triumful apropiat al principiilor de dreptate ce vor asigura eliberarea şi recunoaşterea Romaniei, cei care ca şi dumneavoastră nu au disperat niciodată şi cei ce vin să se înroleze mereu, într-un număr tot mai mare ca să lupte alături de noi şi fac să fluture din nou pe cîmpurile de luptă culorile României, vor pregăti împreună cu noi, într-o colaborare plină de încredere, un viitor în care cele două ţări ale noastre vor păşi mai strins unite din încercările comune, care vor cimenta tradiţionalele lor simpatii şi vor realiza vechile lor afinităţi. Pentru acest obiectiv care corespunde pe deplin sentimentelor Guvernului Republicii, Comitetul Naţional al Unităţii Române poate conta pe deplinul ei concurs".

Poziţia Franţei a obligat la reflexie şi celelalte ţări din alianţa Antantei. Astfel, într-o notă a Foreign Office-ului cu privire la Consiliul Naţional al Unităţii Române se arăta însemnătatea creării acestui organism şi necesitatea recunoaşterii lui de către guvernul britanic. „1. Acesta este singurul organism care a reprezentat, reprezintă şi poate reprezenta în acest moment întreaga naţiune română. 2. Liderii transilvăneni, V. Lucaciu şi O. Goga, împreună cu alţi discipoli mai mici, iau parte activă la conducerea lui. 3. Nu pretinde şi nici nu poate pretinde recunoaşterea ca guvern provizoriu, precum Consiliul Ceho-Slovac. Ceea ce doreşte el este recunoaşterea ca prim organism care a reuşit să se formeze pentru a reprezenta aspiraţiile întregii naţiuni române.

Lipsa noastră de a nu fi luat act de existenţa lui a provocat o mare dezamăgire în rîndul românilor din străinătate. A face imediat acest lucru ar restabili lucrurile. Aceasta nu ne creează nici o obligaţie de nici un fel — ci, din contră, pentru prima dată ne situează în adevărata noastră poziţie faţă de transilvăneni, prietenii noştri cei mai de nădejde".

La 29 octombrie/11 noiembrie, secretarul de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii Arthur James Balfour, comunica preşedintelui Consiliului Naţional al Unităţii Române, Take Ionescu : „A fost o mare plăcere pentru mine să primesc scrisoarea dv. din data de 15 prin care mă informaţi cu privire la crearea, sub preşedinţia dv., a Consiliului Naţional al Unităţii Române. Nu cred că este nevoie să vă asigur că voi fi deosebit de mulţumit să intru în relaţii cu un organism care reprezentînd atit de periodic opinia publică românească şi care s-a constituit sub preşedinţia unui om ce nu şi-a pierdut niciodată încrederea în apărarea fundamentală a aspiraţiilor juste ale poporului român.

Va rog, de aceea, să transmiteţi Consiliului expresia întregii mele simpatii în realizarea sarcinii pe care o are în faţă, de eliberare şi refacere, şi asiguraţi-l de cooperare şi sprijinul meu din toată inima, în menţinerea şi promovarea unor relaţii de caldă prietenie între Marea Britanie şi România, ale cărei eforturi şi suferinţe pentru cauza comună sînt înalt apreciate în ţara noastră". Iar la 18 noiembrie 1918, într-o telegramă adresată tot lui Take Ionescu, preciza : „Guvernul Maiestăţii Sale, la o eventuală Conferinţă de pace, va acorda întreaga simpatie şi sprijin principiului general al unirii române".

La rîndul său guvernul italian adresa următoarea scrisoare Consiliului Naţional al Unităţii românilor : „Italia nu a uitat entuziasmul patriotic şi sacrificiile nobile pe care le-a implicat intrarea României într-o luptă singeroasă care a dus, acum, la un sfîrşit victorios, prin eliberarea poporului român de jugul dusman şi prin triumful comun al libertăţii şi dreptăţii în lume. Guvernul italian va da întregul său sprijin pentru dobîndirea şi garantarea tuturor drepturilor politice şi teritoriale ale poporului şi naţiunii române, însufleţit de legăturile istorice care au unit întotdeauna cele două popoare şi de comunitatea de interese susţinute de concetăţenii lor, care au fost supuşi ai aceleiaşi dominaţii străine. Guvernul italian este, de aceea, fericit să recunoască Consiliul Naţional al Unităţii Române şi să intre în relaţii cu acesta, asigurîndu-l de întreaga sa simpatie".

La 4 noiembrie 1918, Consiliul Naţional al Unităţii Române a adresat Puterilor Antantei cererea ca românii din fosta Austro-Ungarie să se unească cu fraţii lor din regatul României. Printre altele în scrisoare se arăta : Consiliul Naţional al Unităţii Române nu cere pentru români un tratament de favoare. El cere numai ca naţiunea română din Ungaria, ai cărei fraţi din Regat s-au sacrificat pentru ea de partea Antantei, să se bucure de un tratament egal cu cel al altor naţiuni eliberate.

Dacă în Franţa, Italia şi S.U.A., organizarea românilor s-a realizat pe o arie relativ largă, în celălalt mare stat european aliat, Anglia, formele de organizare au fost mult mai restrînse. In anul 1917 a luat fiinţă la Londra Societatea Anglo-Română, avînd ca preşedinte pe lordul Hugh Cecil, membru al parlamentului. Principalul scop al societăţii era acela de a face cunoscută opiniei publice britanice atit dreptatea cauzei României cît şi importanţa acestei cauze pentru pacea şi securitatea Europei în general. Se alcătuise, de asemenea, un Comitet al prizonierilor români, proveniţi din armata austro-ungară al cărui preşedinte a fost lordul Bessbough. De asemenea, generalul Iliescu a organizat împreună cu Nicolae Mişu, ministrul României la Londra, un serviciu de presă şi de informaţii, serviciu care era spriinit în mod special, de lordul Derby, ministrul de război. De asemenea, propaganda românească a primit un substantial sprijin de la Scots Viator (Robert Seton-Watson) un mare prieten al României. El a ajutat munca Ligii Anglo-Române, uşurînd publicarea în ziare de mare tiraj, ca „Times", a unor articole referitoare la glorioasele bătălii ale armatei române. După semnarea păcii dictatoriale de la Bucureşti, activitatea românilor din Marea Britanie s-a identificat, concentrîndu-se mai ales asupra ideii că „pacea impusă de Puterile Centrale nu izbutise să separe poporul român de aliaţii săi".

Serviciile de propagandă române au activat nu numai în ţările aliate, ci şi în unele ţări neutre ca Elveţia şi Suedia.

Românii aflaţi în Elveţia în anul 1918 au adresat numeroase telegrame, apeluri către puterile Antantei.

Astfel, cu ajutorul guvernului şi al Statului major francez, românii au izbutit să înfiinţeze un serviciu de presă şi informaţii la Berna. A fost trimis acolo, de la Paris, colonelul Ureche, care împreună cu Candiani, ataşatul de presă al legaţiei, şi cu alţi români, aflaţi în Elveţia, informau opinia publică indeosebi despre grava situaţie din teritoriile române ocupate de duşmani.

Folositor şi bine informat a fost şi Serviciul de ştiri, organizat la Stockholm de Consiliul Naţional Român. Acest serviciu a fost condus de Gh. Derussi, fost ministru la Stockholm, care demisionase imediat după încheierea păcii de la Bucureşti. Biroul de presă şi propagandă din Stockholm a activat în special pentru cauza reîntregirii ţării, dînd ştiri ample despre situaţia românilor din Austro-Ungaria, susţinînd totodată adevărul că „pacea" de la Bucureşti, impusă prin forţă, nu a despărţit România de aliaţii săi fireşti.

In anul 1918 lupta poporului român pentru înfăptuirea statului naţional unitar a fost încununată de hotărîrea biuinţei adoptată de Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia. Istorica adunare a consfinţit voinţa întregului popor de a trăi unit, într-o patrie comună. S-au împlinit astfel aspiraţiile românilor de pretutindeni care prin gînd, acţiune, faptă au militat pentru realizarea statului unitar.

Poporul, prin voinţa sa, a pus comunitatea europeană în faţa faptului împlinit. Biruinţa din 1918 a fost urmată de alte acţiuni la care poporul şi fiii săi aflaţi în afara ţării au determinat Conferinţa de pace din anii 1919—1920 să recunoască ceea ce în mod democratic se hotărîse în cadrul luptei eroice pentru autodeterminarea românilor.

Mircea Musat
Ion Ardeleanu

Unirea luminează

Unde-s strămoşii acolo ni-i viţa,
s-o smulgă nimeni n-a putut.
Ca loc de muncă avem Mioriţa
şi-n faţă un vraf de viitor ne-nceput.

E Blajul mireasmă de milenară făptură,
bătrîne şcoli în Ardeal dogoresc.
Clopotele au aici durere pe gură
şi bat a pămînt românesc.

E Alba-Iulia peste cuvinte,
grădini bolnave în patrie n-am.
Unirea-i cuvîntul ce răsună-n morminte,
ţărîna patriei ni-i singurul ram.

Imi iese Blajul curat înainte,
La Oraştie frigu-i pe cai.
Unde-i Tricolorul e totul fierbinte
şi luminează ţara a Mihai.

Ion Trif Pleşa

La Alba

Oftau adînc
clopote la Alba,
chemînd
mulţimi rezemate
în bărbătească rugă
într-o dospirea visului,
visat de demult,
într-o neodihnă
şi braţ neîntinat.

La Alba
se surpa crepuscul
peste bărbi, prea ninse
de povara
poverilor.

La Alba
oştenii
mingiind coasele
logodite în blîndă alinare
de Luceafăr,
vegheau statornic
peste amintirea Viteazului.

La Alba
se răstignea
jugul
impilării.

La Alba
pe pîntecul sfîrtecat
al albiei
unde fecioarele lăcrimau la
răzbunînd flăcăii
ingropaţi
lîngă garduri streine...

La Alba
printre secolii
prea îmbuibaţi cu ocară
picurau
stropii
mereu aducerii-aminte.

La Alba
clopotul veghea
peste căruntă jertfă a Pohtel
de-a fi cu fraţii
la masă.

La Alba
se albea duhul
bărbăteştii răzbunări
iar Vrerea
se limpezea
în murmurul
duios-mioritic
al unicei Dacii.

George Sânpetrean

Cetatea

Ai răsărit din Soare românilor să fii
Cetatea veşniciei cu inima bătînd
Prin riuri lungi de sînge cu dacice făclii
Ţi-ai adunat lumina atitor frunţi de gînd.

Cînd vreau să-ţi mîngîi piatra şi visul ei bătrîn
Mă strig în cîte-un nume : — Miraculos
botez —
Io ! Mihai şi Iancu şi Horea — un român —
De-a pururea uniţi, avem acelaşi crez.

Prin Alba Iulia trec, mă strig dintre statui
Iau de mînă ţara şi fac o horă mare,
Neatîrnarea lor prin bob de grîu o sui
La temelia ei pietrificînd hotare.

Pe-aicea nu se trece !... Aud un strigăt viu ;
„Nousuteoptişpe". Nu vrem să mai robim !
Um imn şi-un steag ne-nvins pe inimă
vă scriu
Sub cerul tricolor : trăim, muncim, ne ştim.

Nicolae Sineşti

Din hrisoavele de lut

In cîmpia de tăcere
ramul meu nicicînd se piere
se adună, tot se-adună
într-o dragoste nebună
de pămînt şi de rostire
ne-nchinare şi zidire.
Se tot scrie, se tot scrie
în adîncuri poezie
apa-i ritm şi grîul rimă
într-o operă sublimă,
cartea ţării scrisă-n oase
ori pe anticele vase
file tari de limbă dacă
ies în noi, nu pot să tacă
braţul ei, braţ de tărie
ne tot trage-n veşnicie
c-am dat numele de ştire
de demult, de la unire
şi-n hrisoavele de lut
n-avem nume de-mprumut.

Constantin Menagache

Poeme de MIRCEA MICU

POEME PENTRU MAMA

Așteptare

A cules mama dovlecii,
morcovii i-a îngropat.
Iarna ca o cloșcă albă
se înfoaie peste sat.
Iepuri mișună-n grădină
printre verze ce-au albit.
Scade ziua, crește luna
și poștașul n-a venit.
O să vină sigur mîine,
ah ! bețivul de poștaș,
poartă-n geanta lui de piele
vești din marele oraș.
Vine noaptea, mama coase
la dantela de bumbac.
Ochii ei ca două stele
picură în vîrf de ac.
Umblă iepurii-n grădină,
verzele s-au ofilit.
Iese mama și se uită
dar poștașul n-a venit.
Poate c-a uitat la crișmă
veștile de la oraș.
Poate că l-au mîncat lupii
pe bețivul de poștaș.

Scrisoare de la mama

Îmi scrie mama : ți-am făcut mormînt
că nu se știe ce și cum și cînd...
Tu chiar dacă te ții în București
știu eu cît de străin și singur ești.
Are gărduț de fier ce ne desparte
dar vom fi mai aproape după moarte.
E din beton. Să nu fii supărat,
dar toți vecinii s-au asigurat.
Ți-am pus compot de vișini și gutui
și dacă vrei să ți-l trimit să-mi spui.
A venit toamna. Vremea e ploioasă
și poate n-ai să poți veni pe-acasă.
Să nu te culci tîrziu. Știu eu cum ești.
Și să te-mbraci mai gros, să nu răcești.
Noroc și sănătate dragul meu.
Mormîntul de beton l-am plătit eu...

Dar nu-i nimeni

Șade mama și veghează
pe un scaun, lîngă foc.
Și oftind, rememorează
viața ei fără noroc.
Cum se mai scrumină anii,
zilele cum s-au mai dus,
însoțind în golul zării
zborul berzelor pe sus.
Stele strălucesc departe
tremurînd pe bolta vastă.
Prins de grea singurătate
bate vișinu-n fereastră.
Se ridică iute mama
și deschide ușa larg.
Dar nu-i nimeni. În fîntînă
pică stele și se sparg.

Un ied

Un ied pe cîmpuri, singur, mamă
bătut în dungă de zăpezi.
Un ied ca un colind de iarnă
pe care numai tu îl vezi.
Pe cîmpul măturat de viscol,
cuprins de albul mătăsos,
un ied ca un colind de iarnă
spre tine-ngenunchia frumos.
Tu vei deschide geamul, mamă,
către vrăjmașele ninsori
să-i încălzești lăptura albă
cu ochii tăi tremurători.

ERATĂ

Dintr-o eroare tipografică, titlul poemului **Prima scrisoare de dragoste către Denișia** de Petre M. Andreevski (rubrica Balcanice nr. 46) a apărut modificat. Rugăm cititorii să facă rectificarea cuvenită

„L"

UNIREA — DEZIDERAT DE

PE TOATE FRONTURILE

GHEORGHE SCHWARTZ

Actul istoric de la 1 decembrie 1918 este rezultatul luptei neîntrerupte a poporului român, a tuturor forțelor progresiste pentru unirea românilor într-o singură patrie. Dacă principalele bătălii ale acestei lupte au fost date în Transilvania, în Muntenia și în Moldova, militanții Marii Uniri n-au lăsat să le scape nici un prilej pentru a aduce mai aproape ziua reîntregirii statului român. Toate situațiile au fost folosite pentru a demonstra marilor puteri legitimitatea luptei de a uni Transilvania cu România. Primul război mondial, izbucnit ca urmare a gravelor contradicții acumulate în Europa, cu încercările unor mari puteri de a reîmpărți lumea, avea să aducă și armata română în tranșee, scopul acesteia fiind însă realizarea dezideratului unirii tuturor românilor într-o singură țară. Desfășurarea evenimentelor de pe fronturi avea să fie palpitantă, plină de suspance pentru istorici, dar impregnată de tragism pentru combatanți și populație. Chiar și în cele mai grele momente ale acelor ani, atunci cînd armata română, rămasă să apere singură un front atacat simultan de forțele conjugate ale Puterilor Centrale, este obligată să se retragă în Moldova, cînd România este ciopîrțită după pacea de la București, „pacea rușinoasă", militanții pentru Marea Unire, întregul popor român, luptă în continuare pentru idealurile lor. Deși această pace impusă a scos în aparență România din război, românii au continuat eforturile în țară, în Transilvania aflată sub ocupație, în diferitele state în care se aflau fie în calitate de prizonieri ai Antantei, fie plecați tocmai în scopul de a căuta noi forme pentru a realiza ceea ce trebuie să fie scopul final al luptei : crearea unei Românii în care să trăiască toți românii dintr-o parte și din cealaltă a Carpaților.

Un participant al acelor evenimente, inginerul Romulus Cărpinișan, azi în vîrstă de 87 de ani, povestește desfășurarea unui aspect al realităților de atunci, pornind de la situația românilor din Transilvania din timpul copilăriei sale și pînă la întoarcerea în țară a legiunii române din Italia, legiune în care a luptat în calitate de ofițer, adjutant al comandantului regimentului 1 „Horia".

Ceea ce mi-a povestit acest veteran, coroborat cu documente de epocă și cu unele date jalon ale acelor evenimente dovedesc încă o dată că Unirea cea Mare s-a realizat în urma unor eforturi deosebite neîntrerupte pe toate fronturile posibile, că oriunde s-au aflat, românii n-au uitat niciodată că scopul lor este un stat român unit și puternic.

— M-am născut la 14 februarie 1896 în comuna Rahău, județul Alba. Vă sperie cumva o dată atît de îndepărtată ?

În 1881 are loc Conferința de constituire a Partidului Național Român din Transilvania.

La sfîrșitul lui mai 1892 aproape 300 de delegați români depun Memorandumul la Cancelaria imperială din Viena. Fără să-l citească măcar, împăratul trimite Memorandumul spre „rezolvare" autorităților maghiare. Drept urmare în 1894 are loc la Cluj procesul memorandiștilor, proces ce se transformă într-o amplă mișcare populară a tuturor românilor.

— Primele referiri despre satul meu natal provin din 1291. Se pomenește în ele despre un preot săsesc din Sebiș care avea o dijmă în Reichau. Despre propria mea familie cea mai veche informație provine de la Gavrilă Cărpinișan de la 1750. Cercetînd prin 1933—1935 în „arhiva istoriei revoluției de la 1848" la Palatul cultural din Arad, am găsit trei scrisori ale unchiului nașului meu, Ioan Kerpenișan — tatăl meu fiind cel ce a schimbat numele Kerpenișan, cum figurează în documente, în Cărpinișan. Acel Ioan Kerpenișan a fost în 1948/9 tribun. Corespondența respectivă s-a păstrat apoi în Anuarul Universității din Cluj.

Prin satul nostru au trecut năvălirile tătare, dar pe aici a trecut și drumul lui Mihai Viteazul, în legătură cu care se păstrează și o legendă locală. În 1849 armata țaristă de cazaci, urmărindu-i pe revoluționarii unguri a venit prin comuna Girbova-Cilnic peste dealuri și a poposit lîngă crucea de lîngă crișmă, mincînd spre marea ulmire a localnicilor „castraveți cruzi" — care împreună cu tomatele nu au fost consumate de noi decît începînd cu veacul douăzeci. O coincidență a făcut ca atunci cînd, după 1944, soldați ai Armatei Roșii au trecut și ei prin aceste locuri, au venit tot prin Girbov-Cilnic peste dealuri în Rahău și au fost încartiruiți tot în partea aceea de sat.

Comuna Rahău a fost întotdeauna o comună răsărită. Chiar și tatăl meu le-a dat sătenilor numeroase sfaturi în legătură cu educația copiilor, cu creșterea vitelor, cu vindecarea bolilor, cu munca în grădină și pe cîmp. De pildă, prin 1900—1903 a primit semințe de trifoi pentru a fi semănate odată cu orzul și ovăzul. La început sătenii au rîs, spunînd că pînă la urmă tatăl meu n-o să aibă nici ovăz și nici trifoi, dar întîmplîndu-se să fie un an umed, a rămas după ovăz cu o recoltă bogată de trifoi. În anul următor exemplul său a fost luat de mulți alții.

Școala primară am făcut-o la Rahău, a urmat apoi școala germană la Sebeș-Alba și liceul maghiar din Sibiu. La Sebeș-Alba am fost coleg cu Lucian Blaga. El a fost cu o clasă înaintea mea, dar am petrecut mult timp împreună, apoi eu am plecat la liceu la Sibiu.

— Liceul din Sibiu era frecventat de 240 români față de 150 unguri. Inițial ne-am înscris 150 elevi în trei clase paralele. N-a fost nevoie de admitere pentru că selecționarea s-a făcut de la sine an de an. În clasa a VI-a de liceu a mai rămas o singură clasă, iar în ultima doar 26 de elevi. La examenul de bacalaureat ne-am prezentat 25 și am reușit 24.

Pe mine școala m-a răsfățat mereu cu distincții. Ca urmare a rezultatelor obținute luam an de an premii în bani și cărți. De pildă în clasa a VII-a : două volume „Răscoala lui Gheorghe Doja" din partea Ministerului Învățămîntului, trei cărți și o diplomă din partea Ministerului Sănătății, trei medalii de argint și două de bronz pentru sport (medalii de aur nu se dădeau), jumătate din premiul Deak Ferenc pentru cel mai bun elev din liceu. Tot ca rezultat al notelor mari mi s-a aprobat să iau gratuit parte la excursiile liceului la Cluj, Budapesta, Balaton, Fiume, Seghedin, Arad, în Munții Făgărașului, Negoiu, Lacul Bălea, Surul, Turnu Roșu, Cisnadie, Ocna Sibiului.

Pentru educația noastră națională de români ne-a fost de mare folos „Masa studenților" susținută de Banca Albina din Sibiu. Aici luau masa 50 de elevi români mai săraci și buni la carte. Mesele erau pregătite de elevele de la „Școala de menaj" susținută de aceeași bancă și de Asociația de Cultură ASTRA. Prin conducerea „mesei" elevii erau îndrumați să se ducă la reprezentațiile teatrale date de actori din București, care veneau în fiecare an de două-trei ori la Sibiu. Astfel, la 5 martie 1911 am luat parte la o șezătoare literară la care au participat scriitorii și poeții din București în sala festivă a Asociației ASTRA. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de scriitorul ardelean Octavian Tăslăuanu, secretar al Asociației și redactor șef al „Luceafărului" de la Budapesta și Sibiu. Au citit texte originale E. Girleanu, Caton Theodorian, I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, D. Nanu, Corneliu Moldovan și Maria Filotti, iar Cincinat Pavelescu a înveselit sala cu epigramele sale atît de spirituale. Este greu de descris entuziasmul și uralele care au asurzit sala în timpul acestei neuitate șezători culturale cu participarea scriitorilor de pe ambele versante ale Carpaților. Era unirea spirituală care a existat întotdeauna între provinciile românești. La Sibiu am fost la reprezentațiile teatrale ale soților Bârsan, l-am văzut pe Ion. I. Brezeanu în rolul lui Ion din drama lui Caragiale ; aproape în fiecare duminecă asistam la conferințe organizate de ASTRA în sala asociației în fața unui public numeros și entuziast. În 1913 am văzut tot la Sibiu filmul cu scene din războiul pentru independență.

Mai tîrziu am aflat că participarea noastră la aceste manifestații românești era urmărită de membrii „Asociației de cultură maghiară din Ardeal" din Sibiu din care făceau parte și cîțiva elevi din clasele V—VIII de naționalitate maghiară. Rezultatul a fost că prin luna aprilie 1913 am fost anchetați 10 elevi din clasa a VI-a și 6 din clasa a VII-a pentru propagandă „șovină valahă". Printre aceștia mă aflam și eu. Prin 1912 un grup de elevi români din clasele superioare au început să scoată o revistă literară, **„Izvorul"**, în care publicau încercări de schițe, nuvele, poezii și recenzii despre cărți românești apărute în București și în Ardeal. În această revistă elevul Andrei Oțetea (ajuns peste decenii cunoscutul profesor universitar și academician) a luat atitudine față de afirmațiile jignitoare ale unui profesor maghiar de istorie în legătură cu fruntașii români de la 1848. Drept care cei 16 am fost aduși în fața Consiliului profesoral pentru : 1. că am scos o revistă fără aprobarea direcțiunii liceului. 2. că frecventăm numai teatre și concerte românești. 3. că boicotăm manifestările culturale maghiare, dînd astfel dovadă de sentimente „șovine valahe". Datorită intervenției diriginteluI meu, eu am scăpat de pedeapsă, dar Andrei Oțetea a fost eliminat pe loc din liceu, iar vărul meu, Silviu, la sfîrșitul anului. Ceilalți colegi au fost pedepsiți cu scăderea notei la purtare și prin aceasta la pierderea avantajului de scutire la taxele școlare. (Cei doi elevi eliminați au fost primiți imediat la liceul „Andrei Șaguna" din Brașov).

Îmi mai aduc aminte și de zborul lui Aurel Vlaicu la Sibiu din ziua de 4 septembrie 1911. Vlaicu electrizînd întreg Ardealul în timpul lungului turneu pe care-l făcea. (Octavian Goga a scris un articol despre Vlaicu, dovedind o extraordinară intuiție și o profeție miraculoasă. „Aceste zboruri prin orașele ardelene au fost o adevărată salbă de mărgele care a cuprins toată suflarea românească pentru viitorul neamului"). Duminică a plouat și cu toate că au venit peste 20 000 de români din oraș și din jur, ca la o adevărată sărbătoare națională, Vlaicu nu a putut să zboare. În duminica următoare a fost din nou vînt mare, Vlaicu a zburat totuși, dar după trei-patru kilometri a fost nevoit să aterizeze. Îi scandam cu toții numele și în mințile noastre Vlaicu devenise un erou legendar, fără să-i bănuim sfîrșitul atît de tragic și de apropiat.

28 iunie 1914 ; arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului habsburgic și soția sa, Sofia, sînt victimele unui atentat la Sarajevo. Izbucnește războiul mondial.

Începutul războiului m-a prins în clasa a VIII-a de liceu. Am luat obiceiul să particip la consfătuiri secrete unde se căutau mijloacele prin care să reușim să fugim peste munți în România. Se auzea pînă la noi că la București se făcea o propagandă intensă de către Liga Culturală în frunte cu Nicolae Iorga, Take Ionescu, Nicu Filipescu, Barbu Delavrancea și de către patrioții ardeleni trecuți la București, Vasile Lucaciu, Octavian Goga, C. Tăslăoanu și ceilalți pentru ca România să intre în război împotriva Puterilor Centrale, să elibereze pe românii din Ardeal, Banat și Bucovina.

Mai mulți elevi din clasa a VII-a și a VIII-a au și trecut munții, înrolîndu-se în armata română. Mai tîrziu am fost adînc lovit de vestea că Ilie Georgescu din Poiana Sibiului a căzut la Turtucaia ca sublocotenent, iar Iosif Stoica din Sebeșul Sibiului a pierit într-un mare accident de cale ferată în Moldova. Aceștia doi mi-au fost colegi, amîndoi au colaborat la revista „Izvorul", fiind pedepsiți cu pierderea bursei. Tot din Sibiu au fugit în România și cîțiva soldați din Regimentul 31, format în majoritate din români.

Dar îmi mai aduc aminte și de faptul că începînd de prin 1910—1911, mai ales, jandarmii persecutau pe toți românii care purtau cingători sau panglică tricoloră la haină. După izbucnirea războiului însă s-a aprobat nu numai purtarea acestora, dar feciorii chemați la recrutare puteau defila în frunte cu drapelele tricolore și cînta marșuri românești („Imnul Unirii", „Deșteaptă-te, române" și chiar și „La arme" de Șt. O. Iosif, care se cînta în armata română). Aceste favoruri s-au aprobat pentru că autoritățile maghiare și austriece tot mai sperau ca România să intre în război alături de Puterile Centrale.

În armata austro-ungară era mare nevoie de ofițeri din cauza masivelor pierderi suferite pe frontul rusesc și pe cel din Sîrbia. În consecință, ministrul instrucțiunii de la Budapesta a dat ordin ca elevii din clasa a VIII-a să dea examenul de bacalaureat în luna aprilie 1915, astfel ca la 15 mai să poată fi incorporați. Examenul s-a făcut cu derogare, fără lucrări scrise, deci numai oral și sumar. (Un coleg a refuzat să răspundă, nescoțînd la examen nici un cuvînt. Probabil că a sperat ca în felul acesta să nu trebuiască să lupte în armata austro-ungară. Totuși a fost și el încorporat și trimis pe front — unde a căzut în lupt).

Ultimul meu premiu de elev — în valoare de 100 de coroane — nu l-am mai primit. Războiul înghițea acum și premii și elevi. Am fost încorporat la regimentul 64. Ca și celelalte regimente românești și acesta a fost mutat în curînd în locuri cît mai îndepărtate de conaționalii noștri. Autoritățile austro-ungare știau ele ce știau... Astfel regimentul nostru a fost transferat de la Orăștie la Viena, în timp ce au fost mutate și regimentele 2 și 34. Ultimul la Brno.

La Viena am fost trimis la școala de ofițeri — ca și în toate școlile pe care le-am urmat — m-am pomenit din nou printre primii : de data asta al doilea pe întregul imperiu. Și astfel am plecat în calitate de sublocotenent pe front.

În mai—iunie 1916 are loc greva minerilor din Valea Jiului.

27 august 1916 : România declară război Austro-Ungariei. (Din clipa aceasta se află deci în stare de beligeranță și cu Germania, Bulgaria și Turcia).

„Problema care frămînta profund clasele sociale, masele populare din România, era făurirea statului național unitar — aspirația seculară a poporului român, necesitatea legică a dezvoltării societății românești" arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetizînd mobilul care i-a ridicat pe români la luptă.

Într-un articol pentru revista „America Latină" ce apărea la Londra, profesorul Simion Mandrescu, președintele Societății Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, aflat la Paris pentru a milita pentru drepturile românilor din Austria-Ungaria, afirmă la 7 decembrie 1917 : „Ultimatumul adresat de către Austro-Ungaria Serbiei a cutremurat adînc sufletul poporului român, îndurerat prin suferințele fraților săi din Austro-Ungaria și prin situația sa falsă în Tripla Alianță — Soarta Serbiei putea să fie și soarta României într-un viitor nu tocmai îndepărtat. A fost prin urmare firesc ca România la începerea ostilităților să nu rămînă armele alături de aliata sa Austro-Ungaria spre a se năpusti asupra micului regat sîrb. Din acel minut ea „a repris sa liberte de action", cum spunea textul declarației de război de mai tîrziu, și ar fi putut spune cu mai multă dreptate, că din acel moment ea se considera în stare de război cu Austro-Ungaria. Ar fi și intrat în acțiune imediat, dacă ar fi fost îndeajuns de pregătită. Austro-Ungaria însa dusese grijă ca România să nu se poată înarma, temîndu-se cu drept cuvînt că armele în mîna românilor s-ar putea întoarce foarte ușor în contra sa. În această situație, în vederea unei acțiuni militare inevitabile, guvernul a trebuie să facă sforțări extraordinare pentru pregătirea militară a țării. În doi ani de neutralitate a dublat efectivul armatei, ridicîndu-l la 700 000 de oameni de la 350 000 cît aveam după războiul balcanic de la 1913. A înzestrat armata cu tot echipamentul necesar, cu material sanitar și cu provizii și munîții suficiente cu toate dificultățile de a și le procura, neutralitatea sa fiind bănuită și de unii și de alții dintre beligeranți. Dacă nu și-a putut procura și tunuri grele și aeroplane și dacă acelea nu l-au sosit nici în timpul luptelor grele ce avea de susținut armata în contra năvălitorilor, nu e vina guvernului român. Cu toată pregătirea și cu toate că opinia publică, în ciuda propagandei germane, cerea intrarea în acțiune fără întîrziere, din lipsă de tunuri grele și de aeroplane, România și-ar mai fi aminat intrarea în acțiune, dacă Aliații, și cu deosebire Rusia, n-ar fi insistat, amenințînd-o cu ruperea relațiilor în caz de întîrziere. Și astfel România a intrat în acțiune la 27 august 1916, 9 ore seara, declarînd război Austro-Ungariei pentru a elibera pe frații săi de sub jugul germano-maghiar și pentru a contribui și ea la triumful dreptății și umanității în contra nedreptății și brutalității".

Continuare în numărul viitor

teatru

Oglinda și incertitudinea

Spectacolul Teatrului dramatic Brașov, **Serată nepreväzută** cu piesa lui Harold Pinter. **The Birthday Party (Aniversarea)**, scrisă în 1957, implică într-un grad înalt un dat fundamental al dramaturgiei autorului englez — progresul devorant al incertitudinii într-o imprejurare banală de viață Personajele lui Pinter au o identitate vagă, limbajul, conversațiile pe care le auzim sînt, după cum spune chiar autorul, „un semn a ceea ce nu auzim", iar conflictul — succesiunea aparent întîmplătoare a unor situații de viață obișnuite.

Regizorul Mircea Marin realizează cu concursul valoros al scenografei Doina Antemir, în ambianța studioului brașovean, un loc scenic foarte sugestiv : o masă cu cîteva scaune mascate de huse albe, un perete marcat de oglinzi mari, două ieșiri-intrări care vor părea tot mai puțin posibilități de comunicare cu exteriorul. Din momentul în care apare tînărul Stanley, unic locatar al pensiunii soților Balls, se instaurează incertitudinea. Spațiu al siguranței și comodității, pensiunea devine treptat un **refugiu** al tînărului evadat din lume. Ritualul zilnic al locului izgonește rudimentele de viață, oglinzile și albeața huselor sterilizînd un mediu vetust, ostil efuziunilor. Teama de exterior a lui Stanley contrastează cu exaltarea cvasi-maternă a doamnei Balls, fericită de a avea un locatar. Temporar, încarcerarea tînărului la sfîrșit prin venirea cuplului Goldberg-McCann. Alura de gangsteri stilați aflați în misiune de recuperare a unui evadat imprimă locului un aer straniu de **joc periculos.** Oglinzile reverberează fluidul magnetic emanat de prezența lor în timp ce ritmul dialogului devine sacadat.

Ideea regizorului Mircea Marin este de a pune în stare de tensiune surdă două lumi ce-și păruseră suficiente : pensiunea (o stare de echilibru relativ — prin rutină) și exteriorul (o stare generatoare de incertitudine). Sînt surprinse, astfel, prin aplicație regizorală lucidă, elementele de marcă ale unela din cele mai originale dramaturgii occidentale postbelice reflectînd agresarea individului de către propriile cosmaruri dar și de nocivitatea socială a mediului. Semnul scenic al acestei duble reflectări este oglinda — parte integrantă spectacolului ca sursă a „distanțării" și ferment al dinamicii scenice, iar semnul poetic-teatral este dat prin propagarea incertitudinii care naște semnele de întrebare : cine e Stanley ? Goldberg și McCann sînt salvatori, gangsteri montînd un joc „de-a baba oarba" (la sfîrșitul căruia Stanley nu mai este un tînăr „furios" ci un individ manevrabil cu creierul „spălat") ?

Creații actoricești foarte bune realizează, într-un spirit de colaborare scenică perfectă, Radu Negoescu (în progres evident), un Stanley evoluînd impecabil de la nesiguranță la abandon total, Maya Indries, o doamnă Balls marcată de neîmplinire, cu o existență paralelă față de drama ce are loc, Nina Zăinescu (Lulu) care reprezintă o posibilitate vagă pentru Stanley în direcția sociabilității, George Ferra (d-nul Balls), trăind trecerea de la umilința sobră a condiției sale modeste la supunerea în fața teoriei disimulate. Cuplul Goldberg — McCann este, alături de Stanley, creația actoricească de mare forță și valoare a lui Costache Babii și Mircea Andrescu (o monomanie cizelată). Goldberg este o izbîndă artistică de prestigiu a lui Costache Babii, actor cu o personalitate scenică de prim rang.

Serată nepreväzută este un spectacol de valoare al scenei brașovene, cu intenție de simbol și avertisment, expunînd o concepție regizorală de profunzime și creații actoricești de referință.

Marian Popescu

Ivona, principesa Burgundiei

Rezumată sumar, piesa are (doar) înfățișarea protestului. La curtea regelui Ignațiu este introdusă Ivona, o făptură „umilă" care, prin însăși inadecvarea sa la practicile și rațiunea sistemului, devine un subtil revelator al acestuia. Cînd lucrurile amenință să devină prea limpezi, nedorita va fi anihilată, spre liniștea și stabilitatea „ingenuncheatei" comunități. Oricum, trama luată ca atare nu luminează pe deplin amplitudinea creației gombrowicziene. Există aici o continuă pendulare între deriziune și gravitate, între impresia de irealitate și coșmar, conferind piesei acel aer inconfundabil de poveste absurdă de un zguduitor realism. Lumea „Ivonei..." nu este nici localizată nici simplă fantazare, personajele sînt mai mult decît niște **indicii** ale acțiunii tragice, conflictul se manifestă insidios, afectînd pentru o clipă echilibrul unui univers repetabil. Dramaturgul parodiază forma dramei clasice deconspirînd totodată status-uri sociale prestabilite, care au atins apogeul în epoca totalitarismului modern. Ironia, filigranînd culorile prea întunecate, scoate și mai mult în evidență masca tragică a istoriei. Gombrowicz — o mărturisește — și-a conceput piesa dinco'o de mode, încrezător în puterea ideii ce nu poate fi reprodusă în serie fără riscul banalizării, al transformării originalului în copie. Neliniștitoare, dar nu prin prisma excesului, sarcastică fără a cădea în caricatură, fantastică și absurdă prin ceea ce pare să depășească frontierele rațiunii, „Ivona..." poate fi privită și ca o parabolă pe tema „puterii" discreționare care, în contactul cu tot ce ignoră, sfidează sau înjosește, cu tăcerea și suferința mută a „umilului" își descoperă ca într-o oglindă adevăratul chip ; spaima recunoașterii este hotărîtoare — oglinda va trebui să dispară.

Aceasta este ipoteza de la care a pornit regizoarea Cătălina Buzoianu creînd un spectacol șocant, în tradiția mult comentatelor performanțe ale Teatrului Mic. Performanță, de data aceasta, și de acrobație scenică (mișcarea scenică — Raluca Ianegic, consultant — Cseh Szabolcz). Acțiunea este plasată undeva în spațiul latino-american, loc de predilecție al dictaturilor sîngeroase, unde funcționează uniformele nu oamenii (costumele aparțin Lianei Mantoc). Decorul însă este abstract, simbolic, scenografa Marie Jeanne Lecca construind alveola „puterii" — o geometrie strictă precum structura cristalului — în interiorul căreia domnește bunul plac, teroarea. Convenția fiind dată, actorii-personaje intră cu plăcere în joc, atrași de spectaculosul montării și rostindu-și replicile într-un fel apăsat, cu o anume încrîncenare, afectînd sensurile. Impresionează indeosebi cantitatea de efort depusă de interpreți ; chiar dacă jocul devine uneori monocord, salturi aeriene și un neîncetat du-te vino dinamizează scena (în fond, mișcarea, fie pe orizontală fie pe verticală este iluzorie, totul petrecîndu-se în interiorul acestui cristal înghețat care este „curtea"). Ivona Rodicăi Negrea, de un patetic mutism, tragică prin angrenarea, simplu cobai al dictaturii, în insațiabilul mecanism, provoacă în spectator sentimente de compasiune, revoltă, milă. Din masa nediferențiată a curtenilor alunecînd cu aplomb, rizînd fals — totuși, în unele momente exagerat — se desprind figurile Regelui Ignațiu și a Reginei Margareta conturate cu măiestrie de Mitică Popescu și Leopoldina Bălănuță. Reprezentat ca un personaj de comedie mută, Prințul Filip este în interpretarea lui Dan Condurache un cabotin a cărui vervă se consumă în gol, apoi teribilul urmaș al tatălui său. Îl secondează Marian Rîlea în rolul Chiril, însoțitor al Prințului în această „tinerească" rătăcire. De factură brechtiană, în stil expresionist, cu trăsături îngroșate redă Florin Călinescu figura Sambelanului, ridicol maestru al dezumanizării. Se remarcă deasemenea Dinu Manolache (Ciprian-Inocentiu) și Ioana Pavelescu-Sion (Iza). În fine, de bună inspirație scenică este muzica lui Mircea Florian. Excelenta traducere a Olgăi Zaicik nu mai are nevoie, credem, de comentarii.

Valentin Dumitrescu

VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

Ion Chinezu și actul istoric de la 1 decembrie 1918

În toamna anului 1918, tînărul student de 24 de ani, Ion Chinezu (15 august 1894—10 octombrie 1956), participase la furtunoasele dezbateri ale societății „Petru Maior" din Budapesta. Aici, într-o cuvîntare rostită la ședința din 22 octombrie 1918, el afirma cu tărie că „...în colțul acesta al lumii, care ne este atît de scump, să facem ca idealul poporului român să se înfăptuiască", iar „noi, românii, am suferit cu conștiința că dreptatea e de partea noastră, căci între asupritor și asuprit, totdeauna asupritul este acela care are dreptate". După mobilizatoarea cuvîntare a entuziastului student originar din Sintana de Mureș (județul Mureș), s-a hotărît difuzarea unui apel către poporul român și toate organizațiile studențești, unde se preciza: „Rupem orice formă comună de viețuire între noi, românii, și vechii stăpînitori, declarînd cu toții în masă că ne considerăm dezrobiți și că, dobîndind drept de dispunere liberă asupra noastră,... vrem să ne unim cu toții cei care sînt de un neam și de o limbă cu noi".

După difuzarea apelului, I. Chinezu, cu inima vibrînd într-o presimțită împlinire a unui act istoric decisiv pentru viitorul poporului român, s-a întors în satul natal de lîngă Tg. Mureș, s-a oprit la Cluj, a luat parte la consfătuirile de aici menite să organizeze „Senatul poporului român", pe drumul parcurs prin Transilvania, a cunoscut — după cum avea să relateze ulterior — „...un popor calm și demn, recules și grav, cu presentimentul marilor hotăriri pe care bănuia că va trebui să le ia". Împreună cu colegul de studii Dumitru Antal din Toplița (județul Harghita), ajunge la Tg. Mureș unde începe să acționeze febril, prin satele din împrejurimi, ca membru în Consiliul național local, mobilizînd țăranii și delegații aleși pentru Adunarea națională din Alba Iulia, programată în ziua de 1 decembrie 1918. Un „credențional" (datat „26 noiembrie 1918") poartă semnătura lui I. Chinezu pentru delegații cercului electoral nr. 2 — Tg. Mureș, din care făceau parte Ioan Roman (preot) alături de „economii" (plugarii) George Chinezu și Dumitru Buja, reprezentînd Sintana de Mureș.

Ca participant la istorica Adunare națională din Alba Iulia, I. Chinezu și-a dat seama că geneza și temeinicia Unirii constă în baza ei populară. Iată de ce, — așa cum s-a remarcat — în considerațiile critice asupra fenomenului literar românesc din Transilvania de după 1918, el sesizează cu perspicacitate o trăsătură esențială, „prezența forței colectivității, constituită istoric pe linia instinctului de apărare națională, avînd ca și corolar, în ordinea spirituală, accentuarea «laturii sociale a culturii cu finalitate etică»". Actul memorabil din 1 decembrie 1918 a impulsionat în conștiința distinsului cărturar mureșean simțămintele îndatoririlor personale pentru promovarea valorilor autentice și, ca urmare, după ce funcționase (pînă în 1925) ca profesor la liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Tg. Mureș, se stabilește în Cluj unde colaborează la întocmirea **Dicționarului limbii române** și a **Atlasului Lingvistic Român**, lucrări fundamentale inițiate de „Muzeul limbii române" sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Citadela universitară din Transilvania, pe parcursul anilor ulteriori, îi oferă posibilitatea să-și împlinească un arzător deziderat: publicarea unei reviste reprezentative care să înmănunchieze forțele intelectuale și talentele din toate provinciile românești, să consolideze într-un front comun creator nouă generație afirmată după actul istoric de la 1 decembrie 1918, chemată să contribuie la promovarea literaturii și culturii naționale unitare. Într-un „Cuvînt înainte" care prefațează, programatic-orientativ, revista **Gînd românesc** inițiată și tipărită la Cluj de I. Chinezu, în mai 1933, distinsul om de cultură mureșean, erudit istoric literar și temeinic cunoscător al conditiilor social-politice, naționale și spirituale din Transilvania, considera că un relativ limitat număr de reviste, apărute aici, dădea „...intreaga măsură a ritmului anemic în care s-au scurs cincisprezece ani prețioși din epoca aceasta menită să fie o inaugurare de roditoare realizări". Ca redactor al prestigioasei reviste cultural-literare din anii posteriori Unirii el aprecia că „...este momentul suprem de a lega firul rupt al unei tradiții care s-a dovedit, în trecut, temelie trainică și care, tocmai fiindcă a fost verificată prin trecut, trebuie să servească și azi, și mîine", concluzionînd ferm că Transilvania „trebuie să rămînă țara mișcărilor obștești, în permanentă mobilizare". Ca semn de recunoștință personalităților care s-au dedicat integral lumii pentru făurirea statului național unitar, redactorul revistei acordă spațiu cuvenit spre a se publica evocări-portrete ale acestora, printre care Amos Frincu, Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, George Pop de Băsești etc. Concomitent, îmbrățișează inițiativa formulată de Octavian Buzea în articolul „Pentru o arhivă-muzeu a Unirii Transilvaniei", unde autorul observă că „pe zi ce trece se răresc rîndurile contemporanilor cu oarecare rol în desfășurarea evenimentelor de la 1918—1920", și că „materialul adunat ar usura și promova lucrările cercetătorilor istorici de azi și de mîine și ar îmbia elemente de inspirație pentru opere de artă". Sub egida unei asemenea inițiative generoase, evident, redactorul spera să se afle o modalitate eficientă pentru instituționalizarea preocupărilor arhivistice care să asigure, operativ, colectionarea, păstrarea și ordonarea materialului documentar privind marele eveniment trăit.

În „periscopul amintirii" lui I. Chinezu, istorica zi de 1 decembrie 1918 se profilează ca o geneză cosmică, deschizătoare de orizont spiritual ființei poporului român care a luptat fără preget, în decursul secolelor, pentru păstrarea și perpetuarea entității sale: „Ea s-a ridicat de pe acum spre înălțimea de azur și, curățită de orice zgură a vremelniciei, și-a luat locul în constelația veșnică a românismului. Generațiile ce vor veni așa vor vedea-o: fixată în solemnă imobilitate pe vecie. Pentru noi însă ea rămîne însoțită de cosmică rumoare a despărțirii pămîntului de ape, a nașterii lumii din întuneric. Revăd toamna tragică, de plumb, de acum optsprezece ani. Ca balaurul din poveste, colosul țărilor centrale slăbea din puteri, văzînd cu ochii. Dintre dărîmături de cetăți, printre cele din urmă bubuituri de tunuri, se înfiripă atunci, după atîta amar de vreme, o nădejde, devenită certitudine uriașă, irezistibilă în cele din urmă: o nouă și dreaptă așezare a popoarelor în hotarele lor firești". Participarea masivă a țărănimii, a poporului român aspirînd spre o proprie liberă dezvoltare, le-a dat politicienilor angrenați în dezbateri și tratative, suportul moral și autoritatea necesară pentru statornicirea drepturilor legitime. Din această bază fundamentală extrage I. Chinezu semnificația majoră a faptului istoric pe care l-a interceptat cu sentimentele unei sublime împliniri: „Am înțeles atunci mai bine ca oricînd ce comoară zace în sufletul țărănimii noastre și de ce procesul istoric nu putea să aibă alt sfîrșit decît acela pe care l-a avut. Insist asupra acestor însușiri ale țăranului român din Ardeal: cine nu le cunoaște și nu le recunoaște, nu înțelege nimic din evenimentele ce s-au precipitat în toamna aceea memorabilă". În accepțiunea mentorului revistei **Gînd românesc**, revizuirea actului de la Alba Iulia ar echivala cu gestul imposibil de a muta munții sau a întoarce riurile spre izvor, căci însuși „duhul de totdeauna al acestui pămînt" înțelege și confirmă faptul istoric ireversibil. De aceea, „cucerirea pentru eternitate a unei țări nu e faptul de arme de sine, ci integrarea ințeată, pînă la definitiva contopire, în ordinea superioară a acestui duh. A te simți la tine acasă cu conștiința dreptului de vechime imemorială și cu aspirația nezdruncinată de a-ți împlini destinul aici, a pune stigma spiritului tău pe colțul de pămînt pe care stai și pe stelele de deasupra lui, iată ce înseamnă stăpînire. Și în acest sens, al certitudinii interioare, românii au fost stăpîni în Ardeal în ciuda tuturor conspirațiilor tesute împotriva lor". Actul istoric de la 1 decembrie 1918 concentrează pentru I. Chinezu o dublă semnificație: prezența masivă, entuziastă și organizată a poporului la înfăptuirea lui, precum și consemnarea unui moment culminant, ca rezultat firesc al procesului istoric desfășurat în decursul secolelor. Reținem formularea definitorie pe care i-o dă ca participant la eveniment și ca unul dintre intelectualii reprezentativi care i-a urmărit consecințele în perioada interbelică: „Adunarea de la Alba Iulia este în primul rînd gloria nepieritoare a acestor țărani români, care, abia întorși dintr-un război ce a semănat jalea în mai toate casele, n-au pregetat să pornească la drum în toi de iarnă, pentru ca prin prezența lor să întărească hotărîrile ce urmau să fie luate în istorica cetate. Și dacă organizatorilor vrem să le aducem omagiul cel mai înalt, vom spune că meritul lor adevărat este acela de a se fi ridicat la înălțimea acestui mare suflet popular și nicidecum invers. /.../ 1 decembrie 1918 e însăși finalitatea românească realizată, e sinteza tuturor eforturilor noastre de o mie de ani, e plebiscitul care însumează nu numai adeziunile unei generații, ci a tuturor acelora care ne-au precedat și care, nădăjduind și crezînd în această zi, ne-au pregătit-o pe tainicele drumuri ale singelui, ale graiului și ale datinilor".

Actul istoric de la 1 decembrie 1918 a marcat perspective largi de manifestare potențialului creator din Transilvania, sub diverse aspecte: proză, poezie, revuistică, instituții culturale și științifice, organizare profesională etc. Într-un bilanț conturat după două decenii de la memorabilul eveniment care a deschis luminos orizont spiritualității românești, I. Chinezu îi consemnează efervescența creatoare și valorile semnificative: „Ardealul în acești dintîi ani ai Unirii seamănă cu un cîmp plin de dărîmături și potopit de soare. El are sufletul unui adolescent trezit dintr-o boală lungă și grea, uimit de frumusețea lumii care pînă acum i se înfățișa numai în culori cernite. Planuri și inițiative se învălmășesc într-o dezordine pitorească și fecundă, pretutindeni e emoția caracteristică a începuturilor și e mai ales voie bună și încredere în viitor". Sub însemnul optimismului mobilizator, acest străbun colț de țară a intrat într-o etapă nouă, edificatoare, cînd literatura trebuia să depășească limitele cazuisticii, a cronicii fragmentare, cînd era necesar să se integreze într-un peisaj cuprinzător, unitar, cultivat de un spirit critic constructiv, ceea ce s-a concretizat prin aportul redactorului de la **Gînd românesc**. Așa cum a reliefat V. Fanache, „expert incontestabil al «strădanilor ardelene», om de studiu și de intuiție, Ion Chinezu contribuie, la definirea literară a momentului, ca și la organizarea manifestării lui în cuprinsul elevat al unei reviste". Prin contribuția constructivă la promovarea spiritualității românești din Transilvania, cărturarul mureșean se distinge ca personalitate remarcabilă în contextul dezvoltării culturale și literare după 1 decembrie 1918.

Valeriu Nițu

pavel peres

COLUMNELE PATRIEI

Istoria

Luminile spre rădăcini tinzînd
Un fruct plin de imagini să rodească
Că l-am știut prin vreme apărînd
Adîncurile-n Țară Românească.

De-ar fi să mă cobor printre cuvinte
Aș povesti izvorul cu izvor
Un nimb crescînd părinte din părinte
Ce ține loc de viață-ncăpător.
În fiecare veac e o fîntînă
Săpată-n piatră dură și curată,
Cu apă vie ca să ne rămînă
Temei de cronică adevărată.

Același verb urcat să dea de veste
Se-aprinde-n suveranele isoarii
De bine dovedit destin ne este
Pentru-nțeles de nesfîrșitul țării.

Întregul

Nimic n-a fost un joc la voia sorții
Ori întîmplat cumva de dinafară
Sudoarea încrustată-n stîlpii porții
Contur de soare dă, aprins de țară.

Lucrare bună e acest pămînt
Și în nesomn se-nveșmintează mirii
De-aceea-n vatră focurile sînt
Columne mari în ancora Unirii.

Un arbore de neam e-ntîi și-ntîi
Iar grîul nostru n-a răbdat hotarul
Ne e luceafăr blînd la căpătîi
Și-n tricolor Unirea este farul.

Mulțimile au plămădit Unirea
Supreme-n forța lor vizionară
Urmînd o dreaptă cale: întregirea
Care-n credință patria-nconjoară.

Temeinicia

Pe ce temei destinul ți-l durezi,
Pe ce putere stă ca să răzbată
De nu ai legămînt ca să-l veghezi
Și-un foșnet de iubire preacurată,

Un ideal de grai și de pămînt
Ce zi de zi prin patrie-l asameni
Cu fructul vetrei care ești și sînt
Și cît Unire este între oameni.

Cîmpia Libertății-n vastul templu
Al neamului de ctitori și eroi,
A fost speranță, astăzi e exemplu
Spre trăinicia timpurilor noi.

Unirea-i nimb pulsînd cu universul
Și cu bărbații vremurilor lor
Cît vatra nemuririi ni-i demersul
Și locuim cuprinsul tricolor.

Unitatea

Istoria pe-a noului cărare
Păstrează din vechimi statornicia
Și-s stemele a noastră-ngemănare
Cu Dunărea, Carpații și cîmpia.

Pe temelii de pace și dreptate
Unirea-i azi înălțătorul semn
Partid și Țară-n vasta unitate
În timp de aur, limpezit și demn,

În timp de ctitorie-adevărată
Deschisă-n comunistul viitor
De cel ce e cu țara deodată
O împlinire-n mers triumfător:

Cutezător cu inima vitează
În vistieria țării seve pune
Și patria întreagă îl urmează
Gîndirea sa temei și-nțelepciune.

Ninge cu amintiri peste Țara Unirii

Duhul Unirii plutește peste țară
Ca un arc de triumf ce unește
Într-un mare crez, într-o mare și unică voință
Tot sufletul curat, ca lacrima de mamă,
Tot ceea ce este românesc
Pe această glie, atît de frămîntată de epoci,
De vremuri ce au trecut peste căpătîi
Din tată-n fiu, peste întreaga vatră.
Și vrerea de a se uni într-o singură țară
A străbătut sufletele, inimile calde
Din timpuri pierdute azi în vreme:
Voința lui Horia,
Împletită fierbinte cu dorința poporului,
Ca și vitejia lui Ștefan
Sau mărețe fapt al marelui domn Mihai
Ce se ingemănau firesc cu trupul,
Cu făptura întreagă a unei națiuni
Ce visa, lupta și împletea prin fapte de vitejie
Imortalizarea a ceea ce era mai drag și mai scump:
Unirea celor de o singură limbă — limba românească —
Într-o singură, unică și proprie țară:
România.

nicolae petre vrănceanu

O țară și-un bărbat se nasc prin vreme

Un an e în istoria română
nimbat de întregirea unei steme,
o țară și-un partid se nasc prin vreme,
își făuresc destinul împreună.

Același an rodi din jertfe-o țară
și-o frunte-arzînd adînc, vizionar
spre viitorul revoluționar
sub steaua socialistă tutelară.

Băteau de mult la poarta Albei Iulii
nădejdile românilor din veac,
Viteazul împlinise visul drag
lăsîndu-și trupul zbaterilor humii

Plîngea și Mureșul, Oltul și Crișul
atît amar de vreme obidită
și așteptau cu dor clipa rivnită
ce-și răsucea în suflete tăișul.

Sosit-a anul marii întregiri,
al întrupării visului român;
latina gîntă pe pămînt străbun
venea spre-a națiunii întruniri.

Ca altădată la Blaj, pe cîmpie
se adunau mari riuri omenești,
se desfăcură vămile cerești
curgînd cu toate-n Matca-Românie.

Veneau oșenii, maramureșenii,
Brașovul, Clujul, Baia și Aradul,
un fluviu omenesc își săpa vadul,
Unirea își chema la sîn oștenii.

Spre Alba se-ndrepta-ntregul Ardeal,
daco-romani de pretutindeni, mulți,
de parcă se-adunau munții tăcuți
să-l apere din nou pe Decebal.

Veneau trecînd pe porți împărătești,
sub semnul șoimului plutind în zbor,
eroii ce-au luptat sub tricolor
de la Oituz, Mărăști și Mărășești.

Cu ei, văzurăm spiritele vii,
flăcări arzînd în piscuri de lumină,
din luturi izvorînd fără odihnă,
a celor ce-au căzut și s-or jertfi.

Și astăzi ele ard necontenit
în pantheonul țării întregite,
pe vatra Daciei preafericite —
Phoenixul din cenușă izbucnit.

Și sămînța, aruncată în pămîntul fertil
A răsărit în brazdă, aducînd cu sine,
Pentru întîia oară unirea în cuget și-n simțiri,
Deși ceruse, atunci sub domnia marelui dregător al Unirii
Sînge amar și faptă vitejească.
Acolo, la Mirăslău, acolo la Alba, în inima cetății
S-a limpezit, pentru o vreme marea făptură a țării.
Și soarele a răsărit cu veșmîntul său de aur
Peste cîmpiile înfrățite, peste sufletele, golite pînă atunci
De căldura unei adevărate vieți, inundînd cu focu-i de lumină
Arborele finit
Dorit și visat,
Chemat și plantat cu sîrg
De un neam ce știa și știe pe veci
Ce înseamnă dragostea de glie,
Dragostea de frate,
Dragoste de pălmaș
Și dragostea tuturora pentru o singură limbă,
Pentru o singură națiune,
Pentru o singură țară demnă și slobodă,
Ca pasărea măiastră ce se înalță, zilnic,
Spre măreția cerului de azur,
Spre bolta ce acoperă acest pămînt,
Rodnic și sfînt, România.

Horvath Dezideriu

Ele cresc patria din lujer tînăr —
codru puternic, dîrz, către lumină,
cu sănătoasă-adîncă rădăcină
ce-i dă puteri prin secoli fără număr.

Ele-au crescut un mîndru stejărel
din malul Oltului, din plai oltean,
din cîntece de dor și de alean,
să întrupeze vrerea noastră El.

Ne-am dus toți, românii, și l-am spus:
„Tu ne ești inimă, tu ne ești steag
și dacă ți-e meleagul țării drag,
condu-ne către-un timp fără apus.

Și l-am urmat spre țeluri triumfale,
sub soarele lui August luminos,
căci El întruchipa cel mai frumos
simbolul unității naționale.

Spre comunism, de viață făurar,
corabia biruitoare-aleargă,
furtuni despică teafără, întreagă,
călăuzită de partidul-far.

Spre 2000 nou drum de glorii tale
liberă navă țării întregite,
înfruntă valul vremilor stîrnite
Cîrmaciul — Ceaușescu Nicolae.

Și dacă inima în piept ne crește,
cînd ne arată-n zare viitorul,
e pentru că de-atunci întreg poporul
un OM și-o țară-avem pe românește.

Un an e în istoria română
cînd pentru întregirea unei steme,
o țară și-un bărbat se nasc prin vreme,
își făuresc destinul împreună.

Floare de gînd

Un gînd cu aripi albe zboară
peste planeta mea albastră,
un gînd din inimă de țară
cu trupul pur ca de măiastră
din patria ca ramul înflorit,
tot mai deplină-n zorea viitoare,
urcînd în pacea lumii la zenit,
cum ziua se înalță mîndrul soare.
Înalță-te tot mai sus, floare de gînd
de-aici, din armonia lumii dace
și zbori cu națiunile în rînd
să se-mplinească visul lor de pace!
În liniște și noi să făurim
O Românie mîndră-n libertate,
pe Terra vrem cu toți să trăim
pentru lumina roadelor bogate.

Întărirea legămîntului de la Alba Iulia

Zăpezile luminii se așează
în fapta noastră, trepte noi suim
cînd flacăra din inimă sudează
Unirea. Peste țară arcuim
în trei culori al aurorei pod
și cerurile vaste viitoare
și bucuria că sîntem un tot,
că ne odapă-aceleași vechi izvoare.

Ne adunarăm în mănunchiul viu
ce nu mai poate fi nicicînd înfrînt.
Azi, toți românii, românește știu
să întărească-al Albei legămînt.
Deci, pașnic afirmăm dreptul străbun
al Daciei rivnite, milenare
să-și hotărască singură un drum
ce se îndreaptă liber către soare.

---

plastică

Aspirație artistică

De numele lui **Gheorghe Adam** este legată, în ceea ce mă privește, una dintre cele mai surprinzătoare revelații artistice ce le-am avut în ultima vreme. Prezent în cîteva expoziții de grup cu lucrări de statură mică (memorabil „Organistul" său reluat și în actuala expoziție) compozițiile sale se distingeau de fiecare dată prin limpedea rostire a viziunilor și remarcabilul meșteșug plastic. Aflat, dacă nu mă înșel, la prima confruntare mai substanțială cu publicul, tînărul sculptor mi-a confirmat încă o dată că deține cu evidență toate importantele atu-uri ale unei remarcabile generații de sculptori, ce s-a format și continuă să se afirme în lumea artelor noastre. Am avut prilejul nu de mult să-mi confrunt observațiile și supozițiile, referitoare la deschiderile europene ale creației sculpturale românești, pe terenul unor manifestări expoziționale internaționale. Și pot să susțin astăzi cu convingere, că aproape fără excepție contribuția artiștilor noștri în această privință este una de referință. Faptul că și recenta expoziție personală a lui Gh. Adam nu ne-a abătut de la această părere, ne inspiră încrederea deplină în destinul exemplar al celei mai tinere generații de sculptori. Școala românească de sculptură, prin centrele ei de la București și Cluj-Napoca, se adeverește a fi una dintre cele mai fertile și mai solid constituite, grație unor inzestrați artiști-pedagogi — Paul Vasilescu, A. Vetro, M. Spătaru —, personalități de aleasă distincție spirituală și profesională.

Discipol al unei asemenea școli este și această certă promisiune a sculpturii noastre contemporane: Gheorghe Adam. Liniile de forță ale creației încă de pe acum formatului artist sînt polarizate în jurul a două temeinic asimilate lecții de artă: prima este aceea a bunei cunoașteri și stăpîniri a materialelor și a tehnicilor, cu care artistul își pune în operă ideile. Este atributul rigorii profesionale, al pătrunderii complete a orizontului pur tehnic, al științei elaborației, cu alte cuvinte, fără de care ieșirea creatorului în arenă ar fi aidoma luptătorului amputat.

A doua lecție introduce în profilul personalității acestui artist o notă particulară, dar de elevată densitate: dictiunea ideilor. Este prematur să vorbim deocamdată de un program estetic, dar despre un anumit cadru de coagulare a crezurilor estetice ce-i sînt familiare expoziția sculptorului de la „Căminul artei" ne oferă destule sugestii. Este frapantă în cazul lui Gh. Adam (ca și la alți congeneri ai săi: Iancuț, Ad. Popovici, Czitrom, Pădureanu) adecvarea, aș spune, instinctivă a tehnicilor de lucru la imprevizibilul joc al ideilor. Însăși tentativa transfigurării acestor idei, toate împrumutate dintr-o destul de voalată, însă, recuzită surrealistă, și, apoi, subsumarea lor unei rafinate montări metaforice, refuzîndu-și însă alegorizarea cu orice preț, mi se par a fi semnele caracteristice ale actualei sale mărturisiri artistice. Gh. Adam a preluat cu inteligență și discernămînt, proprii viziunii sale moderne — un modernism bine temperat —, cuceririle esteticii rodiniene și postrodiniene, conform căreia „procesul formării poate înlocui forma însăși". Fidelității față de material, unul din primordialele principii ale artei sculpturii, așa cum ne-a fost el demonstrat de la marii primitivi pînă la revoluționarii Brâncuși și Moore, Adam cutează să-i adauge, nuanțînd conceptul, și fidelitatea față de impulsul ideilor. Tactilitatea excepțională a reliefurilor sale, în care se vădește un virtuoz al modelajului (punctul de rezistență, socotim, al personalei sale), nu e decît o reflectare în planul senzațiilor a unei mereu acute neliniști a rațiunii.

Rațional și senzual în același timp, iată o sinteză ce rotunjește tridimensional, în viziuni atît de încărcate de aluzii poetice și filosofic-existențiale, chiar și în ceva mai didacticul ciclu al eroi-comicului simbol al lui Don Quijotte, un ambițios ideal estetic, față de care Gh. Adam are toate calitățile de a nu rămîne dator.

Corneliu Antim

---

muzică

Concerte simfonice

Concertele simfonice ale unei săptămîni reprezintă momentele de greutate ale acelei perioade muzicale. Ritmicitatea lor, structurarea lor constantă fac ca, din însumare, să rezulte osatura a ceea ce se numește, de obicei, „profilul stagiunii muzicale". La filarmonică, sub bagheta lui Mircea Basarab, am ascultat un concert reușit, echilibrat în repertoriu și în calitatea interpretării. **Impresii de iarnă** de Ion Nonna Otescu este o muzică care denotă o sensibilitate în același timp impresionată de sonoritățile postdebussyste și de rigorile neoclasice. Cu alte cuvinte, piesa se găsește undeva la mijloc între impresionism și o estetică de sorginte neoclasică, mijloc posibil de localizat însă dacă ne gîndim la inițiațiile de melos popular care impregnează permanent lucrarea ascultată. Este aici o interesantă sinteză stilistică, nespectaculoasă, posibil de separat în elemente componente, dar care, la audiție (atunci cînd totul poartă o certă cantitate de generalizare) primește culori noi care nu rezultă din simpla însumare a constituentelor. Este, de asemenea, un merit real al instituției, acela de a readuce, cu insistență, în ochii contemporaneității, creația unor compozitori înaintași valoroși ale căror pagini riscă să rămînă într-o uitare nemeritată. Solista **Concertului pentru violoncel și orchestră** de Schumann, iugoslava Ksenja Jankovic aparține acelei categorii de instrumentiști-oaspeți de peste hotare care nu coboară prestigiul filarmonicii (scriu aceasta deoarece, în repetate rînduri, am auzit invitați care erau orice altceva, numai instrumentiști de invitat să cînte pe prima scenă a țării nu). O tehnică bine pusă la punct, o interpretare sensibilă, curată, inteligentă — acestea ar fi virtuțile interpretative ale unei soliste tinere căreia i se promite o frumoasă ascensiune interpretativă. **Simfonia a VIII-a** de Dvorak, în felul în care a fost ea interpretată, a pus în evidență o modalitate de a gîndi, de a face muzică bine conturată prin prisma experienței acumulate de-a lungul carierei dirijorale. Îmbinarea între echilibru și cantabilitate, între rigoare și romantism bine măsurat, acestea au fost temeliile pe care s-a înălțat frumos interpretarea semnată de Mircea Basarab.

Simfonicul orchestrei rtv, avîndu-l la pupitru pe experimentatul Ilarion Ionescu-Galați, a avut un program de deosebit interes. **Canti profani** de Sabin Pautza, scris pentru cor de copii și orchestră, a fost una dintre acele pagini luminoase, simplu scrise însă cu măiestrie și sensibilitate, care se ascultă cu plăcere reală și care par să caracterizeze, în ultima vreme, contururile muzicii lui Sabin Pautza. De subliniat apăsat este aici că asemenea muzică, simplă și curată, nu e ușor de așternut pe hîrtie: fără simțul culorilor orchestrale, fără cel al ritmului și măsurii în intrebuințarea efectelor sau dimensionarea monocromiei secțiunilor, se cade ușor în pastișă, în sub-artă. **Concertul pentru vioară și orchestră** de Dvorak (cam frecvent apare Dvorak într-o singură săptămînă; n-ar fi mai bine ca programele celor două orchestre simfonice ale capitalei să fie, într-un fel sau altul, coordonate?!) l-a avut ca solist pe cehoslovacul Jindrich Pazdera, într-o interpretare curată, de medie calitate, destul de departe de avîntările pe care le presupune această romantică partitură, însă cu o tehnică îngrijită, bine pusă la punct, cu momente sincere, lineare, bine cizelate. **Simfonia în Do** de Franz Adolf Berwald (primă audiție) a încheiat un program dus la capăt în mod remarcabil (trebuie subliniat aportul corului de copii „Camerata infantis", condus de Nicolae Bica), dovedindu-ne încă odată că Ilarion Ionescu-Galați este un veritabil profesionist al bagheței.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

VIII

Nici nu se putea altfel pînă la urmă, cu neprecupețitul ajutor dat de baba Ursărița (... — Uite ce, draga babei, văd intîi că tare ți s-a tulburat sîngele și asta nu-i bine. Asta vine de la privirea rea, e un fel de deochi. Eu am adus frigarea și ți-oi descînta și te-i liniști. După aceea știm, știm și noi cîte unele, fie descîntec, fie băutură, ca să depărtăm cele ce face dușmanca, ș-om face de toate, draga babei, s-a fi bine, și te-i liniști, și ți s-a întoarce la așternut și bărbatul...") și, deopotrivă, cu acela venit din partea iconiței sfinte, năpăstuita femeie îl readuce în tihna vieții conjugale pe cuconu Toderaș, năbădăiosul ei tovarăș de viață. Memorabilul eveniment este surprins în întreaga lui înfățișare idilic-sentimentală numai că „vocea" naratorului tulbură discret apele, punînd faptele sub semnul unei malițioase ambiguități în ceea ce privește realele resorturi ce-au condus la izbăvirea bărbatului de păcatul căruia îi căzuse victimă :

„Cucoana Catinca îl privea ca de piatră. El era. Deodată, grabnică ca totdeauna, se repezi fără nici un cuvînt, îi scoase cușma ninsă, îl descheie și-i trase blănița. Îl mînă încet, în fundul odăiții, pe divan, îl așeză acolo, și singură îngenunche și-i trase cizmele. După aceea, rezemîndu-se cu spatele de sobă, l-a întrebat încet :

— De mult umbli ?

— De trei zile fără oprire... răspunse cuconu Todiriță, cu fălcile încleștate.

Ridică ochii spre ea. Ochi trudiți și bolnavi. Cucoana Catinca nu zise nimic. Ieși ușoară, c-o luminărică aprinsă, se întoarse cu o cănuță de vin. Puse vinul la foc într-o ulcică. Îl lăsă acolo să fiarbă, dădu o fugă la bucătărie și aduse într-un castronaș bors fierbinte. L-a hrănit pe cuconu Toderaș ca pe un copil, pe urmă i-a dat o ceașcă de vin fiert, și-n aburii plini de mirodenie i s-a muiat pribeagului și obrazul înlemnit. Acum se uita prin odaie, vedea toate curate și toate moi ca altădată, și avu o clipă de slăbiciune : îi luciră ochii sub sprîncene. Cînd veni cucoana Catinca să-i ieie cănița, el îi cuprinse încet mîna mică și i-o sărută. Cucoana Catinca nu zicea nimic. I-a așternut repede și l-a poftit la hodină". Așadar, este foarte greu, dacă nu imposibil, a stabili partea de contribuție a celor două „forțe" — îndeosebi a babei Ursărița, căci e de presupus că vinul fiert și borșul fierbinte servite cuconului Toderaș nu erau nicidecum în stare „pură" — la reîntronarea liniștii și armoniei în casa cucoanei Catinca.

Jucînd pe cartea motivațiilor care eludează raportul logico-analitic de la cauză la efect și invers, în fond, eroii sadovenieni fac dovada unei superbe vocații pentru eludarea modului de înțelegere prozaică a „tainelor" vieții. Implicit, ei își dezvăluie irepresibilul instict de a trăi în absolut, adică la treapta legilor evazi-impenetrabile proprii existenței cosmice. Cu mai multă atenție privit, fenomenul nu divulgă, cum în chip superficial s-ar putea crede, un anume deficit de luciditate disociativă, efect, chipurile, al stării de conștiință aflate pe treptele primitive ale evoluției gîndirii ; dimpotrivă, astfel se exprimă o atitudine de viață, complex și îndelung edificată în plan ontologic, ceea ce reprezintă reacția specifică, tulburător mitică, a omului sadovenian, care, în cunoștință de cauză, sfidează biata zestre a cunoașterii pretins modern-științifică, întorcîndu-se la valorile etic-umane din vechime, conservate și valorificate de experiența milenară. În ultimă instanță, tenta magică a modului în care este comunicată o asemenea atitudine vizează potențarea misterului primordial în diversele-i ipostaze. Fiind martorul unei întîmplări nefericite, cînd este descoperit un mort înghițit de valurile apei, povestitorului, care pare că ancorează automat în sfera cauzelor și efectelor curente, i se dă acest răspuns :

„ — Să vezi cînd vine apa mare... Dumneata, boierule, nu ești de mult prin partea locului, nu știi... Vin mulți înecați, săracii... Pe unii îi cunoști, pe alții nu-i cunoști. De unde să știi parcă atîta lume ? La început aveam o groază... pe urmă m-am deprins. Acum știu că așa-i apa... Cere om... Cînd am venit întîi, nu știam. Știu că atunci, primăvara, s-a umflat și mi-a rupt pod, a luat căruța, tot, și rezbătea apa ca într-o negură... Ce ? crezi că nu cere ? Cere ; are și glas... Da' atuncea pe cei ce veneau îi purta de-a rostogolu... Nimeni nu-i putea prinde. Îi lua șforul apei și-i mina în Dunăre... S-apoi Dunărea cine știe unde îl ducea !..." **(Înecatul, vol. Vremuri de bejenie).** La prima vedere, de o bizarerie naivă, cele spuse de bătrînul pescar, în realitate, amendează ignoranța de esență pragmatică a gîndirii stereotipe, circumscriind tragicul eveniment al înecării într-o serie evenimențială stăpînită de forța destinului inexorabil, care instituie un alt sistem de relații între viața cosmică și aceea a omului. Sînt relații radical diferite de acelea pe care credem noi a le sesiza și explica la modul concret.

Rămînînd în aceeași arie de substituire a cauzalității realist logice odată cu insinuarea în dinamica vieții a gîndirii magice (devenită, literalmente, **simțire magică**), trebuie să spunem că eroii sadovenieni minuiesc respectivul mecanism cu atîta ușurință, și atît de firesc încît însuși modul lor de a fi în împrejurările traiului cotidian suferă adesea un revelator proces de aureolare mitică. În asemenea împrejurări, amintita dimensiune culturală a existenței lor se sublimează în dimensiune poetico-psihologică. Oricît de limpezi și de explicite ar fi actele lor, acești eroi atrag atenția celor din jur în asemenea chip, încît atribuirea de însușiri „vrăjitorești" se impune de la sine. Este, acesta, semnul admirației deosebite ; e o stare de spirit și de sentiment care, la Sadoveanu, cristalizează nu de puține ori în viziune exultant demoniacă asupra personalității indivizilor dăruiți cu o psihologie prin definiție „poetică". Îndeosebi, cînd e vorba de personajele feminine aparținînd vîrstei tinere, tulburătoare prin feminitatea lor erotizantă, recursul la un atare proces de supradimensionare se produce frecvent, acesta fiind, cum se va vedea mai încolo unul din resorturile ce determină translația în fantastic a epicului. Despre ce înseamnă fenomenul de aureolare magic-fantastică a eroinei tinere din proza lui Sadoveanu, deocamdată, ne putem face o idee concludentă luînd seama la cele spuse în **Neagra Șarului** (1922) de către baba Floarea, despre „fetica" pe nume Catrina :

„ — Domnișorule, îmi zise ea cu oarecare taină : eu am oblicit că în valea noastră s-a înecat un drac.

Eu mă uitam la ea serios, N-o înțelegeam. ori mă făceam că n-o înțeleg.

— L-am zărit chiar eu devale, la izvor, sub trei mesteceni, urmă ea, înaintînd spre mine bărbia. Și rămase privindu-mă într-o parte, așteptînd o mișcare și sfidîndu-mă în același timp.

— La trei mesteceni ?

— D-apoi unde ? La trei mesteceni, se înțelege. Acolo sare apa într-o cută de piatră. Și eu l-am văzut bînd, fără să-i fie sete. Apa i se fărîma în dinți, și cu ochii fugea cînd la deal, cînd la vale, pe Neagra. N-are cornițe : dar are niște sprîncene îmbinate și niște ochi negri, care stîrnesc multă lume. Are opinci și colțuni roșii, și o catrință care plesnește pe șolduri ; și sfredeluse de păr în frunte. Dar altfel furca nu-i lipsește din briu ; sfiriie din fus pe toate cărările poienilor. Parcă toarce să întindă în toate părțile ațe de pălanjen".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În gerul teleormănean de noiembrie, Festivalul de poezie „Zaharia Stancu" : printre participanți, Ion Gheorghe, Ion Horea, Niculina Stancu (soția scriitorului), Al. Piru, Artur Silvestri și Corneliu Leu.

Constantin Turturică din Salcia : „Am fost coleg de bancă, în Școala primară, cu Zaharia.

NUMELE POETULUI

Ioan Iustin Purza

Dan David mi-a încredințat manuscrisul unei cărți de poeme. Îngerul înterzis, *autorul acestui manuscris, Ioan Iustin Purza, secerat de moarte la 35 de ani, a trecut de această fatală* ultima linea rerum *fără a-și mai vedea publicată măcar o singura carte... Versurile lui Ioan Iustin Purza emană o candidă exuberanță juvenilă, un răsfățat verbal aproape infantil, o nesfîrșită bucurie de a se ști o celulă vie în marele trup sacru al poeziei românești...*

Ioan Iustin Purza trăia poezia ca o pasiune, cu abandonul neofitului vecinic extaziat de orizontul limitat pe care i-l descoperea o mare artă...

Pentru ca pasiunea sa să depășească simpla pietate, anonima imitatio, poetul ar fi trebuit de acum, cu metodă, să-și mortifice generozitatea de amator (în sensul bun al cuvîntului) în favoarea edificării ascetice a propriei opere... Nu a mai fost timp, sau poate alte manuscrise rămase de la Ioan Iustin Purza ne rezervă surpriza unei maturizări pe care ar fi meritat-o din plin...

Cele mai frumoase poeme din această carte („mi-ai luat mîinile / și le-ai așezat / pe genunchii tăi / unde au înflorit violete // Mi-ai luat / mîinile / și ai uitat să mi le / dai înapoi..." — Au înflorit violete ; *„eu mă hrănesc / cu albastrul tandru / din ochii tăi // eu mă hrănesc cu cuvintele tale / și verdele merelor lui Cézanne / care cresc în crengi de lună..." —* Merele lui (Cézanne) *ni-l păstrează în memorie pe Ioan Iustin Purza ca pe un sentimental retractil și grațios, suferind de „prea mult suflet" și de acum suferind de acea tăcere odioasă a morții, el, cel atît de îndrăgostit de gloria cuvîntătoare a oamenilor...*

Cezar Ivănescu

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 2 decembrie a.c. ora 17,00 la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XIX-a ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.**

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XVII-A

Vineri, 18 noiembrie 1983, poetul Cezar Ivănescu anunță o ședință în exclusivitate de laborator, cei supuși „d secării" fiind : **Lucian Gruia** (cu poeme, o proză poematică și un eseu pe marginea poeziei scrise de Grete Tartler), **Nicu Vladimir** (care-și va cînta propriile versuri, **Călin Angelescu** urmînd să i le lectureze), și **Ioana Bălan** (cu un poem în proză fără alt capăt decît începutul). Lucru care se și întîmplă. Autoprezentîndu-se, **Lucian Gruia** declară cu modestie că e inginer electromecanic, „pentru ingineri sînt poet, pentru poeți sînt critic iar pentru cenaciști sînt inginer"). La rîndul său, **Nicu Vladimir**, după ce-și traduce numele și-și declină meseria : grafician, plonjează în sunet, auditoriul avînd de ales ca preferință sunetul muzical sau cel rostit ori amîndouă. În fine, **Ioana Bălan**, profesoară de engleză-germană la Rîșnov, pleacă oral în călătoria sa fără sfîrșit.

În discuțiile care au urmat au luat cuvîntul următorii : **Cristian Moraru,** care referindu-se la poemele lui Lucian Gruia, afirmă că textele oferă un exemplu tipic de poet puternic impulsionat de acest demon al exprimării, remarcînd în ele un apodictism autentic, aflat totuși la un pas de convențional (nu specifică dacă înainte sau înapoi), o solitudine evident creatoare ; despre proză afirmă că autorul nu s-a desprins de acel mimetism mai puțin abil al fantasticului poesc, iar despre eseul critic : este un inginer care scrie bine critică, cu unele amendamente. Despre **Ioana Bălan**, **Cristian Moraru** este de părere că poeta mizează pe unele achiziții ale psihanalizei, întrebarea fiind cît este exprimare autentică și cît contaminare livrească, adăugînd apoi că subiectul poetic se definește prin această zbatere imensă între anumite coordonate, ce în final să conchidă că poezia Ioanei Bălan este cu adevărat o poezie singulară.

Alex. Horia cu privire la **Nicu Vladimir** afirmă că poezia sa este de calitate, uneori extraordinară, o poezie înfeudată ritmicității, muzicii, poetul legînd din agresivitatea termenilor (generația 60—70) și plasîndu-se pe orbita unei duioșii angelice, înalte, lucrate cu penseta. Despre **Ioana Bălan** spune că poemul ei se dește cu același echilibru al unei disperări care nu cedează, el curgînd dintr-o sincer.tate indiscutabilă, atmosfera să fiind așa cum spune și poeta „un nufăr pe un lac de sînge". De asemenea, **Lucian Gruia** l-a plăcut prin melanjul de concepte de la Eco la Florian, ceea ce îl trapează pe vorbitor fiind multipotența sau plurivalența talentului lui **Lucian Gruia** care — crede **Alex. Horia** — nu a cantonat încă ferm într-un domeniu.

Nicolae Georgescu — în luarea sa de cuvînt — se referă la generația 60—70, care este o generație de așteptare, formată azi din indivizi maturi, odinioară așa-numiții înțelepți tineri ; așa cum generația Labiș abia acum luptă pentru sine, se autodefinește, generația de așteptare cuprinde elemente de forță, ei sînt și răbdători. **Nicu Vladimir** este unul dintre ei ; culmea este — adaugă criticul — că pe structura lor se produc azi editorial niște oameni mult mai tineri, care au preluat experimentul acestei generații materializîndu-l în literă tipărită. Prozei lui **Lucian Gruia** îi remarcă o calitate a construcției interioare, a tehnicii suprapunerii, cît despre eseu, **Lucian Gruia** critică frumos, dar îi mai trebuie experiență.

Oprea Sălceanu consideră — în cuvîntul său — că **Nicu Vladimir** scrie o poezie baladescă care scapără prin prospețime. Cu privire la **Ioana Bălan** aplaudă capacitatea poetei de a plasticiza, forța cu care disecă tot cosmosul care o înconjoară.

În încheierea lucrărilor cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează : **Lucian Gruia** este tipul de intelectual român care are loc în cenaclul nostru și pe care prin exercițiu îl putem transforma în profesionist ; el practică o critică a bunului simț, poezia sa este plăcută și rafinată. Despre **Ioana Bălan** consideră că este o poetă cu adevărat autentică, în pofida unor imperfecțiuni verbale, poezia sa este o poezie subterană care tinde și trebuie să conducă la o revelație. **Nicu Vladimir** face parte din generația cu pieptul deschis; o generație care s-a sacrificat oral în public (concerte, spectacole, recitaluri), o generație care va reveni, trebuie să revină, să-și afle locul firesc în literatură.

Hero

SEMN

O „întoarcere" utopică (I)

Pe cît este de solidă ca obiect concret (470 p.), pe atît este de amuzantă această ultimă lucrare a lui E. Simion, scrisă cu au'o-implicare candidă și cu un apetit polemic greu de bănuit după tonul impersonal, de o umoare egală, pe care criticul îl cultivase fără pretenții în tot ce a publicat anterior, cu excepția jurnalului parizian. Dacă ar fi să ne luăm după Alex. Ștefănescu, odată cu memorialistica pariziană, E. Simion pare să-și fi găsit stilul, care, pînă la acea dată, îi lipsea. Acest stil aparent fluent, încărcat cu perioade retorice gratuite, este continuat în recentul jurnal de lectură al unor cărți franțuzești tipărite cu cîtiva ani în urmă, în general nu tocmai ușor de procurat. După ce îi pune la punct cu mult aplomb pe Marcel Proust și pe alții în prima parte a cărții („Contre Sainte-Proust"), în a doua parte („Structura unei existențe") criticul se amuză citind și recenzînd cu „metodă" pe Camus dar și pe Paul Morand, pe Sartre dar și pe Marguerite Yourcenar, pe Eugene Ionesco dar și pe Maurice Toesca etc., etc., încercînd să fie mereu viu în impresii, făcînd mereu divagații polemice, chiar dacă nu tocmai originale, în orice caz incitante și divulgînd în permanență acea stare de alertă continuă, nestînjenită de nici o constrîngere, ce face sarea criticii de acest gen. Criticul se vrea un **cititor interesat și interesant,** care se implică în procesul lecturii după procedeul moromețian ; el urmărește atent, chiar dacă nu cu aceeași suplețe, specifică personajului lui Marin Preda, cum devine cutare sau cutare chestiune în legătură cu cutare sau cutare autor. Dacă pînă la un anumit moment, așa cum s-a spus, stilul critic al lui Eugen Simion lipsea, stilul disimulat interogativ, la care recurge ultimamente, aparține cu totul personajului moromețian ; se știe că, de fapt, motivul pentru care Moromete a fost receptat și transformat într-un **model expresiv și existențial,** se datorește acestui stil inconfundabil și irepetabil. Deși cu atîtea lecturi străine la bază, Eugen Simion își conduce demersul critic după metoda „maieutică" a lui Ilie Moromete, dar nu totdeauna ceea ce vrea să comunice se potrivește cu o asemenea **strategie regizorală** ; se afirmă mai întîi ceva la modul exclamativ, apoi se pune sub semnul dubiului afirmația respectivă pentru a se da răspunsul deja anticipat de tonul inițial : „Se poate pune problema în acest fel ? — va întreba Preda la modul moromețian — Da, cred că da" (își va răspunde el împăcat). Eugen Simion a transformat această **marcă stilistică dubitativă** a moromețianismului într-un stereotip retoric al său, utilizat cu un aer atît de dezinvolt, ca și cum l-ar fi descoperit singur și i-ar aparține exclusiv dintotdeauna : „Există un asemenea destin în cultură ? Există, spune Proust.." ; „Este necesar acest ocol ? Este, spune Sainte-Beuve..." ; „Nu se joacă Barthes cu vorbele ? Se joacă, dar nu trebuie să ne mirăm prea tare" ; „Se poate întocmi diagrama acestui subiect care gîndește și, gîndind, fabrică (scrie) textul ? Se poate, evident" etc. Am recurs la această paranteză în legătură cu recentul stil interogativ moromețian al lui Eugen Simion pentru a repara mai ușor mijloacele de persuasiune ale criticului atunci cînd își va susține teza cărții sale, cuprinsă în titlul ce se vrea profetic, **întoarcerea autorului** ; de unde se „întoarce" acest autor ? am putea să ne întrebăm și noi prefăcîndu-ne că n-am înțeles substratul polemic, dar mai bine să nu anticipăm ceea ce reprezintă „la mise en abyme" a criticului. Totuși, la sfîrșitul eseului intitulat în mod foarte pretențios „Contre Sainte-Proust", Eugen Simion pare să ne dea cheia întrebării de mai sus, sugerînd doar niște inofensive intenții modeste cît se poate de unitate națională a românilor, după un scenariu alcătuit din creația lui Mihai Eminescu, B.P. Hașdeu, Ioan Nenițescu, C. Negruzzi, O. Goga, Timotei Cipariu, Nicolae Iorga, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Paul Anghel, Gheorghe Pituț, George Tărnea, Mircea Micu, Adrian Păunescu, Dinu Săraru, Dumitru Stancu, Ion Nicolescu, Nicolae Dragoș, Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Dan Fruntelată ș.a.

„Teatrul Mic" **în colaborare cu** Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" **organizează,** luni, 28 noiembrie, ora 17, SPECTACOLUL „COLOANA UNIRII". **Participă scriitorii : DINU SĂRARU, NICHITA STĂNESCU, ION DODU BĂLAN, MIRCEA MICU, GHEORGHE PITUȚ, DUMITRU STANCU, DUMITRU BĂLAEȚ. Istoricul VASILE NETEA va prefața spectacolul cu eseul „Unirea, idealul istoric al românilor". Actorii Teatrului Mic vor susține un recital din lirica și eseistica dedicată ideii**

Octavian Goga în corespondență

Urmare din pag. I

numărul mare al corespondenților, prin diversitatea stilurilor, a mentalităților și a temperamentelor, prin deosebirile de formație, de mediu social, de studii și de funcții, vasta corespondență cuprinsă în acest volum, o adevărată frescă a vieții spirituale a epocii, are o valoare istorică manifestă încît nu numai istoricul literar, ci și istoricul care se ocupă de această epocă nu va putea neglija documentele de față. Ele aduc o neprețuită sumă de informații în legătură cu presa politică de peste munți, cu lupta românilor pentru școală națională, cu eforturile lor pentru respectarea drepturilor cetățenești, cu tratativele fruntașilor Partidului Național Român (P.N.R.) purtate atît la Curtea de la Viena cît și cu guvernul maghiar, cu lupta dusă de ei în Dieta de la Budapesta, cu procesele politice și de presă intentate intelectualilor români, cu întreaga strategie a luptei de emancipare a românilor din Imperiul austro-ungar".

Bineînțeles că nu toate piesele sînt de aceeași valoare. Cîteva seturi sînt însă de o deosebită însemnătate : astfel acelea provenind de la Octavian Tăslăoanu (25), Ilarie Chendi (34), Constantin Stere (4), Onisifor Ghibu (4, căruia îi devenise naș), Vasile Goldiș (3), Ion Lupaș (8), Sextil Pușcariu (6) etc. Cele mai multe scrisori trimise de Goga și cuprinse în acest volum, în număr de 34, sînt către Ilarie Chendi. Nu poate fi neglijată, pentru mai buna cunoaștere a biografiei poetului nici corespondența cu familia, părinți, frați, prima soție. Amănunte grăitoare pentru biografia poetului reies și din alte multe scrisori. De pildă, ca să dăm un exemplu, nu dintre cele mai gingașe, oare nu avem de-a face în pasajul următor cu o premoniție a poetului, din nefericire devenită la vremea ei nefastă pentru personalitatea lui : „Tu ce mai «ici», Ilarie (scrisoarea e către Chendi și editorii o datează aproximativ în ianuarie 1910 n.n.). Afară de cele două-trei cărți postale, cu tot laconismul lor de chef, n-am primit nimic. Mi-a mai spus cite ceva Triteanca, care a venit încărcată de glorie și de visuri deșarte. Cum s-a mai smintit și femeia asta ! **Curtea** încolo, **Curtea** încoace, **regina, madame Mavrogheni** ; e exasperantă ! Aici încalte a plecat și cealaltă. Mă, astea sînt strașnice ! De-aș avea numai un sfert din voința cîtă încape sub bluza lor, **à jour,** aș cuceri jumătatea din Peninsula Balcanică." Ei bine, „Triteanca", fostă Veturia Mureșan, căsătorită cu Lazăr Triteanu, va deveni a doua soție a poetului... Dar și mai curioase sînt rîndurile **Vișcăi** (= Hortensia, fostă Cosma, prima soție, dintr-o scrisoare din 1913 care începe cu „Dragă Cucuruz" : .....Sper că prezența primadonii n-are să te împiedice să mergi la regina. Măcar că trece de verișoara ta, n-ai nici o răspundere și, sper, nici o considerație. E destul de îndrăzneață să se lege în tot locul de tine. La palat găsește ea drumul și singură. L-a umblat doar destul". Bănuieli de soție ? Poate. În orice caz, asemenea „date" nu-l pot lăsa indiferent pe un probabil viitor romancier care și-ar propune în centrul cărții sale personalitatea grandioasă dar și tragică în final a lui Goga.

Dar să revenim la lucruri mai grave. Epistolele din acest volum completează datele pe care le știm despre tentativele lui Constantin Stere pentru împăcarea între ei a fruntașilor politici din Ardeal în vederea luptei conjugate pentru emanciparea provinciei de sub stăpînirea străină. Scrisorile lui Tăslăoanu, dincolo de informațiile privind „bucătăria" revistei **Luceafărul,** procurarea ilustrației, chestiunile bănești, contactarea colaboratorilor de prestigiu etc., denotă și o **scriitură** alertă, savuroasă, care nu pe un singur cititor îl va surprinde. Cît privește relația epistolară cu Chendi, dăm din nou cuvîntul editorilor, pentru că și în acest caz ei au surprins foarte bine lucrurile : „Mai ales corespondența dintre Octavian Goga și Ilarie Chendi este un adevărat «jurnal de război», o întreagă strategie de luptă politică și culturală desfășurată pe parcursul mai multor ani. Amănunte despre premiul Academiei, despre interesul arătat poetului de Titu Maiorescu și de oamenii de cultură din București și din Iași, amănunte extrem de prețioase despre detentiunea sa în închisoarea de la Seghedin, despre călătoriile sale în străinătate, amănunte familiale sau amănunte referitoare la întreaga viață socială, politică, culturală, artistică și literară, ca și multe lucruri noi relative la revista **Luceafărul** și la alte publicații politice și literare ale epocii pot fi aflate, de asemenea, în această corespondență".

Gheorghe Adam : „Orga"

Trebuie să mai adăugăm că cei doi editori au fost ajutați în restituția lor pentru traducerea și verificarea textelor în limba germană de H. Fassel, iar pentru cele în limba maghiară de László Attila.

Mihai Bordeianu și Stefan Lemny ne-au dat o carte de documente dintre cele mai prețioase legate de una din marile personalități ale literaturii și culturii noastre, documente din care citim și mai bine epoca premergătoare Marii Uniri, fapt pentru care merită cu prisosință elogiul nostru.

A apărut ALMANAHUL LUCEAFĂRUL – 1984

A. D. Xenopol și Unirea

Urmare din pag. I

loacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor". Credința într-un viitor comun, clar exprimată atunci, în fața unei adunări din care nu lipseau Kogălniceanu, Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Slavici și atâția mari oameni ai timpului, unii în culmea carierei, alții la începutul ei, această credință venea din veac și Xenopol n-a făcut decît să o rostească. Ce era acea „revărsare" a potențelor etnice pe tărîmul culturii, în discursul amintit, decît o **serie,** marea **serie istorică,** a oricărei etnii în epoca modernă ? O judecată simplă l-a dus pe vorbitor la formularea ei : „fiindcă **noi, românii, încă nu am desfășurat tot cuprinsul nostru sufletesc, avem dreptul de a trăi și putem spera în viitor".** O lege a naturii se cerea astfel împlinită, nu de la sine, ci prin voința liberă a oamenilor, prin munca lor bine strunită în direcția aceluiași scop : **„lucrare înceată ca aceea a polipilor ce ridică insule din sînul oceanului, pe care apoi gheața își așterne covorul său, iar nu ca aceea a furtunilor mării ce-naltă într-o clipă cumplitii munți de spumă, ca iarăși să-i cufunde în latul ocean"!** Printr-o asemenea metaforă, A.D. Xenopol își mărturisea preferința pentru mișcarea evolutivă, organică, sugerînd totodată, consensual, procesul de acumulare ce anunță, în istorie, orice „eveniment" de seamă, orice fenomen cu semnificații aparte. „Lucrarea" sugerată la Putna în direcția căreia invoca solidarități de tot felul, trebuia să fie însăși unitatea deplină a neamului său. Un arc peste timp leagă această imagine de străduința mai tîrzie de a explica procesul unificării românești ca fenomen istoric, mai întîi ca simplă empirie, apoi sistematic, făcînd apel la ideea **de serie.** Seria istorică a Unirii își avea originea departe, în timp, în chiar romanizarea populației dacogetice și în eforturile noii sinteze etnice de a-și păstra ființa în ciuda vitregiilor istoriei. Nu vom stărui aici. Destul că în secolul XIX, care a însemnat mai pretutindeni resurecție, a apropiat foarte mult această **serie** de țința ei finală. Decelindu-i rădăcinile îndepărtate și urmărindu-i „creșterea" în timp, istoricul a ajuns la marile lucrări privitoare la secolul naționalităților : **„Războaiele dintre ruși și turci"** (1880), **„Domnia lui Cuza Vodă"** (1903), **„Istoria partidelor politice"** (1910), **„Nicolae Cretzulescu"** (1915) la care se adaugă luminosul discurs academic în care a evocat personalitatea lui **Mihai Kogălniceanu** (1895). În aceste lucrări și în altele de mai mică anvergură, Xenopol a avut prilejul să adîncească diverse aspecte ale complexului fenomen, ceea ce l-a ajutat a defini pînă la urmă, pe larg, marea serie a Unirii. Pe tărîm pragmatic (V. Maciu, V. Netea), ca și sub unghiul explicației teoretice (Z. Letes), contribuțiile sale au fost deja puse în lumină. Să notăm aici doar faptul că dintre istoricii români Xenopol e primul care s-a ocupat mai adînc de Unire, și a tratat-o ca fenomen complex, multisecular, cu implicații internaționale,, de la căutarea „instinctivă" a unor soluții de solidaritate defensivă în Evul Mediu, culminînd cu marea ispravă a lui Mihai Viteazul, pînă la înfăptuirea ei în zona extracarpatică, la mijlocul secolului XIX. Seria deschisă astfel, incompletă pe tărîmul faptei, dar comoletată ideal în mintea istoricului pînă la realizarea unității depline, a căpătat un contur din ce în ce mai precis, fiind prezentată în marea sinteză pragmatică și în lucrări mai mici, unele de un interes cu totul remarcabil. Scoaterea Unirii de sub incidența hazardului pentru a-i găsi temeiuri în sfera necesității, ca **product** al unei lungi serii, e, poate, contribuția cea mai caracteristică a lui Xenopol în acest domeniu și ea se întemeiază mai ales pe **ideea de serie istorică.** Cînd a fost să-și exemplifice sistemul de gîndire printr-o analiză concretă, el a scris **Domnia lui Cuza Vodă,** iar pentru străini un studiu pe aceeași temă în **Revue de synthese historique** (1906). Unirea constituie, în opera lui Xenopol, un capitol esențial, asupra căruia a revenit mereu. Obsesia aceasta îl însoțește pe istoric și în vilegiatură, ca o umbră inseparabilă, iscată din chiar solul patriei ideale, așa cum avea să se înfiripe aceasta doar la finele existenței cărturarului. Pelegrin prin teritoriile aflate încă sub dominație străină, el țese la Vatra Dornei, la Rișnov sau la Mehadia gînduri ce privesc destinul românesc ca o realitate, în afara oricărei diviziuni pasagere, o realitate ce se încheagă triumfătoare, dincolo de nesansa geopolitică și de obstrucții ieșite din aranjamentele diplomației. Istoricul visa, poposind în Mehadia, la vremea Unirii depline, simțind-o aproape, de vreme ce și exista în inimi. **„Desigur că încordarea puterilor necesare pentru a prinde în un singur lanț viața noastră ca popor nu este încă pe deplin coaptă și că trebuie să așteptăm maturitatea rodului, pentru a-l culege",** încheia Xenopol, adăugînd că atunci, cînd rodul se va fi coot, **„nimic în lume nu-l va mai putea opri, nici piscurile Carpaților, nici uneltirile neamurilor străine".** O atare concluzie era sprijinită nu doar de speranța legitimă a unui vechi militant pentru idealul național, ci și de convingerea omului de știință, de îndelungi verificată, că în durata noastră ideea Unirii forma o **serie istorică** a cărei împlinire nu putea să mai întîrzie mult timp. Intuise această desfășurare a lucrurilor demult studiind trecutul românesc, a teoretizat-o apoi și i-a urmărit realizarea metodică, luînd în considerație fiecare **serie** de fapte, pentru a ajunge, înserind, la o concluzie. A și sintetizat-o în monografia dedicată lui Cuza Vodă, aspectul metodologic (capitolul XVI), pentru a conchide că istoria acelui interstițiu se lasă descifrată cel mai bine în lumina unei evoluții seriale. O asemenea perspectivă îl obliga pe istoric să se întrebe, integrînd domnia respectivă în marea serie a redeșteptării : **„S-a încheiat oare dezvoltarea politică a poporului român, cu punerea coroanei regale de oțel pe fruntea Principelui Carol și nu mai are acest popor nici o dorință de îndeplinit, nici o țintă de urmărit ?"** Răspunsul nu putea fi decît negativ, iar pentru cititorii din pragul secolului nostru el sugera limpede finalul seriei respective prin desăvîrșirea unității de stat.

A. D. Xenopol a mai prins să vadă acest final cu ochii, după ce asistase, imobilizat de boală, la ororile războiului, nu fără a-și încuraja compatrioții și a interveni pe lîngă prietenii săi francezi în interesul țării. O mare **serie istorică** se împlinea, odată cu viața cărturarului, care scrisese, într-o generoasă cadență : „Ca un fluviu adînc, în care se varsă toate riurile lăturalnice ale dezvoltării poporului român, curgea marea serie a regenerării și redeșteptării neamului, a cărei rădăcini culturale se pierd în secolii mai îndepărtați, dar care începe a se arăta pe tărîmul politic de la pătrunderea domniilor naționale". Sfîrșitul acestei serii, partea ei triumfală, ușa zicînd, coincide oarecum cu traiectoria vieții lui Xenopol, desfășurată între discursul program de la Putna și indemnurile la coeziune națională din anii marelui război de întregire. Sînt traiectorii ce se interferează semnificativ, iar de această interferență istoricul era cel dintîi conștient și cel mai dispus la explicații integratoare. Căci, dacă ideea Unirii a constituit, în durata românească, multă vreme, o idee-forță, un liant miraculos, cel ce a pus-o primul în lumină deplină, ca pe o **serie istorică,** i se atașa organic, prin chiar acest fapt, sporindu-i relevanța.

Reviste, societăți culturale

Urmare din pag. I

române pre lîngă altariul culturei naționali". Societatea înființată atunci, numită din anul următor **Societatea Academică Română,** iar din 1878, **Academia Română,** avea menirea de forum central al culturii și științei naționale și, ca să fie într-adevăr reprezentativă pentru întreaga națiune, membrii săi erau aleși din toate provinciile românești, semn al unității culturale care anticipa desăvîrșirea unității politice.

În **Transilvania,** revista **Astra,** publică, ilustrînd ideea de unitate națională, scriitori și publiciști români din toate provinciile. Sub auspiciile **Astrei,** apare la Sibiu, prima **Enciclopedie română** (1898—1904), lucrare vastă, în trei volume mari, coordonată de Dr. Corneliu Diaconovich, prim-secretar al Asociației și elaborată **cu sprijinul** a numeroși colaboratori din toate zonele geografice românești, nume reprezentative ale culturii și științei românești. Pentru limbă și literatură, de pildă, Andrei Bîrseanu, Valer Braniște, Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, Dumitru Evolceanu, Titu Maiorescu, At. Marienescu, N. Petrașcu, I. Rațiu ș.a.

Un rol important în stimularea luptei pentru Unire l-a avut societatea studențească **România Jună,** înființată în 1871 la Viena prin contopirea a două societăți studențești mai vechi : **România** și **Societatea literar-științifică.** Avînd drept motto versul poetului Andrei Mureșanu, „Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri", preluate de la antecesoarea sa, **România, România Jună** era călăuzită în activitatea sa de ideea unității naționale, chiar dacă această năzuință, ca și în cazul **Astrei,** nu putea fi exprimată în statut, dat fiind faptul că societatea ființa pe teritoriul unui imperiu multinațional care reprima atari tendințe. Membrii societății erau studenți români din Transilvania și Bucovina, precum și din România. Primul președinte a fost ales Ion Slavici, Mihai Eminescu era bibliotecar. Kogălniceanu, Alecsandri, Maiorescu, Barițiu, Hasdeu, mai tîrziu Xenopol, Iorga ș.a. au fost desemnați membri de onoare. Cea dintîi manifestare de prestigiu a **României June,** cu larg ecou în epocă, a fost organizarea serbării de la Putna, cu prilejul împlinirii a patru sute de ani de la ridicarea lăcașului care adăpostea osemintele lui Ștefan cel Mare, serbare inițiată înainte de înființarea societății, dar pregătită practic și desfășurată sub conducerea ei, principalii animatori și organizatori fiind, se știe, Slavici și Eminescu. Inștiințarea și apelul adresat de comitetul de pregătire către toți studenții români, din București și Iași, precum și de la universități străine, de a participa la serbare și a contribui la fondul necesar acoperirii cheltuielilor de organizare au avut un ecou puternic nu numai în rîndul tinerimii universitare, ci în întreaga opinie publică românească, prilejuind afirmarea largă și impresionantă a ideii de unitate națională. „Spre a ne apropia unii de alții" — se spunea în scrisoarea de răspuns, la apel, a studenților români din Paris — „spre a ne uni într-un cuget și într-o simțire românească [...]. Oricare ar fi cătunul, unde fiecare din noi a văzut lumina zilei ; oricare provincie unde întîi am rostit cuvîntul de român, unde ne-am deprins a ne bate cu inima noastră necuprinsă încă de nici o pasiune, de nici un interes altul decît acela al viitorului, al prosperității și înfloririi poporului nostru [...] această serbare în onoarea unuia din cei mai însemnați eroi ai Românismului, să fie numai un început, prima piatră a edificiului Unirei, ce va lega pre români". La marea adunare de la Putna, din 15 august 1871, Al. Xenopol ținea, în numele studențimii române, o avîntată cuvîntare, „în mijlocul", spune istoricul, evocînd mai tîrziu evenimentul, „unei mulțimi nesfîrșite de români adunați din toate părțile locuite de ei". Cuvîntării i-a urmat marșul voievodului unificator de neam, Mihai Viteazul, cîntat de un taraf de treizeci de lăutari suceveni, condus de vestitul Grigore Vindireu ; apoi o horă mare în care s-au prins toți cei de față, și la care ilceanul pe atunci Ciprian Porumbescu, participant la serbare, a luat vioara din mîna lui Vindireu, cîntînd în fruntea lăutarilor hora înfrățirii naționale și exclamînd la sfîrșit către tatăl său, pașoptistul Iraclie Porumbescu, sub impresia puternicei semnificații a momentului : „Tată, am cîntat astăzi Daciei întregi !" Zece ani mai tîrziu, compozitorul, aflat la studii în Viena, și devenit membru al **României June,** avea să scrie **Imnul unirei (Pe-al nostru steag e scris unire),** adoptat ca imn al societății, și **Cîntecul tricolorului,** amîndouă de caracter unionist, precum și alte cîntece, tipărite în 1880, în capitala Austriei, sub titlul **Colecțiune de cîntece sociale pentru studenții români, compuse și dedicate junimii academice române.**

În cuvîntarea sa, tînărul Xenopol sublinia de la început că, într-o atare împrejurare, „figura lui Ștefan cel Mare încetează de a fi eroul unei părți a țărilor locuite de români, și devine un centru pentru toți de același neam". Deși foarte prudent în exprimarea ideilor sale, serbarea fiind atent supravegheată de poliția habsburgică, Xenopol vorbește destul de explicit despre „credința în un viitor comun" a românilor de pretutindeni, despre îndatorirea de a înfăptui unirea politică, „țelul ultim al oricărui neam și singurul mijloc de a dezvăli tot cuprinsul sufletesc al său". Realizarea acestei năzuințe, a „speranțelor noastre", trebuie pregătită, crede vorbitorul, printr-o activitate stăruitoare de apropiere și colaborare între fiii risipiți ai aceleiași nații, de emanciparea culturală și socială — a țărănimii cu deosebire, pătura cea mai întinsă a națiunii —, de înlăturare a corupției și a disensiunilor politice interne. Pe atari temelii se va ridica „Viitoarea Românie", conclude istoricul convins fiind că hotarele artificiale („marginile măiestrite") pe care împrejurări vitrege ale istoriei „le-au ridicat între noi", tot istoria „le va desface cu încetul, precum a și început". La sfîrșitul serbării, s-a ținut Congresul național studențesc, la care problema Unirii a fost îndelung discutată. „Unii susțineau", spune Slavici în **Amintiri,** „că unitatea culturală nu se va putea realiza decît după ce se va fi făcut unitatea politică ; alții volau să ne convingă că numai unitatea culturală poate să ne ducă la cea politică".

Arghezi — Esenin

Luni, 14 noiembrie 1983, a avut loc la Studioul de concerte din strada Nuferilor un spectacol deosebit, organizat de Radioteleviziunea română în colaborare cu Radioteleviziunea sovietică, și care s-a numit **„Mari poeți ai secolului XX — Tudor Arghezi și Serghei Esenin".** Un simplu rezumat al programului poate da o imagine limpede asupra dimensiunilor și ținutei acestui act de cultură. Cele două momente distincte — Serghei Esenin și Tudor Arghezi — s-au deschis cu glasul cel adevărat al fiecăruia dintre ei, păstrat pe bandă în arhivele sonore ale celor două radioteleviziuni. Așadar, i-am auzit pe Esenin și Arghezi! Ideea ce i-a reunit în acest spectacol, aceea de mari poeți ai secolului, a fost ilustrată de un număr cuprinzător de poezii, prezentate în lecturi paralele în limbile română și rusă de artistul poporului Radu Beligan, artista emerită Irina Răchiteanu, Simona Bondoc, Adela Mărculescu, Mitzura Arghezi, Ion Marinescu, Ion Caramitru, Victor Rebengiuc, Gheorghe Cozorici, George Oancea, Silviu Stănculescu și Dan Condurache, precum și de artiștii poporului Viaceslav Șalevici, Alexei Pokrovski și artistul emerit Ghenadi Bortnikov. Recitările au fost completate de momente muzicale susținute de pianistul Dan Grigore, violonista Liliana Ciulei și cvintetul „Concordia" al Radioteleviziunii române. La pregătirea acestui recital, coordonat de Iulius Țundrea, au mai colaborat, printre alții, redactorii Cornelia Brăneanu, Păuna Pintilie, Marina Spalas și V. G. Jarov (U.R.S.S.), regizorii Dan Puican și E. G. Vernik (U.R.S.S.), regizorul muzical Timuș Alexandrescu și ing. Tatiana Andreicik, autoarea regiei tehnice. Responsabilitatea și devotiunea, exigența și energia investite în acest spectacol au rodit din plin, el fiind o desfășurare de virtuozitate artistică și un real succes de public. Căci, iată o constatare deloc lipsită de sens : necunoscătorii limbii ruse au avut surpriza de a-l descifra pe Esenin mai întîi ca pe o muzică pură, sau de a-l recompune și recunoaște totodată pe Arghezi din sonuri oarbe. Limbile sînt probabil transparente în fața poeziei, așa cum amatorul de poezie este permeabil la cuvinte, indiferent de limba care le-a modelat.

Gabriela Dragnea

CUMPĂNA

Sonet în cetate

Cînd noi în brațe stringem toți Carpații
dorm alpiniști ambițioși pe scările
rulante ;
ei sug zîmbind cîmpiile fondante
cînd noi urcăm Carpații astei nații.

Nu cred să vadă alte generații
pluguri arînd cîmpii pe scări rulante
în timp ce dorm destine elegante.
Pe impostori și din infern luați-i !

Carpații pe cîmpie să rămînă,
pe Marea Neagră Dunărea să-noate,
în Marea Horă mînă dăm cu mînă.

Să meargă veacul ca pe roți și roate,
să știe toată lumea că mai bate
în pieptul țării inima română !

George Alboiu

Transilvania și «Junimea»

Urmare din pag. I

nul înnoirii, al realizării unității culturale, este urmărit prin aspecte strîns legate între ele **(Difuzarea cărții junimiste în Transilvania),** după ce autoarea a reliefat caracteristicile climatului și ale terenului, ale fermenților deja existenți, pe care se va produce „fecundarea spirituală a Ardealului" de către junimism.

Foarte interesant, construit pe premise clarificate anterior, este capitolul **Polemica antijunimistă.** Cercetătoarea observă „dialectica receptării critice a junimismului" și motivațiile reacției, mutațiile de atitudine, constituirea unui front antijunimist, apoi rarefierea acestuia, temele fundamentale ale înfruntărilor (critica criticii, contestatarea teoriei și politicii culturale maioresciene, rezistența de pe pozițiile latinismului, atacurile îndreptate împotriva esteticii maioresciene și a scriitorilor „Junimii").

Sara Iercoșan analizează cu imparțialitate erorile sau exagerările ardelenilor și ale junimiștilor, stabilind o dreaptă măsură și subliniază buna credință a ambelor „tabere" implicate într-o confruntare de durată, din care avea să cîștige unitatea culturală a tuturor românilor premergătoare unității politice, realizîndu-se o nouă virstă a culturii.

Capitolul **Consacrarea critică a noii direcții** continuă investigarea, etapă cu etapă, formă cu formă (primele manifestări critice favorabile, contribuția „României june", impunerea curentului și a scriitorilor săi).

Cu unele reluări, capitolul următor **Pe urmele noii direcții** analizează mișcarea culturală transilvană, dezvoltarea orientărilor junimiste în diferite domenii (limbă, teoria culturii, literatură, estetică).

Concluziile identifică nuanțele specifice ale junimismului ardelean, definit prin „caracterul național și popular pronunțat", prin „eticism" și printr-un „caracter pragmatic și fragmentar", trăsături asociate cu dezvoltări originale îndeosebi în creația literară. Autoarea abordează un subiect complex, puțin cercetat și cu o problematică diversă, și reușește să realizeze pe de o parte o sinteză, pe de alta interpretări nuanțate, într-o carte de ținută științifică în care interpretarea nu alunecă niciodată în exagerări subiective și în care rigoarea nu usucă textul. Dimpotrivă, analiza faptelor culturale este astfel construită, încît să reactiveze vitalitatea confruntărilor culturale ale epocii.

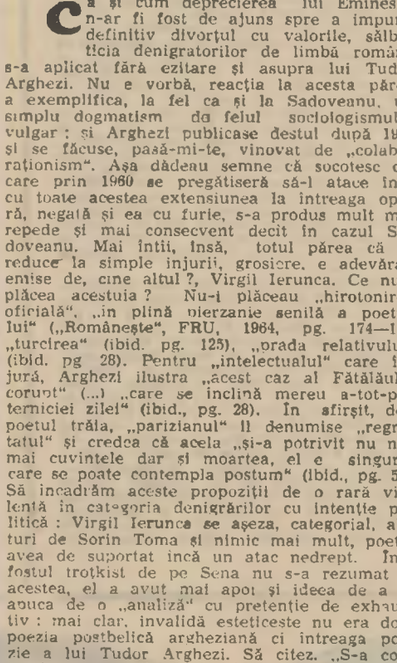

Gheorghe Adam : „Jiț"

Science fiction

Nu puțini critici și istorici literari suferă de o nostalgie a independenței : ei pornesc de la o carte sau de la un grup de cărți, dar îmboldul lor mare este să se emancipeze, să devină de sine stătători. Dintre posibilele explicații ale acestei atitudini o aleg pe următoarea : respectiva nostalgie ar proveni dintr-o carență a preferinței pentru literatură. Cu alte cuvinte, cel care tremură de dorința de a-și spune cît mai repede opiniile despre literatură nu iubește cine știe ce literatura. Este însă cazul să precizez că iubirea pentru literatură nu este ceva indispensabil unui critic. Există deci posibilitatea paradoxală : să nu îți placă, în sufletul tău, literatura, dar să-ți petreci viața citind cărți de literatură și scriind despre ele.

Modesta, ușor de obținut speculație de mai sus a încercat să schițeze **postura opusă** celei în care se află Ion Hobana, a fost, deci, un element de contrast. Cartea de la care pornesc însemnările de față **(Science fiction. Autori, cărți, idei,** Editura **Eminescu, 1983)** ne aduce textele unui eseist literalmente îndrăgostit de obiectul preferinței sale literare. Înainte de a-și plasa ideile personale, Ion Hobana prezintă în mod amănunțit textele pe care le are în vedere, recurge la citate copioase. Ideea pe care o sugerează ansamblul eseurilor sale este că literatura de tip **science fiction** este încă puțin cunoscută și exegeții ei trebuie să înceapă prin a suplini această lacună. În virtutea aceleiași atitudini de devotament față de genul literar preferat, Ion Hobana operează, pe parcursul eseurilor sale, o serie de precizări erudite. Pot afirma fără teamă că liderul SF-ului românesc este la ora actuală unul dintre cei mai buni cunoscători din lume ai literaturii SF.

Eseurile din **Science fiction** sînt grupate în două capitole. Primul, intitulat **A calcula și a prevesti imposibilul,** cuprinde texte referitoare la autori străini. Renunțînd la numeroasele, dar, în ultimă instanță, sterpele posibilități speculative pe care le conține discutarea inserției genului SF în literatura generală, Ion Hobana se concentrează asupra specificului literaturii de **science fiction.** Modul în care el concepe istoria literară este exemplar ilustrat de eseul intitulat **Mașina timpului : 1888—1895. Metamorfoze și semnificații.** Stăpînind în mod desăvîrșit informațiile referitoare la tema luată în discuție, eseistul precizează, aduce corecturi, lămurește pe deplin geneza uneia dintre marile idei ale genului. Analiza categorială, în practicarea căreia Ion Hobana dovedește o reală virtuozitate, este folosită cu mult succes în eseul numit **Îngeri sau monștri ?** Cu implacabilitatea eruditului autentic, autorul lămurește cîteva priorități, clarifică o serie de probleme ținînd de migrația ideilor SF. De reținut, deasemenea, unele idei teoretice. O citez pe una dintre ele : „Ni se dezvăluie astfel motivația fundamentală a antropomorfismului **science fiction**-ului considerat ca mijloc de expresie artistică : avantajul de a crea o rețea subtilă de relații între personaje identice sau asemănătoare nu numai din punct de vedere fizic, dar și în ceea ce privește instinctele, comportamentul, relațiile sentimentale".

Cel de al doilea capitol este intitulat **Pagini dintr-o istorie a anticipației românești.** Sînt incluse trei eseuri : **Viziuni urbanistice în secolul 19, Paradoxe și utopii științifice** și **Știința înseamnă putere.** În mod special interesant mi s-a părut a fi cel de al doilea eseu, care urmărește relațiile lui Macedonski cu genul **science fiction.** Capacitatea asociativă a eseistului se dovedește a fi remarcabilă. Pornind de la tema vitezei obținută prin mijloace tehnice, Ion Hobana întreprinde o serie de apropieri inspirate, reușind un text în care vibrația eseistică este remarcabilă. Atrăgătoare este, de pildă, paralela dintre Macedonski și Charles Cros, „poetul — inventator" : „Concluzia cea mai nedreaptă ar fi că aceste manifestări contradictorii trădează lipsa oricărei convingeri. De fapt, Macedonski era sincer în ambele ipostaze, care ilustrează continua lui pendulare între realitate și himeră. Dar visul generos e circumscris în sfera inventiilor și a teoriilor „științifice", luciditatea fiind în genere rezervată operelor de ficțiune. Fără să știe, Macedonski își urmează și în această privință modelul de multilateralitate, Charles Cros : poetul-inventator este și autorul unor proze aparținînd **science fiction-ului avant la lettre".**

Voicu Bugariu

Gheorghe Adam : „Tineri"

Memoria afectivă

Urmare din pag. I

temporan : tema puterii. Nu este vorba în Vladia de puterea politică, administrativă sau socială, ci de puterea în sine, de supremația orgolioasă, fără scop imediat, în relațiile cu ceilalți. Bașaliga este emblema prezentului Vladiei, în timp ce bătrîna K. F., cu istoria iubirii pentru enigmaticul aviator Șerban Pangratty, deține supremația asupra trecutului, încă puternic în memoria locuitorilor Vladiei.

De această dispută surdă, abil disimulată pînă la un moment dat, ia cunoștință, treptat, profesorul de istorie Vicol Antim, personaj cu funcție importantă în construcția romanului, căci el unește, ca receptor și observator, planurile cărții. Învingător va fi Bașaliga (în alianță, nu lipsită de fricțiuni, cu locotenentul Copaciu, reprezentantul puterii locale) principiul activ, brutal, fără scrupule, lucid în acțiune. Bătrîna K. F., după o secvență cu mare încărcătură dramatică, nu rezistă tensiunii și dispare, odată cu ea năruindu-se și mitul iubirii romanțioase.

În relația cu Adamii (tînăra Antuza amintește de personajul Antonia, din romanul cu același titlu al lui Eugen Uricaru) Bașaliga folosește o altă tactică. Adversitatea este declarată și afișată cu orice prilej dar, în secret, inginerul îi ajută pe Adam să reziste în încercarea sa, altfel sortită eșecului, de a cultiva legume în Vladia vinului. Copaciu este cel care descoperă manevra lui Bașaliga : „Doar mai tîrziu, observîndu-l pe Bașaliga, a descoperit un lucru care altfel l-ar fi făcut să-și piardă încrederea în intuiția, în talentul său. Bașaliga îl ajuta pe Adam pentru a putea rezista, fără acest ajutor Adam ar fi dispărut (...). Acolo, în curtea Cramei, văzîndu-l pe șoferul acela nervos, slab, transpirat, care își număra lăzile, Copaciu realcătui întregul plan al lui Bașaliga de a se face necesar la Vladia și, surprinzător chiar pentru el, îl invidie. Era în fond capodoperă, fapt de care el, Copaciu, nu va fi niciodată în stare". Așadar, Bașaliga alimentează „opoziția" pentru a rămîne astfel, mereu, în centrul atenției.

Peste romanul fantast și romanul realist al puterii se suprapune, ambiguizîndu-le conținuturile, o nouă dilemă neliniștitoare. Realitatea circumscrisă de autor în roman este adevărată sau este un fals, o iluzie, o simplă aparență ? Prozatorul se întoarce acum, către sfîrșitul cărții, la un episod de la început, în care un bătrîn înțelept îl inițiază pe adolescentul Vicol Antim în practici tibetane : proiecția dorințelor noastre poate căpăta corporalitate (tulpa) și ni se supune bunului plac. Gelu Ravac, amicul din copilărie al lui Antim, sosit în Vladia din care prietenul său a reușit să se smulgă (Vladia este spațiu malefic) trălește un moment revelator : „Bașaliga ridică ochii către Gelu Ravac (...). Să știi că singurul lucru de care trebuie să se teamă oamenii este acela care se iscă din mintea, din sufletul lor. Realitatea, puah, există și poate fi stăpînită, dar ce-i acolo în mintea lor, aia, domnule, aia e fără întoarcere ! Odată ce-a scăpat în lume, gata, e drum fără întoarcere, de asta, dintre tot ce există pe pămînt, numai ceea ce e născut de mintea omului, ce-a ieșit din el poate fi și rău, (...) Gelu Ravac îi privi îngrozit, era sigur, acum era sigur — toți, dar toți cei de acolo erau niște tulpa. Unii poate ai lui Anti, alții erau ai bătrînei, cine să-i mai știe. Dar fără putință de tăgadă erau niște tulpa. Iar el, cine era ?".

Ca în toate scrierile sale, Eugen Uricaru se dovedește și aici un stilist impecabil și un constructor subtil de suprafețe cinetice, care reușesc să se mențină în echilibru stabil. Un soi de neîncredere în cititor îl determină însă, uneori, să explicitеze în exces, fapt ce greveză asupra fluenței lecturii. Totuși, alături de **Rug și flacără, Vladia** reprezintă cota de sus a prozei lui Eugen Uricaru.

CONFABULE

Anii tinereții trec ca roua
lacrimi credincioase
pe lemnul vechi al unei icoane
sub care nu se mai roagă nimeni
azi ne vedem numai noi între noi
la despărțire.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XLIV)

Negații: Tudor Arghezi

Ca și cum deprecierea lui Eminescu n-ar fi fost de ajuns spre a impune definitiv divorțul cu valorile, sălbăticia denigratorilor de limbă română s-a aplicat fără ezitare și asupra lui Tudor Arghezi. Nu e vorbă, reacția la acesta părea a exemplifica, la fel ca și la Sadoveanu, un simplu dogmatism de felul sociologismului vulgar : și Arghezi publicase destul după 1944 și se făcuse, pasă-mi-te, vinovat de „colaborationism". Așa dădeau semne că socotesc cei care prin 1960 se pregătiseră să-l atace însă cu toate acestea extensiunea la întreaga operă, negată și ea cu furie, s-a produs mult mai repede și mai consecvent decît în cazul Sadoveanu. Mai întîi, însă, totul părea că se reduce la simple injurii, grosiere, e adevărat, emise de, cine altul ?, Virgil Ierunca. Ce nu-i plăcea acestuia ? Nu-i plăceau „hirotonirea oficială", „în plină pierzanie senilă a poetului" („Românește", FRU, 1964, pg. 174—175, „turcirea" (ibid. pg. 125), „moda relativului" (ibid. pg 28). Pentru „intelectualul" care injură, Arghezi ilustra „acest caz al Fătălăului corupt" (...) „care se înclină mereu a-tot-puterniciei zilei" (ibid., pg. 28). În sfîrșit, deși poetul trăia, „parizianul" îl denumise „regretatul" și credea că acela „și-a potrivit nu numai cuvintele dar și moartea, el e singurul care se poate contempla postum" (ibid., pg. 54). Să încadrăm aceste propoziții de o rară violență în categoria denigrărilor cu intenție politică : Virgil Ierunca se așeza, categorial, alături de Sorin Toma și nimic mai mult, poetul avea de suportat încă un atac nedrept. Însă fostul trotkist de pe Sena nu s-a rezumat la acestea, el a avut mai apoi și ideea de a se apuca de o „analiză" cu pretenție de exhaustiv : mai clar, invalidă esteticeste nu era doar poezia postbelică argheziană ci întreaga poezie a lui Tudor Arghezi. Să citez. „S-a confundat snoava lirică și acidă argheziană, pamfletul lui din dantele de mucigai, cu esența blestemată a poemului la unii scriitori francezi (? ! — n.n.). Adevărul e că între snoavă și esență nu se poate stabili o punte de corespondență" („Românește", FRU, 1964, pg. 157) „Ne aflăm în fața unei ființe nediferențiate care se acomodează cu toate și cu toți dintr-un fel de oportunism ontologic (limbajul începuturilor sale proletcultiste se vedea — n.n.) (ibid., pg. 33). „Analiza e pretutindeni, se vede bine, conținutistică așadar în afara esteticului, lasă că facțioasă. Mai departe, suficiența apodictică pare că nu mai cunoaște margini : „Arghezi — zice „comentatorul" în criza de turbare — nu suferă ci potrivește" (ibid., pg. 158), operațiune care este a artei nu a moralei dar V. Ierunca se grăbește să confunde planurile : ar exista, așadar, „în însăși opera sa, în miezul ei, un fel de uvertură spre slavă, nu totdeauna discretă, față de vremelnicia oficială" (ibid., pg. 158), „un demers neîntrerupt al poetului de a gîdila" (? !). De aci, părea că nu mai există margini în turbare : „Arghezi sfidează modalitatea românească de a fi în istorie și în lume, confirmată și redată lumii și istoriei" (ibid. pg. 161—162) ; el „își mărturisește un asemenea chef de a se situa de-a curmezișul firii neamului său" (ibid., pg. 162). Dacă admitem că, prin „fire", V. Ierunca ar înțelege — „specific", apoi este limpede că el are o viziune dogmatică de tip apriorist despre „specific". În sfîrșit, iritat că „s-a pus un fel de aură în scuipatul lui" (ibid., pg. 158) omul încheia zicînd că Arghezi nu e de „un mare prostituat".

Nu e vorbă, asemenea rudimentare „potriveli" care dovedesc, ele, o slăbiciune etică și de minte nu pot fi luate în serios însă avem în acestea un document al agresivității maxime cum nu sînt decît puține. Să ne mai mirăm că asemănătoare teze profesa tot pe atunci și Monica Lovinescu ? Diferența există, e drept, în planul dicțiunii, mai cavernoasă la virila femeie : „Cum poate coexista poezia — se întreabă persoana, cu scepticism — cu **supralicitarea bacsisului ?"** („Unde scurte", Paris, 1978, pg. 310). Generalizările erau la tot pasul : „Arghezi a introdus această poezală a semnificației, această scoatere din rost și fire, această ambiguitate fundamentală într-un domeniu care nu suportă aproximația" (ibid., pg. 269) ; „discordanța majoră între fire și poezie (...) s-a cuibărit în miezul liricii argheziene" (ibid., pg. 311) ; Durabilitatea liricii argheziene i se părea, ca atare, de neconceput : „Dacă într-adevăr Tudor Arghezi va fi confirmat de istoria literaturii de mîine ca mare poet român, atunci poezia română ea însăși va fi mereu pătată de vinovăție" (ibid., pg. 269). Și, în fine, ascultătoare de bărbat, Monica Lovinescu nu uita să-l facă și ea pe Arghezi „prostituat" : „Arghezi s-a desfigurat pînă la prostituție" (ibid., pg. 402).

E în totul o mare ferocitate, scuzabilă, să zicem, din pricina momentului deși un exeget serios ar trebui să aibă mereu în vedere o perspectivă senină, care e dezlegată de pasiuni imediate. S-ar fi putut ca odată cu vremea agresivitatea turbată de atunci să se mai tempereze dar nici vorbă de așa ceva. Cîțiva ani mai tîrziu, Virgil Ierunca își pusese în gînd să-l excludă pe Arghezi dintr-o enciclopedie unde cineva, neinspirat, îl chemase să-și dea cu presupusul (cf. „Ethos", II, 1975, pg. 198 u.). Într-o pagină de jurnal (cf. „Ethos" II, 1975, pg. 214), pe cînd Arghezi împlinea 80 de ani, „parizianul" comenta : „Senilul sfîrșește cu acest îndemn (...) ultima lui floare morală de mucigai". În fine, cea mai recentă părere „estetică" despre Arghezi ar fi că poetul fusese... „carlist" („Limite", nr. 34—35/ ian. 82, pg. 17). Așa cum era de prevăzut, operațiunea celor doi fanatici denigratori nu a rămas fără ecou la aderenți : ca și în atacurile înfăptuite contra lui Sadoveanu repulsia față de Arghezi s-a dovedit a fi o maladie care se ia, dar... la comandă. Prin 1962, un Mircea Popescu tipărea în „La Persona" o notiță despre „oportunismul arghezian" și ataca traducerea pe care Quasimodo o făcuse poetului român ; nu era, într-adevăr, nevoie de o traducere din Arghezi, M. Popescu o va dovedi, de altfel, cîțiva ani mai tîrziu cînd se așeză, viguros, să traducă în italienește pe Goma și pe Țepeneag. Paul Goma, care, se vede treaba, crede că e cazul să-și dea cu părerea despre toate, probă că are opinii și despre Arghezi : poetul, zicea el, „a dus-o greu (...) pentru că nu fusese solicitat (...) dar a recuperat întîrzierea" („Limite", nr. 24—25/sept. 1977). O recenzie (în „Limite", 20/dec. 1975, pg. 17) la o antologie lirică românească saluta excluderea unor „versuri compromise" ale lui Arghezi ; ce ar însemna, esteticeste, „vers compromis" e mai greu de aflat. În fine, Anneli Ute Gabanyi se ocupă în trecere de Arghezi și în „Rumänien" (Vandenhoeck and Ruprecht, 1977, pg. 527) îi acordă cu largheță... șapte rînduri într-o prezentare de 30 de pagini a literaturii române postbelice, „ultimă" să citeze cele mai însemnate volume din acești ani : „Silabe" (1965) și „Poeme noi" (1963).

Dar ce importanță mai are o simplă omisiune pe lîngă injuriile celor care îl făcuseră pe Arghezi, spre rușinea lor, „un prostituat".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Lirică din R.S.F.IUGOSLAVIA

GANE TODOROVSKI

Lîngă proaspătul mormînt

Spune-mi doar atita : vino, cînd va fi spre primăvară,
Să ne-audă cei zavistnici spune-o șoaptă oarecare.
Primăverii-april l-aduce albă, albă primeneală
Ca să știi pre cei în viață cît îi pizmuim de tare !

Mai aproape cu o floare am să fiu atunci de tine.
Din april, o Neuitato, din cea lună de durere
Nu sînt eu nestrămutatul care dragostea și-o ține,
Trebuie-nțeleasă moartea drept a dragostei tăcere !

Ci vom fi atît de singuri și vom semăna la față.
Cu tăcerea-ți grăitoare tu de vorbă mă vei ține,
Eu vreun vers ce nu e gata am să-ți dau spre-ncredințare
Iar atuncea imi vei spune : oare nu-i așa mai bine !

Și vom amuți. Mai bine chiar așa și este poate,
Să bolească-n mine rana încă plină de dogoare.
La plecare zi-mi, Pierduto : din a ta singurătate,
Te implor, nu mă trimite în cea veșnică Uitare.

Ce-i femeia

Ce-i femeia... E femeia
E un soi de alb pisoi
Vorbă dulce mult aduce
Rozmarin de pus la sin
Spin cu flori lîngă izvor
O furnică fără frică
Un biet pai de turturică
O odaie cînd e ploaie
Dor dintîi la căpătîi
Așternutul de mătasă
Vară-n umbra ei sfioasă
E un soare de tărînă
Zori de ziuă pe lumină.

2.

Ce-i femeia... E femeia
Periniță, coroniță, vulturiță,
Minciuniță, lapoviță și halviță,
Jurubiță, lămiiță și cosiță,
Pușculiță, casapiță, hulubiță,
Odăiță, idoliță, muceniță,
Veveriță, tătăriță, văduviță,
Copiliță, cobiliță și : laviță !

IOVAN STREZOVSKI

Naștere

Cintece de nuntă se-aud în cireșu-nflorit.
Slăvit este zeul care-l umple de rod.
Coboară ziua, inger fără odihnă
Și locul pe unde trece mișcă spre frumusețe.

Lacul țese liniștit la război
Țese din aur pînza cerească
Inima pironită ca un glob de aer plesnește în apă
Și se crapă de ziuă. Un foc izbucnește.

Se înmulțesc trandafirii văzduhului —
Ei îți fură văzul și-auzul.
Îngerii dau cerului roată cu sfînta scriptură,
Ei vor pune neliniștii stavilă.

În vreme ce soarele își slăvește răsăritul
Lăsîndu-și rădăcinile în apa cea mai adîncă,
Floarea din mine prinde a se-ntoarce la viață.

Obosit sînt și ofilit de boala cea grea.

PETRE M. ANDREEVSKI

Cîmpie pustie

(PLINGEREA PINDARULUI)

„Colo-n cîmp către Bitola
Veștejește-o biată salcă"
(Cocio Rațin)

Ziua : ciori și corbi te întunecă
Și din toate înaltele-adîncuri te croncăne.

Noaptea : glasuri le răspund de sub cranii
Și negru lucește bezna cea neagră.
În negrele creșturi ale negrei basmale
Chiar și privirea, pînă și vîntul
N-au pe unde să treacă de fumuri și cețuri.

Ziua : mărăcini și urzici aduci împrejurul
Scheletelor și căștilor goale,
Iar sufletul lor le privește din ceruri
Ca un fluture ars, ca o păpădie rănită
Peste o țeavă surdă, peste o fîntînă secată.
Noapte : se cunună o umbră cu alta
În fața morților fără nume și fără prenume.

Of, nu-i loc nicăieri pentru tine :
Fără porumb nu-i mălai, fără spice mirișie nu-i,
Fără streașină nu-i busuioc, fără aghiasmă nu-i lună,
Nici vulpe nu-i dinspre tine, nici lup înspre tine,
Tu nu aperi nimic, eu n-am ce să apăr,
Tu pe nimeni nu ai, nici eu n-am pe nimeni,
Iar unde nu-i nimeni, nimeni nu are nimic.

MIHAIL RENGIOV

Cad, fără zgomot, cad

Cad, fără zgomot cad
Picăturile nopții

Luminări cresc înspre cerul
Pironit de neguroase cristale

Lovesc în văzduh
Fără zgomot lovesc
Obscurele cuvinte ale

Tăcerii.

25 ian. '81, Nerezi

Gheorghe Adam : „Copila"

IORDAN PLEVNEȘ

Antipoezie

Rămîi cu bine Ofelia adormită în depărtele lezer
Din depărtate și sterpe păduri
La noi se gîndesc
Ceardacuri cărora nimeni nu le-a văzut
Anatomia speranței în care
Anii zboară prin haosul reînviat —
Cocori spre adîncul cerului care nu există
Unde lunateci luați cu chirie bilbiie profeții mincinoase

Că există cărare că nu mai e pisc că nu mai există sfîrșit

Singuri vom fi în vreme ce se rînduiesc arbori cetăți coroane
Și nimeni nu ne va spune cum să sfîșiem fașele lanțului

Acelui de neînfrînt război de țesut

În românește de
Carolina Ilica și
Dumitru M. Ion

REPERE

Civilizația sumeriană (I)

De aproape un deceniu, cărțile publicate de Constantin Daniel au devenit jaloanele cele mai sigure ale orientaliștilor românești. Într-un domeniu ilustrat cu strălucire de Sergiu Al-George, de Athanase Negoiță, de Sirouni și Aram Frenkian, precum și de mulți alții, Constantin Daniel aduce o întindere uluitoare a preocuparilor, de la egipteana veche și ebraică pînă la dialectele copte, trecînd prin feniciană, asiriană, hitită și sumeriană, o solidă informare din surse de primă mînă, cînd nu se adresează direct documentelor, precum și un punct de vedere unificator, care contemplă civilizațiile și popoarele într-un sens adînc spiritual. Cercetarea pozitivă și caracterul științific al întregii activități desfășurate de Constantin Daniel primesc astfel o încarcătură care depășește clipa, transfigurînd în cele din urmă datele cele mai aride ale filologiei clasice și ale arheologiei în verbul înaripat al unui înțeles care le transcende. Am avut întotdeauna sentimentul, citind articolele și cărțile lui Constantin Daniel, că marea lor încărcătură nu vine atît din erudiția remarcabilă, cît din spiritul care le animă și care le va face să dureze dincolo de rațiunile lor didactice și strict științifice. În acest sens, cea mai înaltă realizare mi se pare a fi pînă acum **Scripta Aramaica**, din care a apărut volumul I, în 1980, și pe care sperăm să o vedem continuată în curînd. Este vorba de o lucrare unică pe plan mondial, dedicată limbii de cultură a Orientului Apropiat, cu bogate referințe la civilizația și cultura popoarelor care au vorbit-o timp de peste o mie de ani. Bucurîndu-se de ospitalitatea seriei „Bibliotheca Orientalis", apărută sub îngrijirea lui Idel Segal la Editura științifică și enciclopedică, volumele lui Constantin Daniel reprezintă una din cele mai prestigioase cărți de vizită ale culturii românești de astăzi, un exemplu de probitate, o formă de energie culturală cu care ne putem mîndri. De curînd, Editura Sport-Turism a publicat o nouă lucrare a orientalistului român, **Civilizația sumeriană**, de asemenea în formă monografică, trecînd în revistă toate aspectele definitorii ale vieții unui popor. Din punctul de vedere strict al contribuției sale, această din urmă carte mi s-a părut a fi mai eclectică, făcînd apel mai mult la referințele în domeniu, decît la propriile concluzii ale autorului, cu toate că acestea nu lipsesc. Să nu uităm că avem de-a face cu un erudit prestigios, participant la cele mai importante controverse în materie. Punctul său de vedere trebuie întotdeauna tratat cu deferență, dacă ne amintim faptul că altădată a contribuit în mod hotărîtor la dispariția unor neînțelegeri (cum este, de pildă, cea referitoare la rolul esențienilor. Articolul lui Constantin Daniel în această problemă a avut un ecou planetar, constituind la ora actuală opinia unanim acceptată în materie). Chiar dacă interpretările, în ceea ce privește civilizația sumeriană, sînt mai mult speculative, ținînd de înțelegerea oarecum sumară a lucrurilor ! Iată, de pildă, o anume „actualizare" a civilizației respective, justificarea studierii ei prin exemplul de lume conținută, echilibrată prin mecanisme proprii și nefăcînd apel la surse epuizabile de energie. Este foarte frumoasă această îndrăzneală speculativă, dar puțin operantă, după părerea mea, gîndindu-ne totuși că altele erau sarcinile societății sumeriene față de cele actuale, necesitînd o desfășurare de forță de un cu totul alt tip. Kramer propunea și el analogii, dar de un fel aparte, referindu-se mai ales la principiile de organizare și la tipul de relații între membrii societății și între instituții. Sugestia lui Constantin Daniel revine de două ori în carte, cu destulă reticență, ea merită gîndită pentru semnificația istorică pe care o revelează. Este bine ca omul actual să fie mai puțin trufaș, cu toate realizările tehnice uluitoare. Dimensiunile unei civilizații sînt mai numeroase decît ni se par uneori, iar bucuria oamenilor de a trăi și de a crea își are sursa în aspirații ale ființei noastre pe care le ignorăm de multe ori sau pe care le-am uitat din diverse motive. Citită astfel, **Civilizația sumeriană** este o carte vie și actuală, o meditație asupra omului dintotdeauna, chiar dacă poartă hainele, vorbește limba și gîndește în termenii unei spiritualități de mult apuse.

Aurel-Dragoș Munteanu

Miguel de Unamuno

Miguel de Unamuno y Jugo s-a născut la Bilbao (Spania) în 1864. De foarte de tînăr obține catedra de greacă a Universității din Salamanca și peste cîțiva ani cea de Istorie a limbii castiliene, pentru ca puțin mai tîrziu să devină rector al acestei Universități. El a exercitat o influență extraordinară asupra intelectualilor epocii sale și a fost una din figurile cheie ale așa-zisei „Generații de la nouăzeci și opt", alături de marii Azorin, Benavente, Baroja, Valle Inclán. Scrierile sale și gîndirea sa au fost un element regenerator în Spania care tocmai suferea trauma pierderii ultimelor colonii. Unamuno a cultivat toate genurile literare și a fost un polemist de o extraordinară forță. Pentru activitatea sa politică a fost nevoit să se exileze în Franța în perioada Dictaturii. Cărțile sale sînt clasice : Viața lui Don Quijote și Sancho ; Cu privire la purism, **etc. Personalitatea sa complexă, debordantă, contradictorie, a lăsat o brazdă adîncă în întreaga viață spirituală spaniolă. A murit în 1936.**

Robleda, actorul

Actorul acela, Octavio Robleda, punea publicul într-o mare încurcătură : nu reușea pur și simplu să-l înțeleagă pe artist. La fiecare rol nou pe care artistul îl interpreta, se așteptau la o surpriză din partea lui. „Umple scena — scrisese un cronicar dramatic —, și, cu toate acestea, pare să fie absent din ea, pare că se află în afara teatrului". Era văzut, este adevărat, cufundat complet în personajele pe care le reprezenta, și se ghicea, totuși, că acolo se afla un altul ; că el, Octavio Robleda, reprezenta, în vremea asta, o altă tragedie mai profundă. Cînd interpreta **Viața este vis**, de Calderón, își dădea seama că o creează și că el, Octavio Robleda, visa la Sigismund.

Autorilor nu le prea plăcea Octavio. Spuneau, și pe bună dreptate, că, fără a scoate sau a adăuga măcar un cuvînt, din ceea ce ei, autorii, scriseseră, Octavio le modifica personajul și-i făcea să fie altul decît cel conceput de ei. Și că, apoi, după ce era creat un asemenea personaj, pe scenă, de Octavio, nu mai exista un alt actor care să fi îndrăznit să-l reprezinte. Deoarece Octavio producea plînsul cu personaje pe care autorul le concepuse a fi comice, și producea rîsul cu cele concepute a fi tragice.

Despre viața sa particulară nu se știa aproape nimic. Trăia singur și izolat, fără prieteni, iar în orele pe care nu și le petrecea la teatru era aproape imposibil de a fi văzut. În perioadele lui de odihnă, în vacanțe, se retrăgea într-o căsuță dintr-un sătuleț de munte și-și petrecea aproape întreaga zi într-o pădure, departe de orice așezare omenească, studiind obiceiurile insectelor. Și cînd era întrebat de ce nu studiază oamenii, răspundea : „Și pentru ce ? Nu noi, actorii, sîntem cei care imităm și reprezentăm gesturile lor, acțiunile lor și cuvintele lor, ci ei sînt cei care ne imită pe noi. Teatrul este cel care face viața. Și sînt sătul de teatru!"

— Și de viață, ca atare ? — îl spusesem odată cînd l-am auzit.

— Da, și de viață ! îmi răspunsese Octavio.

Nu-mi dau seama cum, însă am ajuns să devenim intimi și acel bărbat grosolan și neprietenos ajunge să-mi încredințeze o parte din secretul vieții sale. Nu principalul din el, însă, este adevărat, formalul acestui secret.

— Trăiesc torturat — îmi spuse — din cauza ororii pe care o am de a mă expune în fața publicului. Mă deranjează faptul de a fi țintă privirilor mulțimilor, și aș fi dorit să mă pot face invizibil, să intru sub pămînt. Cea mai mare preocupare a mea cînd apar pe scenă este aceea că publicul mă vede pe mine, pe Octavio Robleda ; că el știu că acolo mă aflu eu ; din această cauză sînt atît de preocupat în a mă caracteriza într-un asemenea mod încît propria mea personalitate să dispară.

— Și de aceea — i-am spus —, publicul are o părere care nu este altceva decît un rezultat al acestei stăruințe a dumitale. Acum îmi explic opiniile acestora asupra persoanei tale și această senzație indefinibilă de neliniște și de dezacord pe care dumneata o provoci în ei. Și faptul că noi simțim, sub tragedia pe care dumneata o reprezinți, cealaltă tragedie.

— Pe care, de asemenea, o reprezint... — m-a întrerupt cu tristețe.

— Tragedia unei personalități care vrea să se șteargă, să se anuleze, și nu reușește.

— Nu, — exclamă —, nu doresc să mă anulez ; fapt este că nu vreau să mă dau în spectacol ; fapt este că nu vreau să fiu văzut ; fapt este că nu vreau să se afle că eu, Octavio Robleda, mă aflu acolo ; fapt este că mă doresc pentru mine, și nimic mai mult decît pentru mine. Și cînd merg pe stradă, sufăr, sufăr nespus. Aș fi vrut să trec neobservat, să nu știe că sînt eu. De cîte ori oamenii se opresc să mă privească, că îl privesc pe Octavio, pe actorul favorit, sufăr. Încă de mic, de copil, îmi producea o mare neliniște faptul că ceilalți observau prezența mea. Aș fi vrut să fiu invizibil...

— Și totuși, dumneata ți-ai ales această profesie, cea de a te expune publicului !

— În primul rînd, nu mi-am ales-o. A fost o întîmplare a sorții. Sînt fiu de actori ; pot spune că m-am născut în teatru și el m-a crescut. Și apoi dacă am acceptat-o a fost tocmai pentru a mă putea șterge, a dispare în personajele pe care le reprezentam, și ca nimeni să nu mă mă vadă și nici să mă privească, ci numai pe ele. Aș fi dorit să nu am nume și nici stare civilă și ca publicul să nu știe cine este cel care joacă rolul...

— Acum îmi explic aerul de supremă apăsare pe care îl ai atunci cînd dumneata apari să saluți publicul care te aclamă !

— Da : aplauzele mă deranjează, deoarece îmi sînt adresate mie. Firesc este să aplaude pe Hamlet, sau pe Sigismundo, sau pe Don Juan, sau pe Juan Gabriel, sau pe Don Alvaro, dar de ce pe mine ? De ce mă obligă să ies pe scenă și să-i salut ? De ce nu mă lasă în pace ? Dacă eu am vrut să dispar în aceste creații de ficțiune, să mă înmormîntez în ele, să mă ascund, pentru ce mă caută ? De ce îl caută pe Octavio Robleda ? Și înnăscuta mea timiditate suferă. Numai pentru că eu știu cum trebuie să fie reprezentat Hamlet, sau Sigismundo, sau Don Juan, sau Don Alvaro, care sînt bărbați de exhibiție, de spectacol, de reprezentare ? Eu, însă, nu știu cum să mă reprezint. Și tremur mereu de teamă de a nu deveni ridicol. Nimic nu-mi repugnă mai mult decît histrionul. Să fiu lăsat în pace !

— Ce straniu — am murmurat.

— Urăsc teatrul, îl urăsc din toată inima ! M-am refugiat în teatrul de artă, pe podiumul scenei, fugind de celălalt teatru, de cel mai mare. În oricare altă profesie pe care aș fi adoptat-o în afară de cioban sau călugăr, aș fi avut un public care ar fi alergat la mine, la Octavio Robleda, de aceea am crezut că în aceasta de actor voi reuși să scap de privirile mulțimii. Am dorit să-i pun pe Hamlet, pe Sigismundo, pe Don Alvaro, și pe atîția alții, printre oameni, în lume, iar eu să mă ascopăr cu ei, și nu reușesc ! Ce importanță am eu pentru public ? Ce importanță are persoana mea pentru mine însumi ?

— Din cauza aceasta ești învinuit dumneata de aroganță !

— Aroganță ? Aroganță eu ? Toată aparența mea aroganță nu este altceva decît un scut pentru a-mi ascunde timiditatea, înnăscută și incurabila mea timiditate. Din timiditate mă aventurez pe scenă. Oroarea este cea care mi se vede în mine, cea pe care o observ la mine, dacă privesc în ochi, și îmi fură în acest fel secretul singurătății mele, și acest lucru este ceea ce mă face să pătrund în personajele pe care le reprezint. Și nu îmi este de folos, căci mereu publicul îl caută pe Octavio Robleda ! Oamenii vin mereu să-l vadă pe Octavio Robleda ! Și eu nu vreau să fiu văzut ; eu nu vreau să fiu privit ; nu vreau să se știe că exist. În caz că exist...

Aceste ultime cuvinte le-a spus pe un ton care îmi înghețată măduva oaselor. Și am început să întrezăresc adîncul secretului singurătății lui Octavio Robleda.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● **DOUĂ ROMANE** din America Latină au atras în ultima vreme atenția criticilor literari. Cel dintîi este datorat scriitorului salvadorian Manlio Argueta, cunoscut și ca poet, figura cea mai reprezentativă din literatura țării sale. Cartea relatează teribilele represiuni ale guvernanților salvadorieni împotriva țăranilor, ceea ce de fapt a condus la confiscarea tirajului în Salvador și la exilarea autorului în Costa Rica. Al doilea roman care a făcut vîlvă este **Maîra**, semnat de brazilianul Darcy Ribero, cunoscut pînă acum în calitatea sa de om de știință și administrator. Story-ul cărții se referă la un sat de indieni, în care se petrece o acțiune polițistă. De fapt avem de-a face cu litania unui bun cunoscător al culturilor tradiționale, care sînt condamnate de progresele civilizației, o descriere dispasionată a amurgurilor ce cuprind pînă și „paradisurile ascunse" ale indienilor din junglă. Recenzenții evidențiază perfecțiunea stilistică a noului autor de literatură, abilitatea cu care folosește trucurile romanelor fals-polițiste, precum și stilul de polemică sub-jacentă din paginile cărții.

● **BIOGRAFIILE** sînt o specie caracteristică literaturii engleze, conducînd la splendide modele ale genului, infuzate de o fervoare speculativă destul de absentă în alte genuri ale literelor insulare. Recent publicata carte a scriitoarei Frances Spalding, Vanessa Bell, recreează atmosfera cercului Bloomsbury, care avea să producă acea comună de nume importante din cultura britanică: Lytton Strachey, Roger Fry, Virginia Woolf (soră cu Vanessa), John Maynard Keynes și alții. Avînd un caracter excentric, ca și sora sa (Frances Spalding atribuie această trăsătură mamei lor, Julia Stephen), Vanessa a lăsat în urmă o operă plastică demnă de toată atenția, deși toate mărturiile concordă în a prezenta personalitatea sa drept mai bogată decît creația. Jean Strouse scrie într-o recenzie : „Această biografie prezintă o acumulare grijulie de detalii în legătură cu o viață extraordinară, și foarte multe dintre ele sînt fascinante. În cele din urmă însă, Vanessa scapă cercetării, ca și cum tocmai ar fi ieșit din cameră, lăsîndu-i pe toți cei prezenți să se întrebe asupra ei".

● **UN REMARCABIL** succes a cunoscut în acest an muzicianul român Ciprian Stoicescu, participant la manifestările artistice ale Orchestrei Filarmonice Gran Canaria și la concertele formației London Streing Cuartet. Solist de violă și membru în formațiile citate, atît la vioară, cît și la violă, Ciprian Stoicescu a interpretat de asemenea, împreună cu Stanislas Ruslecki, o integrală a lucrărilor pentru două viori de Béla Bártok, între care spiranduri în o carieră de scriitori, cum îi invita la el acasă și încerca să-i convingă să nu mai scrie.

● **CARE SÎNT** tabu-urile de astăzi ? se întreabă John Mellors în preambulul unui articol care recenzează trei romane recent apărute. Ce îl solicită acum pe scriitor, în speță pe romancier, acum, cînd toate tabu-urile sexuale, atît de obsedante în literatura occidentală, au fost depășite încetul cu încetul. Ce tematică nouă îi poate provoca îndeajuns pe cititor, pentru a-i stîrni apetitul de lectură și voința de a se autodepăși ? Concluzia criticului este că avem de a face astăzi cu alte tabu-uri decît cele cunoscute înainte. Cele mai importante ar fi : banii, bătrînețea și infirmitatea, boala și moartea. Insistența celor trei autori, Penelopa Lively, autoarea romanului **Fericirea perfectă**, William Cooper, autorul cărții **Scene dintr-o viață tîrzie**, și Peter Prince, care apare pe coperta romanului Tatăl cel bun, atenția acordată de ei tabu-urilor din societatea actuală este în general menită să accentueze pesimismul cititorului, să evidențieze lipsa de soluții și disperarea personajelor acestor cărți.

● **UN FRUMOS** interviu acordă Iuri Liubimov, marele director de scenă sovietic, aflat la Londra cu prilejul montării spectacolului **Crimă și pedeapsă**, după ce versiunea de la Taganka, la Moscova, cunoscuse un imens succes. Sînt interesante considerațiile omului de teatru asupra legăturilor artei sale cu societatea, a modului cum s-a născut unul sau altul dintre spectacolele sale de succes răsunător, a personalităților artistice moscovite și a modului cum s-au impus publicului. Este evocată istoria teatrului Taganka, o trupă izvorîtă din experimentul lui Liubimov, cînd a folosit pentru spectacole un grup de studenți din anul al treilea al Institutului. Citățm unele considerații ale lui Liubimov : „Arta este o pură creație formală. Iar fără formă nu poate exista nici o profunditate a accentelor umane. Totul alunecă alături, ca o apă (...). Este adevărat. Forma reprezintă sufletul obiectului de artă".

● **NUMĂRUL PE SEPTEMBRIE** al revistei literare Razgledi din Skopje — R. S. Makedonia — Iugoslavia, publică la rubrica de poezie universală **Spații ale cuvîntului**, sub titlul **Unsprezece poeți români**, o primă parte dintr-o mai largă selecție din poezia noastră contemporană alcătuită de Carolina Ilica. Sînt prezenți poeții : Anghel Dumbrăveanu, Nikolaus Berwanger, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Ioana, Horia Bădescu, Nicolae Dan Fruntelată, Adrian Popescu, Titus Vijeu, Grete Tartler, Dinu Flămînd și Liliana Ursu. Traducerile sînt semnate de Dumitru M. Ion, Miloș Lindro și Dimo Dimcev.

● **MUZICA** lui Girolamo Frescobaldi continuă să fascineze pe ascultători, cu toate că marii cunoscători au avut încă din timpul vieții compozitorului o atitudine mai circumspectă. Un recent articol al lui Graham Dixon, intitulat **Un geniu cu chip de mazaic** trece în revistă activitatea și creația acestui personaj incitant, care a trăit între anii 1583—1643. Considerat un mare organist în timpul vieții, compunînd multe piese ocazionale, ignorat mai apoi ca autor de muzică, deși i s-au atribuit multe lucrări de valoare minoră, între timp excluse din catalogul compozițiilor sale, Frescobaldi a avut mai ales o influență catalitică asupra altor muzicieni, unii dintre ei de prim rang (se știe că J.S. Bach i-a copiat cu mîna **Fiori musicali**, considerînd-o o lucrare importantă). Iată ce scrie Graham Dixon : „A fost stimat în chip de maestru al claviaturii, după cum Palestrina era pentru stilul vocal. Dar, așa cum am văzut, adularea stilului său pianistic nu a fost prea benefică : dacă i-a păstrat un nume viu, în același timp ne-a dat numai o imagine parțială a realizărilor lui". Să nu uităm, de fapt, că Frescobaldi a compus o excelentă muzică vocală.

● **CARTEA** poetului G.S. Fraser, **Străin și înfricoșat : autobiografia unui intelectual**, apărută recent la editura Carcanet, a fost considerată aproape un eveniment de către critica britanică. Fraser a fost o personalitate proeminentă de jurnalist și de scriitor, dar reputația sa extraordinară, pe ambele maluri ale Atlanticului, și-a cîștigat-o datorită uriașei energii de animator artistic și de promotor al operei mai tinerilor săi confrați. Dispărut în 1980, el a lăsat în urma sa o serie de cărți excepționale, între care o istorie a poeziei engleze. Versurile sale sînt considerate o culme a artei poetice de după cel de al doilea război. Autobiografia evocă o existență dedicată unui singur gînd, acela al realizării literare. Comentatorii mai remarcă faptul că tonul intimist al cărții evocă personalitatea lui Fraser, un om cald, o figură de interior, de salon literar, în cea mai bună tradiție europeană.

SPORT

SPERANȚA

Cine se amestecă în supa zeilor să nu se mire că are de-aface cu ciinii sau măcar cu o ciosvîrtă din trupul lor. Iadul verde al Mării ce îngheață mă împinge-n întrebarea minunată : unde sînt peștii și discipolii iluziei ? Scriu aceste rînduri la Constanța, iarna, și vă spun că fac parte din cabala îndrăgostiților de nisipuri calde. La malul Mării îmi dau seama că omul se poate pictura în statuia ipocriziei. Cine gîndește frumos, dar latră aplecate ingenunchieri, aplecate aduceri aminte, aplecate sărutări de mîini și mihnite zăngăneli de pinteni, nu va ajunge mîndria familiei. Vine, cu prisos de bucurii, vremea ninsorilor — ah, voi abdicate sănii valahe ! — cine se leapădă de buruienile drumului va curge în slava scaieților, și, la Brăila, scaieții se numesc holeră. Greșala scriitorului român e că vrea, și izbutește, să fie previzibil. Așa se ajunge la malul gîrlii unde culegătorii de fildeș cîntă negara dinților din iubirile trecute. Un doctor timpit ar spune : mă angajez bolnav cu leafă notabilă. Cine trăiește o viață cursivă (mă gîndesc la literele din dosarul profesorului de caligrafie) se îndoapă cu bucurii searbede și nu va înțelege că, atunci cînd oamenii din România dorm, se face de un sat fumegînd limpede pe cărări de cîntec și că scriitorii gîndesc limba țării. Ninge încet, ninge fraged cu ninsori vechi, iar noi sîntem noi înșine, sîntem aici și acum, cu sania lîngă picior, cu un lup ascuns în vipușcă și o veveriță în mineca paltonului, cu o mare iubire spre zarea pădurii. Mihnitele mele așteptări și neașteptări sînt pline de chiciura busuiocului de dimineață. Scriu și mi-e dor de o femeie ce se scaldă în insula unui havuz. Răbdarea mea spre întîrziatele minuni are gulerul strîmt — gulerul e de funie ? Nu cred. Colilia din stepa așteptării albește în timpla scriitorilor români. Scriitorii și sportivii noștri sînt oameni asemenea. Ei luptă și nu cred niciodată în ideea de înfrîngere. E o iarnă așezată molcom. Ar fi de-ajuns un suspin ca s-o înțelegem. Și ne-ar fi de-ajuns un meci egal la Bratislava. Dar la Bratislava vom învinge și multe lămpi vor rămîne cu gura stinsă și multe fețe vor îmbătrîni. Cînd ninge e timpul nostru. Cînd ninge, ne simțim bine și învingem, pagine domnișoare ce întemeiați fuga de-acasă spre odăile dumneavoastră. Încinși de iarnă, batem cu diamante firul cărării spre vîrf de munte. Mă colind singur și mă semăn cu griu în pragul casei. Eu cred în victorie, pe cînd cei din preajmă se schimbă pe zi ce trece în statul ale indoielii. La Brăila, cei înfrînți nu așteaptă pe nimeni la cină. Sau cel mult îl așteaptă pe Nimerica. Iar Nimerica e numele întunericului.

Eu aștept, cu masa întinsă, pe malul Dunării, la Brăila. Și oaspeții mei vor fi unsprezece băieți frumoși, antrenorii lor și primarul Parisului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 99
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII